

BİRİNCİ BÖLÜM

BİRİNCİ KIBRIS BARIŞ HAREKÂTI

I. KIBRIS BARIŞ HAREKÂTI ÖNCESİ ADA'DAKİ ASKERİ DURUM VE HER İKİ TARAFIN HAREKÂT PLANLARI

A) RUM TARAFININ ASKERİ DURUMU

1. Rum Milli Muhafız Ordusu (RMMO)

a) Tarihçesi:

1960 yılında Kıbrıs Cumhuriyeti Anayasası'na göre; 2000 mevcutlu bir ordunun kurulması planlanmış ancak 1963 yılında 300'ü Türk olmak üzere 800 kişilik bir ordu gerçekleştirilmiştir. Bu ordu 500 kişilik Rum yeraltı gruplarıyla birleşerek Rum Milli Muhafız Ordusu'nun çekirdeğini teşkil etmiştir.

1 Mart 1964'te, Rum Milli Muhafız Ordusu daha önce gerçekleştirilen, *Kıbrıs Cumhuriyeti Savunma Konseyi'nin* emriyle kuruldu. Sevk ve idaresi Savunma Konseyi'ne ait bu ordu, Taktik Grup Komutanlıkları (TGK)'ndan oluşmuştu. Taktik Grup Komutanlıkları, Bölge Kaymakamı, Taktik Grup Komutanı ve Bölge Polis Komutanından oluşan, bir koordinasyon komitesi tarafından yönetiliyordu.¹

Haziran 1964'te Grivas'ın, Rum Milli Muhafız Ordusu komutanı olarak atanmasından sonra, çıkarılan bir kanunla Rum Milli Muhafız Ordusu'na hukuki bir hüviyet kazandırıldı. Rum Milli Muhafız Ordusu, bu dönemde direkt olarak Yunan Genelkurmay Başkanlığı'na bağlandı. Daha sonra Kıbrıs Yüksek savunma Konseyi'nin adı değiştirilerek, Kıbrıs Savunma Yüksek Askeri Komutanlığı (ADSAK) adını aldı.²

1967 krizi üzerine, Ada'dan çıkarılan Yunan birliklerinden, 800–1000 kadar subay ve astsubay Ada'da kalıp, ordunun kilit mevkilerinde görev alarak, Rum Milli Muhafız Ordusu'nu eğittiler. Grivas'ın Ada'dan sürülmesinden sonra, ADSAK lağvedildi. Yetki ve fonksiyonları Rum Milli Muhafız Ordusu Komutanlığı'na devredildi. Rum Milli Muhafız Ordusu komutanının, Bakanlar Kurulu tarafından seçilmesi gerekirken, Yunan Genelkurmay Başkanlığı'na bağlı, sözde emekliye ayrılmış Korgeneral rütbesindeki şahıslardan seçildi.³

¹ S.Erden Akargün, **Harp Tarihi I**, Kara Harp Okulu Yayınları, Ankara 1992, s.14

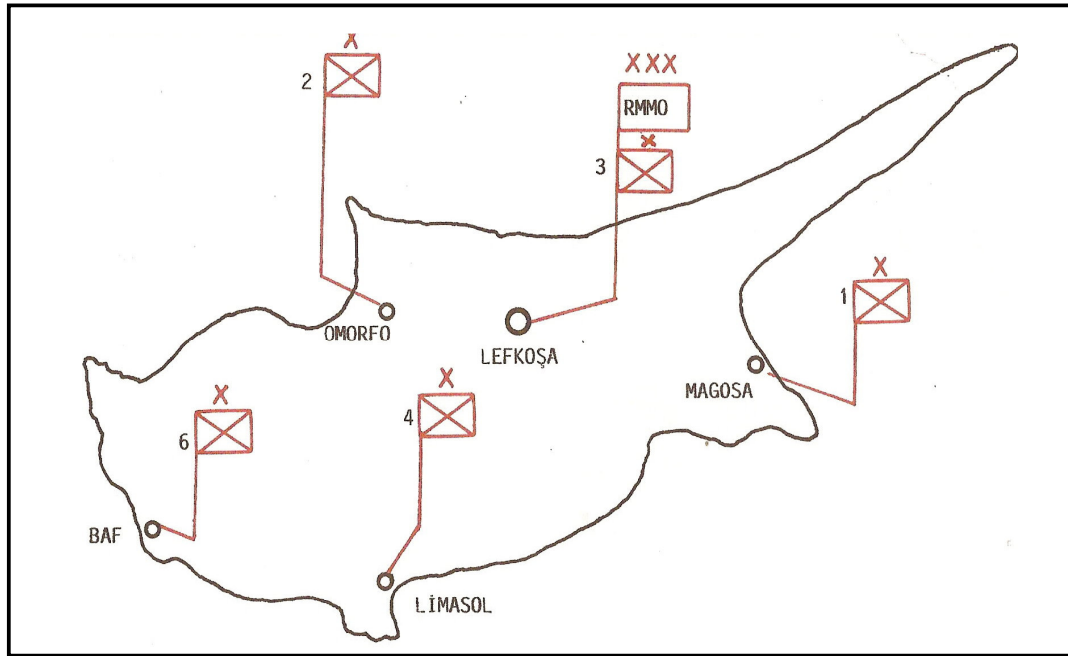
² Musa Özdoğan, Namık Kemal İzmitli, Mevlüt Bayrak, Süleyman Durumel, **Sebepler ve Sonuçlarıyla Kıbrıs Barış Harekâtı**, Kıbrıs Türk Barış Kuvvetleri Komutanlığı Yayınları, Girne 1996, s.153–156

³ Akargün, a.g.e.,s. 14

b) Teşkilatı:

(aa) Genel:

Rum Milli Muhafız Ordusu, kara, deniz ve hava kuvvetlerinden oluşturmaktadır. Kara kuvvetleri; tugay seviyesinde 5 Yüksek Taktik Komutanlık (YTK) ve alay seviyesinde 10 Taktik Grup Komutanlığı'ndan (TGK) oluşmaktadır. Harekât öncesi Rum Milli Muhafız Ordusu, toplam 19 piyade taburu, 4 komando taburu, 1 mekanize tabur, 1 zırhlı keşif taburu, 6 topçu taburu olmak üzere 20 bin kişilik bir kuvvete sahipti. Bu kuvvetin 20 tankı, 50 zırhlı personel taşıyıcısı, 463 topu, 382 tanksavar silahı vardı.⁴ Rum Milli Muhafız Ordusu'nun konuş durumu; Şekil 1.1, kuruluşu Şekil 1.2'dedir.

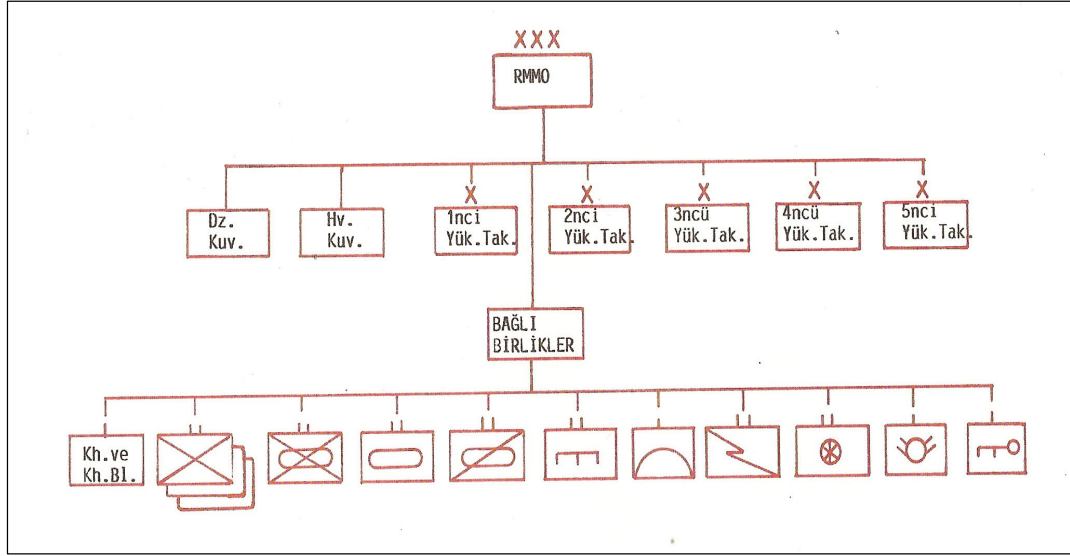

Şekil 1.1 Rum Milli Muhafız Ordusu'nun Konuş Durumu

Kıbrıs deniz kuvvetleri; Rum Milli Muhafız Ordusu Komutanlığı emrinde küçük bir birlikti. *Chrysoullis, Girne, Laççi, Baf, Potamas* üslerine bağlı 6 adet Rus yapısı hücum bot, 1 adet PGM (Ganbot), 6 adet karakol botu, 2 adet yardımcı gemi ve 1 adet balık adam timine sahipti.

Hava kuvvetleri ise; bir hava kuvveti hüviyeti taşımamaktaydı. Mevcut uçakları keşif, irtibat ve gözetleme görevlerinde kullanılmıştır.

⁴ İbrahim Artuç, **Kıbrıs'ta Savaş ve Barış**, Kastaş Yayınları, İstanbul 1989, s. 172

Şekil 1.2 Rum Milli Muhafız Ordusu'nun Kuruluşu

(bb) Kara Kuvvetleri Teşkilatı:

Rum Milli Muhafız Ordusu Genelkurmayı; özel ve genel karargâhlardan meydana gelmekte ve genel karargâhta 6 kurmay dairesi, özel karargâhta ise 15 komutanlık ve dairesi bulunmaktaydı.⁵

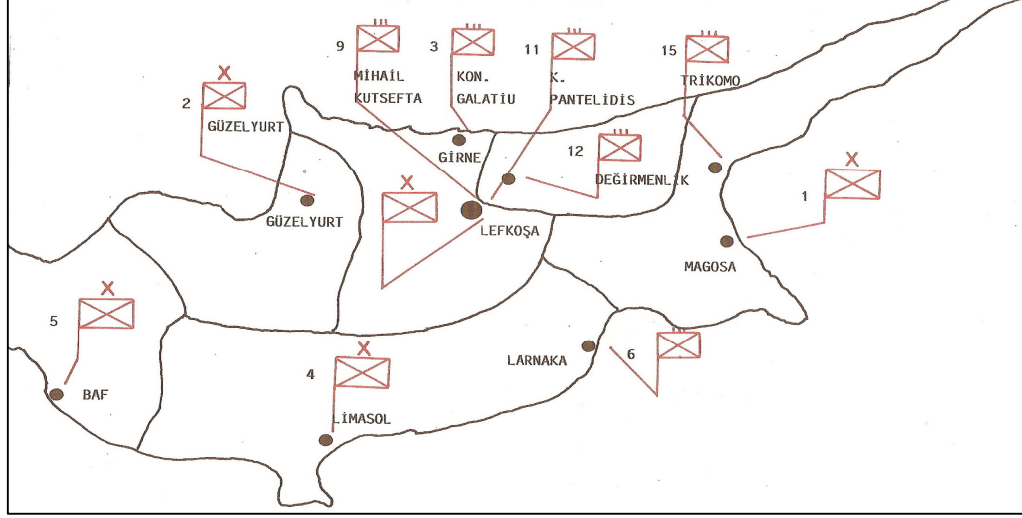
Ayrıca Rum Milli Muhafız Ordusu komando birlikleri komutanı, topçu birlikleri komutanı, zırhlı birlikler komutanı, Rum Milli Muhafız Ordusu karargâhında özel karargâh subayı olarak faaliyet göstermektedir.

Yüksek Taktik Komutanlıklar; tugay seviyesinde birlikler olup, toplam beş adettir ve tüm Ada'da örgütlenmiştir.⁶ Komutanı Yunanlı bir albaydır. Her Yüksek Taktik Komutanlık (YTK) bir karargâh ile 2–5 piyade taburu veya 1–2 Taktik Grup'tan oluşmaktadır. Taktik ve idari sorumluluğa sahiptir. 1974 öncesi dönemde Rum Milli Muhafız Ordusu 19 piyade taburu, 4 komando taburu, 1 mekanize tabur, 1 zırhlı keşif taburu, 6 topçu taburu ve destek unsurları (uçaksavar, tanksavar, istihkâm vb.) olmak üzere, 20 bin kişilik bir kuvvete sahipti. Bu kuvvetin 20 tankı, 50 zırhlı personel taşıyıcısı, 463 topu, 382 tanksavar silahı vardı. Ada'nın en önemli Türk bölgesi olan gen Bölge'de Rumlar 5 piyade taburu ile Türk Mukavemet Teşkilatı (TMT)'ye karşı temas halinde; Girne bölgesinde de muhtemel bir Türk çıkarmasına karşı iki tabur ile tertiplenmiş durumdadır. Üçgen Bölge'nin güneyinde 9, kuzey ve doğusunda da 5 taburunu ihtiyat olarak bulundurmaktadır. Üçgen Bölge ile temas durumunda 8 topçu

⁵Musa zdoğan ve diğerleri, *a.g.e.*, s.153–156

⁶ Artuç, *a.g.e.*, s.171

taburu, 60 kadar da tankı mevcuttu.⁷Her Yüksek Taktik Komutanlığa (YTK) bir bölgenin sorumluluğu verilmiştir. Barış Harekâtı öncesi sorumluluk sahaları Şekil 1.3'dir.

Şekil 1. 3 Rum Milli Muhafız Ordusu YTK Sorumluluk Sahaları

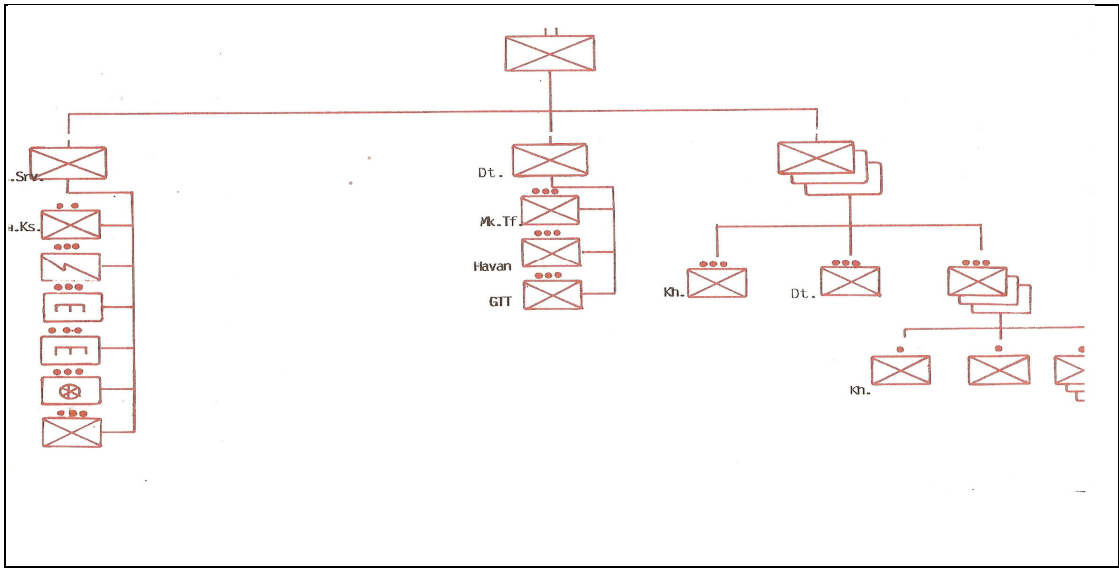
Piyade Taburu	19 adet	Tank	:20 adet
Komando Taburu	4 adet	Zırhlı Personel Taşıyıcı	: 50 adet
Mknz. Taburu	1adet	Top	: 463 adet
Zırhlı Keşif Taburu	1 adet	Tanksavar	: 382 adet
Topçu Taburu	6 adet	Hafifi Silah	: 8627 adet
Uçaksavar Taburu	1 adet	Personel	: 15.000 – 20.000
Tanksavar Taburu	1 adet		
İstihkâm Tabur	1 adet		
Muhabere Taburu	1 adet		
Dağ Topçu Bataryası	2 adet		

Tablo 1. 1 Rum Milli Muhafız Ordusu Kara Ordusunun Kuvveti

⁷ Cumhuriyet Evcil, **Yavru Vatan Kıbrıs'ta Zaferin Hikâyesi**, Genelkurmay ATESE Başkanlığı Yayınları, Ankara 1999, s. 8

Taktik Grup Komutanlıkları, Alay seviyesinde taktik ve idari bir birliktir. 2–4 taburu sevk ve idare edebilmektedir. Yüksek Taktik Komutanlık emrinde harekâta katılırsa da müstakil olarak da muharebe edebilmektedir. Taktik Grup Komutanlıklarında; bir karargâh ile komutanlığa bağlı piyade taburları bulunmaktadır. Karargâhta bir komutan muavini ile 4 kurmay dairesinden oluşmaktadır.

Piyade taburları, Binbaşı ve yarbay rütbesinde Yunanlı subayların komuta ettiği hem taktik hem de idari sorumlulukları olan bir birliktir. Üçlü kuruluşta olup, bir karargâh, üç piyade ve bir muharebe destek birliğinden oluşmaktadır. Seferi mevcutları 31 subay ve 531 erdir. Bölük komutanları, Yunanlı ve Kıbrıslı subaylardan seçilmektedir. Piyade taburlarında silah olarak 7.7 mm.lik piyade tüfeği, 12.7 mm.lik Mk. Tf. Ve 90 mm.lik GTT ile 81 mm.lik havan bulunmaktadır. Bir piyade taburunun kuruluşu Şekil 1. 4’dedir.

Şekil 1.4 Bir Piyade Taburunun Kuruluşu

Komando birlikleri; 29 Haziran 1964’te kurulan komando birlikleri Kıbrıs olaylarının tırmanışına bağlı olarak geliştirilerek vurucu bir güç haline getirilmişlerdir. Yunan birliklerinin Ada’dan çekilmesinden sonra komando birlikleri Makarios’a karşı cephe alan Milli Cephe ve EOKA-B örgütlerine militan yetiştiren bir ocak durumuna gelmişlerdir. Barış Harekâtı’ndan önce komando birlik komutanlığı, 4 taburdan meydana gelmiş ve bir taburun seferde kurulması planlanmıştır.

Zırhlı birlikler; 1964 yılında Mısır'dan, Rusya'dan, İngiltere'den tank, Zırhlı Personel Taşıyıcı ve zırhlı keşif araçları olarak bir zırhlı birlik komutanlığına bağlı bir Zıhlı Keşif Taburu ve bir Mekanize Piyade Taburundan meydana getirilmiştir.

Topçu birlikleri; Rum Milli Muhafız Ordusu topçu birlikleri Haziran 1964'de kurulmuştur. Bu birlikler topçu birlik komutanlığına bağlı 6 adet topçu taburu, bir adet topçu bataryası, bir adet tanksavar taburu, iki adet dağ topçu bataryası, bir adet uçaksavar taburu ve bir adet uçaksavar bataryasından oluşmaktaydı. Taburlarda bulunan silahlar; 87.6 mm, 85 mm. ve 100 mm.lik sahra topları, 85 mm.lik Tanksavar Topları (GTT), 12.7 mm.lik, 14.5 mm.lik, 20 ve 40 mm.lik uçaksavar toplarıydı.

İstihkâm birlikleri; Rum Milli Muhafız Ordusu istihkâm dairesine bağlı bir adet İstihkâm Taburu bulunmaktaydı.

Muhabere birlikleri; Rum Milli Muhafız Ordusu muhabere birliği Komutanlığı'na bağlı bir adet muhabere taburu ile beş adet muhabere bölüğü bulunmaktaydı. Muhabere bölükleri, Yüksek Taktik Komutanlıkların, muhabere taburu ise Rum Milli Muhafız Ordusu'nun iç ve dış muhabere hizmetini yürütmekteydi.

Ulaştırma birlikleri; Rum Milli Muhafız Ordusu'nda Rum Milli Muhafız Ordusu karargâhına bağlı bir genel ulaştırma bölüğü ile her Yüksek Taktik Komutanlığı bünyesinde bir ulaştırma bölüğü bulunmaktaydı. Ayrıca seferberlikte Rum Milli Muhafız Ordusu'na bağlı iki ve her Yüksek Taktik Komutanlık'da bir adet ulaştırma bölüğü kurulacaktı.

Ordudonatım birlikleri; Rum Milli Muhafız Ordusu'nda ordudonatım dairesine bağlı birer adet depo ve Ordudonatım Bölüğü, birer adet Bakım Bölüğü ve bir adet silah yapım atölyesi bulunmaktaydı.

Levazım ve Sıhhiye birlikleri; Rum Milli Muhafız Ordusu'nda karargâha bağlı bir adet levazım birliği mevcuttu.

Rum Milli Muhafız Ordusu Karargâhında bir *Sağlık Dairesi* ve bu daireye bağlı biri seferberlikte kurulmak üzere üç *Sıhhiye Bölüğü* ve Yüksek Taktik Komutanlıkta bir *Sıhhiye Bölüğü* vardı. Ayrıca bir adet *Seyyar Cerrahi Hastane*, iki adet *Seferi Askeri Hastane*, bir adet de *Seyyar Askeri Hastane* bulunmaktaydı.

2. Home Guard (Yedek Piyade) Taburları:

Seferberliğin ilanından 6 saat sonra kurulması planlanmıştır. Bu maksatla taburlarda kaydetme, sağlık muayene ve giydirme ekipleri bir saat içinde teşkil edilmekteydi. Bu işlemleri tamamlanan yedeklere silahlar dağıtılır ve kullandıkları

silahlar hakkındaki bilgiler tazelenir ve eğitime tabi tutularak savaşa hazırlanırlardı. Kuruluş, personel ve malzeme bakımından piyade taburlarına benzerler.⁸ Seferde 12 adet yedek tabur kurulması planlanmıştır. Harekât planları barışta hazırlanmıştır olup taburların kurulmasıyla birlikte planda gösterilen sefer görev yerlerine intikal edeceklerdi. Home Guard'ların temeli 1963 olaylarında; Rumların toplu olarak yaşadıkları köylerde, milis kuvvetleri oluşturulmasına dayanmaktadır. Rum Milli Muhafız Ordusu kurulduktan sonra, bu milislere ait silahlar, taburların kurulacakları merkezlerde toplandı. Bir takım kadar Rum Milli Muhafız Ordusu askeri, hem kurulacak yedek taburların nüvesini teşkil etmek, hem de bu silahları korumak amacıyla, bu merkezlerde konuşlandırılmıştır.

Yedek piyade taburlarının komutanlığını, emrine verilen tabur komutanları yapmaktaydı. Barış Harekâtı esnasında 25 adet yedek piyade taburu teşkil edildi. Ancak Barış Harekâtı'nın yarattığı baskın tesiri ve yedeklerin firarlarından dolayı bir kısmı kısa bir süre sonra görev yapamaz duruma gelerek dağılmıştır.

3. Ada'daki Yunan Kuvvetleri:

Adadaki Yunan kuvveti, 16 Ağustos 1960'ta Ada'ya gelen ve statüsü Zürich ve Londra Antlaşmalarıyla tespit edilen *Yunan Kontenjan Alayı* idi. Alayın anlaşmalara göre öngörülen mevcudu 62 subay, 2 astsubay ve 866 er olmak üzere toplam 950 idi.⁹ Alay;

Komutanlık

Karargâh ve Servis Bölüğü

2 x Piyade Taburu

Sıhhiye Birliği

Keşif Takımından meydana gelmekteydi.

Alay, harekât bakımından, Rum Milli Muhafız Ordusu Genelkurmayına, lojistik bakımından, Yunan Genelkurmay Başkanlığı'nın Lojistik Komutanlığı'na bağlıdır. Alay'da bulunan subayların tamamı muvazzaftır. Seferi yiyecek stoku 16 günlük, yakıt stoku her araç için 100 mil mesafelidir. Kıt'a cephane yükü 8 günlüktür.

Haziran 1964'te Grivas'ın Rum Milli Muhafız Ordusu komutanı olarak atanmasından sonra Ada'ya 7000–8000 kişilik bir Yunan kuvveti getirildi. Ancak 1967

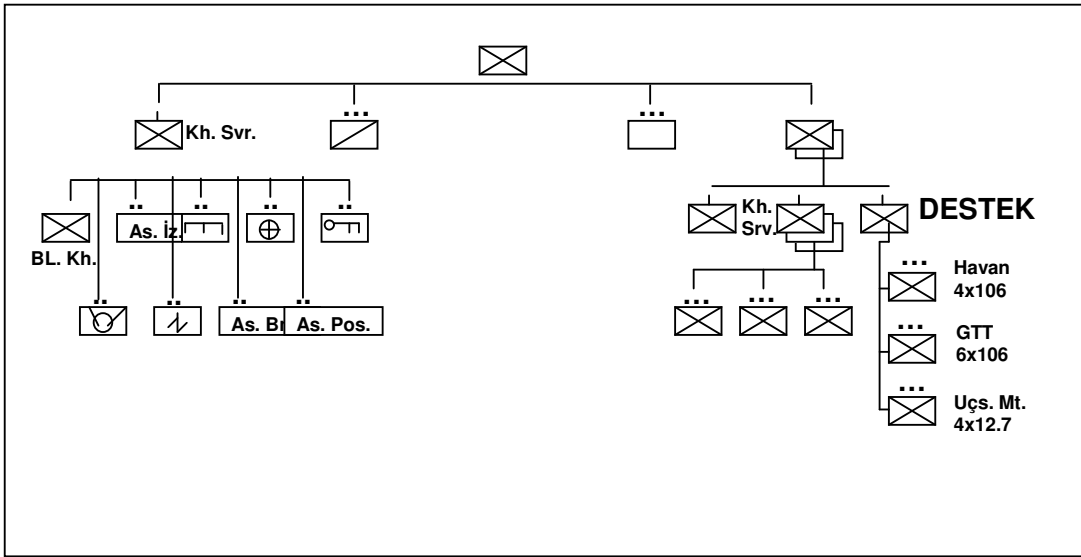
---

⁸ Özdoğan ve diğerleri, a.g.e., s.153–156

⁹ Özdoğan ve diğerleri, a.g.e., s.153 - 156

Kasım ayından sonra bu kuvvetler Ada'dan çekildi. Çekilen kuvvetlerden 800–1000 kadar subay ve astsubay Rum Milli Muhafız Ordusu birliklerini eğitmek için Ada'da kaldı. Alayın kuruluşu. Şekil 1. 5

Rum Milli Muhafız Ordusu baskına uğramamak için ada etrafında kıyılardan itibaren çepeçevre savunma tertibi almak; geçitleri savunmak (özellikle Beşparmak Dağları üzerindeki geçitleri); ayrıca hava indirme ve havahücum harekâtı icra edebilecek, çıkarma yapabilecek bölgelere karşı merkezi bir yerde (Lefkoşa Bölgesi) çevik ihtiyatlar bulundurmak zorundaydı.

Şekil 1. 5 Yunan Kontenjan Alayı

Rum Milli Muhafız Ordusu, ayrıca, savunulacak kıyıların uzun olması, çıkarma yapılacak plajların fazlalığı ve bir kısım birliklerinin Türk Mukavemet Teşkilatı (TMT) ve Kıbrıs Türk Kuvvetleri Alayı'na angaje olması nedeniyle çıkarma yapılacak plajlarda zayıf kuvvetlerle tertiplenmek ve İç Ova'da (Lefkoşa Bölgesi) kuvvetli ihtiyatlar bulundurmak zorundaydı.

Rum Milli Muhafız Ordusu, İç Ova'yı (Lefkoşa Bölgesi) mutlaka elde bulundurmalı ve bunun için Magosa ve Güzelyurt Plajlarına mutlaka tedbir almalı, kuzey kıyılara yapılabilecek bir çıkarmaya karşı da Beşparmak Dağları üzerindeki geçit ve gedikleri savunmalıydı.

Rum Milli Muhafız Ordusu, kuvvet çoğunluğu ile Lefkoşa bölgesinde, Ada'nın kuzeyinde Beşparmak Dağları'nın Girne tarafında, doğusunda Magosa bölgesinde,

diğer bölgelerde de hem Türk Mukavemet Teşkilatını hem de çıkarma bölgelerini kontrol edebilecek şekilde tertiplenmiştir. Ada'nın güneyinin Türkiye'ye uzak olması, bu bölgede iki İngiliz üssünün bulunması ve ayrıca Beşparmak ve Trodos Dağları'nın çok engebeli olması, bu bölgelerde Rumlara kuvvet tasarrufu imkânı sağlamıştır.¹⁰

Ada'nın en önemli Türk bölgesi olan üçgen bölgede,¹¹ Rumlar beş piyade taburu ile Türk Mukavemet Teşkilatı ile temas halinde, Girne bölgesinde de çıkarmaya karşı iki piyade taburu ile tertiplenmişlerdir. Üçgen bölgenin güneyinde dokuz, batısında üç, kuzeyinde ve doğusunda da beş tabur kuvveti ihtiyat olarak bulundurulmuştur. Üçgen bölge ile temas halinde 60 kadar tank ve sekiz de topçu taburu vardı. Rumların diğer birlikleri de hava indirme ve çıkarma bölgelerinde kullanılabilecek şekilde tertiplenmişti.¹²

Rum Milli Muhafız Ordusu, silah ve teçhizat açısından bizim birliklerimizle aynı özelliklere sahipti. Ancak eğitimleri zayıftı. Bunun yanı sıra, darbe taraftarları ve darbe karşıtları olmak üzere ikiye bölünmüşlerdi. Ayrıca yapılan darbe nedeniyle Ada'nın her yanına dağılmışlardı. Olası çıkarma ve indirme bölgeleri zayıf bırakılmıştı.

19-20 Temmuz günleri Üçgen bölgede ve çıkarma bölgesinde bulunan Türk ve Rum kuvvetleri Tablo 1,1'deki gibidir:¹³ Bu tabloda gösterilen Türk birliklerinin mevcudu paraşüt, uçak, helikopter noksanlıklarından ötürü oldukça düşüktür. Taburların mevcudu 450 – 500, bölüklerin ise 100 – 110'dur. Rumların 23 taburundan üçü komando, biri mekanize piyade, biri de zırhlı keşif taburudur. Rumlar bu bölgedeki kuvvetlerini, Ada'nın muhtelif yerlerindeki on piyade ve iki topçu taburu ile 2-3 saat içinde takviye edebilirdi. Üçgen bölgede Rumların ezici bir zırh ve ateş gücü üstünlüğü vardır. Çıkarma bölgesinde 20 Temmuz saat 12.00'den itibaren Türklerin tank üstünlüğü 1/3'tür. 20-21 Temmuz günleri Türk ve Rum Kuvvetleri ise (Tablo 1-2)'deki gibidir.¹⁴

---

¹⁰ Evcil, a.g.e., s. 8,

¹¹ Üçgen bölge; Lefkoşa – Girne yolunun doğu ve batısında, kuzey St. Hilarion kalesi ve Türk Bozdağ'ı, batıda Göçeri – Kanlıköy – Gönyeli – Lefkoşa, doğuda Boğaz – Dikomo batısı – Hamitköy – Lefkoşa arasında kalan, bir üçgene benzetilerek Üçgen bölge olarak adlandırılan Türk kantonudur. Bkz. Evcil, a.g.e., s. 8

¹² Evcil, a.g.e., s.8

¹³ Evcil, a.g.e., s. 20

¹⁴ Evcil, a.g.e., s. 20 – 21

GÜNLER		ÜÇGEN BÖLGE		ÇIKARMA BÖLGESİ	
		Türk kuvvetleri (tank, top ve zırhlı araç yok)	Rum kuvvetleri	Türk kuvvetleri	Rum kuvvetleri
19 Temmuz		7 Piyade Taburu	23 Piyade Taburu 4 Topçu Taburu 1 Tnk. Taburu	4 Piyade Taburu 1 Topçu Taburu 1 Tnk. Bl.	8 Piyade Taburu 3 Topçu Taburu 1 Tnk. Takımı
20 Temmuz	09.00	10 Piyade Taburu			
	12.00	13 Piyade Taburu			
	19.00	15 Piyade Taburu			
21 Temmuz		16 Piyade Taburu			

Tablo 1.2 Üçgen Bölgede ve Çıkarma Bölgesinde Bulunan Türk ve Rum Kuvvetleri

GÜNLER VE SAATLER	ÜÇGEN GÖLGE		ÇIKARMA BÖLGESİ	
	Rum mevcut kuvvetlerinin Türklere karşı üstünlükleri	Takviyelerle birlikte Rum kuvvetlerinin Türklere karşı üstünlükleri	Rum mevcut kuvvetlerinin Türklere karşı üstünlükleri	Takviyelerle birlikte Rum kuvvetlerinin Türklere karşı üstünlükleri
20.07.2006	07.00	3.7 KATI	5 KATI	RUMLARIN EZİCİ ÜSTÜNLÜĞÜ
	09.00	2.5 KATI	3.3 KATI	
	12.00	1.7 KATI	2.5 KATI	2 KATI
	19.00	1.5 KATI	2 KATI	
21.07.2006		1.4 KATI	2 KATI	

Tablo 1.3 20 – 21 Temmuz Günleri Türk ve Rum Kuvvetleri

Yukarıdaki tablo incelendiğinde, 20 – 21 Temmuz günleri de, Rumların ezici bir üstünlüğe sahip oldukları görülmektedir. Normal şartlarda düşmanın üçte biri kadar bir kuvvete sahip bir kuvvetin hazırlanmış veya tahkim edilmiş bir mevzide savunma icra etmesi gerekmektedir. Her iki günde de Rumlar, en az iki kat fazla kuvvet oranına sahipti. Ayrıca arazi şartları da Rumlardan yanaydı. Rumlar araziye çok iyi tanıyorlardı.

Bütün örtülü ve gizli mevziler, yaklaşma istikametleri onların kontrolü altındaydı. Kâğıt üzerinde Türk birliklerinin hiçbir şansının olmadığı görünmektedir. Ancak daha sonra da görüleceği gibi, Rumların Türk Ordusu'nun hareketlerini yanlış değerlendirmesi, Türk müdahalesinin büyük devletler tarafından engelleneceği düşüncesi onları yanıltmış ve sonunda kendileri için hüsrarla sonuçlanacak şok bir baskına uğramışlardır.

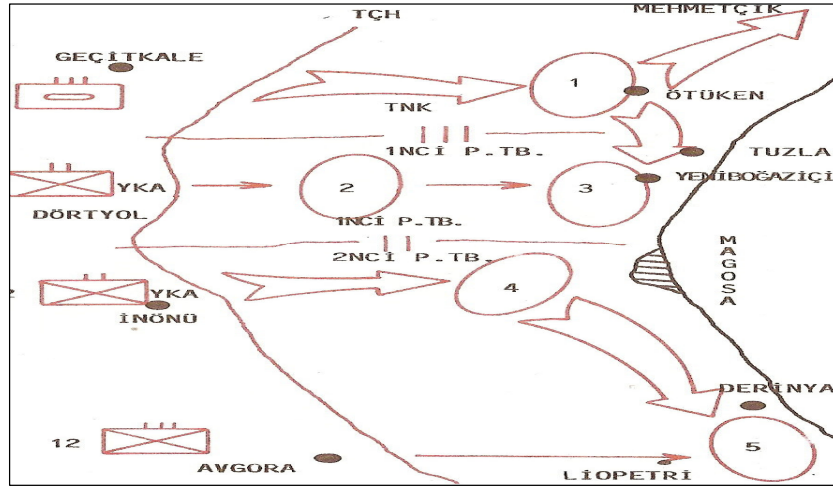
B) RUM MİLLİ MUHAFİZ ORDUSU PLANLARI¹⁵

1. **Festos Planı:** Bu plan iç güvenlikle ilgili olup, Ada Türklerini imhayı amaçlıyordu.

2. **Afrodit Planı:** Bu plan Ada'ya yapılacak çıkarma ve indirmelere karşı koymaya yönelik bir plandı. Afrodit Planı; Leon Planı, Aetos Planı ve Velos Planı olmak üzere üç alt plandan oluşmaktadır.

a) Leon Planı (Şekil 1.6):

MAGOSA Bölgesine çıkacak Türk birliklerine uygulamak üzere, geliştirilmiş bir plandır. Bu plana göre, kuzeyden güneye Tank Birliği, 1 nci Piyade Taburu, 2 nci Piyade Taburu ve 12 nci Piyade Alayı taarruz kademesinde, Yunan Kontenjan Alayı ihtiyatta olmak üzere Magosa Körfezi' ne çıkan Türk birliklerine taarruzu öngörüyordu. Bu harekâtı 185 nci Topçu Taburu destekleyecekti.

Şekil 1.6. Leon Planı

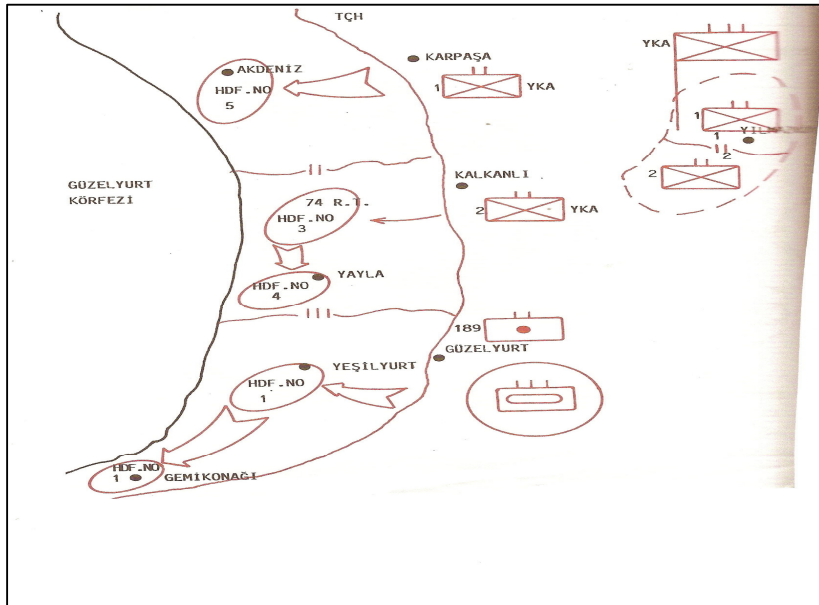
Tank Birlikleri Geçitkale (Lefkonuk)-Mehmetçik-Dipkarpas veya Bogaziçi-Kuzucuk-Tuzla (Limya) istikametinde 1 nci Piyade Taburu, Dört Yol (Prasyo)-Tuzla-Yeni Boğaziçi istikametinde, 2 nci Piyade Taburu, İnönü-Magosa veya Vadili-Köprü-

¹⁵ Özdoğan ve diğerleri, a.g.e., s. 103-110

Derinya istikametinde; 12 nci Piyade Alayı ise Avgora – Liopetri – Derinya istikametinde taarruz edecek ve kıyı hattını ele geçireceklerdi.

b) Aetos Planı (Şekil 1.7)

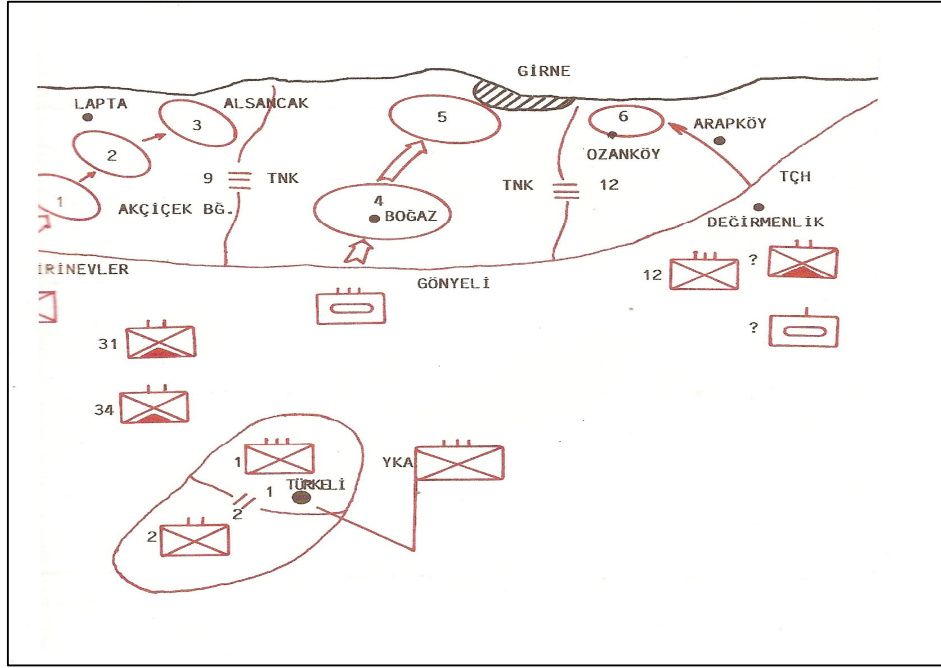
Güzelyurt Körfezi' ne çıkacak Türk birliklerine karşı uygulanmak üzere hazırlanmıştır, Bu plana göre kuzeyde Tank Birliği Güzelyurt – Yeşilyurt – Gemi – Konağı istikametinde taarruz edecek bu birliğin kuzeyinde Kalıkanlı – 74 RT. – Yayla istikametinden 1 nci Piyade Taburu Karpaşa – Akdeniz istikametinden 2 nci Piyade Taburu taarruz edecek ve kuzey hattını ele geçirecekti Yunan Kontenjan Alayı Yılmazköy bölgesinde ihtiyatı teşkil edecekti.

Şekil 1. 7. Aetos Planı

c) Velos Planı (Şekil 1.8)

Bu plan çıkarmanın Girne bölgesinden yapılacağı durumuna göre hazırlanmıştır. Plan ana hatlarıyla şöyleydi; Batıdan doğuya 9 ncu Piyade Alayı, Tank Birliği ve 12 nci Piyade Alayı taarruz kademesinde Yunan Kontenjan Alayı Türkeli bölgesinden ihtiyatta olarak tertiplenecek; 9 ncu Piyade Alayı Sirinevler – Akçiçek – Lapta – Girne istikametinde, Tank Birliği Gönyeli – Boğaz – Girne istikametinden de 12 nci Piyade Alayı ise Değirmenlik – Arapköy – Ozanköy istikametinde taarruz edecek ve Girne bölgesine çıkan Türk kuvvetlerini imha edecekti.

Şekil 1.8. Velos Planı

d) Yunan Kontenjan Alayı Görevi

(I) Hava desteğinden ve her türlü ağır silah ateşlerinden mahrum Türk Alayını 20 Temmuz gecesi imha etmek. Bilahare Türk çıkarmasının Magosa bölgesinden yapılması durumunda Balıkesir bölgesinde; Girne bölgesinden yapılması durumunda Türkeli bölgesinde; Güzelyurt körfezinden yapılması durumunda Yılmazköy bölgesinde Rum Milli Muhafız Ordusu'nun ihtiyatını teşkil etmek.

(II) İhtiyat olarak birinci öncelikle Boğaz bölgesine inen komando birliğine taarruz etmek; daha sonra Rum Milli Muhafız Ordusu birlikleriyle birlikte inen ve çıkan kuvvetlerimizi denize dökmek.

(III) Rum Milli Muhafız Ordusu muhtemel Türk çıkarmasının birinci öncelikle Magosa'da hava indirme ve havahücum harekâtının Lefkoşa kuzeyinden yapılacağını değerlendirerek savunmasını bu nedenle kuvvet çoğunluğu Magosa ve Lefkoşa bölgesinde olacak şekilde tertiplemişti.

C) TÜRK TARAFININ ASKERİ DURUMU

1. Türk Silahlı Kuvvetleri

Harekât Konya'daki 2 nci Ordu Komutanı Suat Aktulga'nın sorumluluğundaydı. Kıbrıs'a 2 nci Ordu Komutanlığı'na bağlı Korgeneral Nurettin Ersin'in Adana'daki 6 ncı Kolordusu çıkacaktı. 6 ncı Kolordu emrine aşağıdaki birlikler verildi:

- Çakmak Özel Görev Kuvveti (Mersin bölgesinde kurulacak çıkarma tugayı)
- Komando Tugayı (Bolu'dan Mersin bölgesine gelecek)
- Hava İndirme Tugayı (Kayseri'de)
- 39 ncu Piyade Tümeni (İskenderun'da)
- 28 nci Piyade Tümeni (Ankara'da)
- Kıbrıs Türk Alayı (Kıbrıs'ta)
- Bayraktarlık emrindeki tüm Kıbrıs Mücahitleridir.”¹⁶

Çakmak Özel Görev Kuvveti ise şu birliklerden oluşuyordu:

- Tugay Karargâhı
- Deniz Piyade Alayı (iki Tabur)
- 50 nci Piyade Alayı (üç piyade taburu, bir tank bölüğü, bir mekanize piyade bölüğü)
- Topçu Taburu
- İstihkâm Bölüğü
- Muhabere takımı, Levazım takımı, Sıhhiye Takımı”¹⁷

2. Kıbrıs Türk Kuvvetleri Alayı (KTKA)

Kıbrıs Türk Kuvvetleri Alayı 19 Şubat 1950 tarihinde onaylanan ve *Türkiye-Kıbrıs-Yunanistan* arasındaki üçlü ittifak antlaşmasına göre kurulmuş ve Kıbrıs'a gelmiştir. Bu antlaşmaya göre, Kıbrıs'ta bir üçlü karargâh kurulacaktır. Bu karargâha Türkiye 650, Yunanistan 950 kişilik subay, astsubay ve er birliği ile iştirak edecektir. Bahsi geçen Türk ve Yunan subayları Kıbrıs Cumhuriyeti Ordusu'nun talim ve terbiyesini sağlayacaktır.

Antlaşma şartları gereğince, 12 Ocak 1960 Salı günü kafiye komutanı Kurmay Albay Turgut Sunalp başkanlığında oluşan öncü kafiyesi Lefkoşa'ya gelmiştir. Bu kafiye Kıbrıs Türk Kuvvetleri Alayı'nın Lefkoşa'da yerleşme statüsünü tespit

¹⁶ Artuç, a.g.e., s. 169

¹⁷ Nihat Okçay, **Geçmişten Geleceğe Kıbrıs**, K.K. EDOK Yayınları, Ankara 2000 s. 9

vazifesi verilmiştir. Türk ve Yunan alaylarına konuşlanmak üzere eski İngiliz kamp bölgesi verilmiştir. Zamanın Savunma Bakanı Osman Örek, halen Türk Alayı kampı olan eski ismiyle *Wayne's Keep* denilen kampı Türk Alayı'na, *Elizabeth* denilen kampı ise Yunan Alayı'na 15 Ağustos 1960 tarihinde tahsis etmiştir.¹⁸

Türk ve Yunan alaylarının Kıbrıs'a gelme tarihi 16 Ağustos 1960 olarak daha önce karara bağlandığı için her iki alay da 16 Ağustos 1960 günü Magosa'ya gelmiştir. Kıbrıs Türk Kuvvetleri Alayı aynı gün kendi araçlarıyla Magosa-Geçitkale-Göndere yolu ile saat 17.30'da Lefkoşa'ya gelmiştir.

Kıbrıs Ordusu ve Üçlü Karargâh Komutanı muavinliğine Türk Generali Hüsamettin Tanyar atanmış olup, 1963 yılına kadar aynı görevde kalmıştır.

Alay, 25 Aralık 1963 tarihine kadar kendisine tahsis edilen kampta hizmet yapmıştır. 21 Aralık 1963'te Kıbrıs'ta Türklere karşı Rumların giriştiği olaylar karşısında Kıbrıs Türk Kuvvetleri Alayı kampta kendisini emniyette görmediği için 25 Aralık 1963 günü kampı terk etmiştir. Bu tarihte Lefkoşa kuzeyindeki Türk kesimine geçmiştir.¹⁹ 20 Temmuz 1974 saat 14.00'te Türk jet uçaklarının Lefkoşa semalarında yaptıkları ikaz uçuşları ile birlikte kamptan iki kol halinde ve muharebe düzeni içerisinde Ortaköy ve Gönyeli istikametinde yürüyüşe geçerek Barış Harekâtı esnasındaki kışlalara intikal etmiştir.

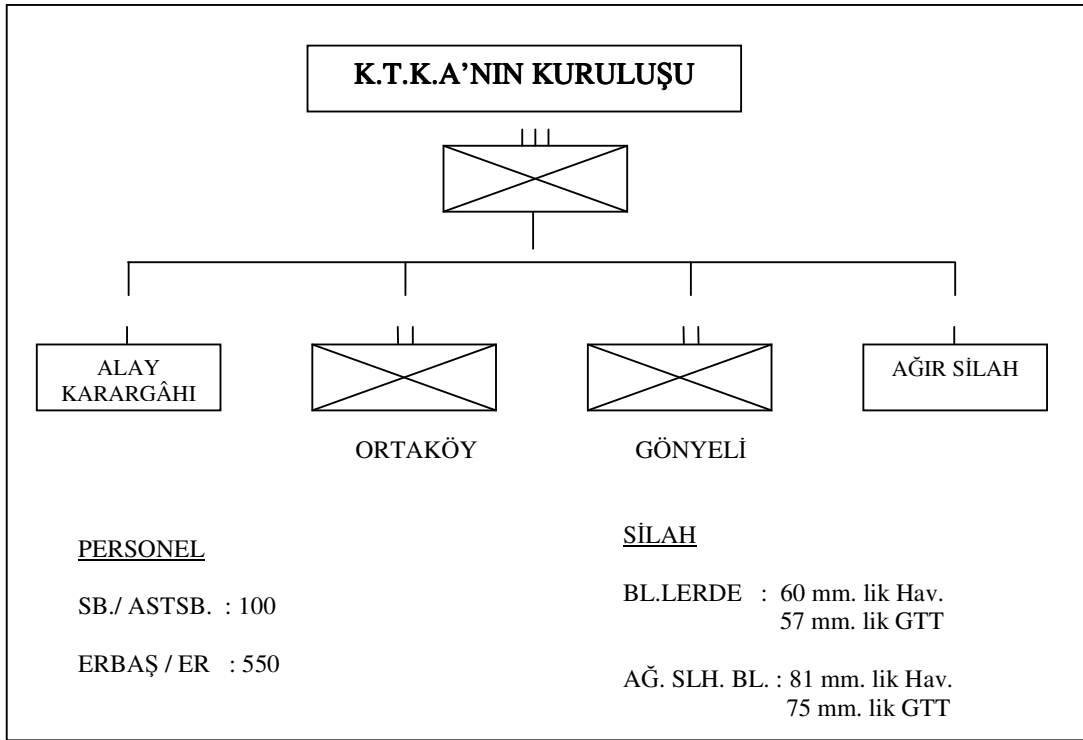
1968–1974 yıllarında Rumlar arasında karışıklıkların devam etmesi ve tedhiş eylemleri yüzünden karışıklıkların Türk tarafına sıçratılması ihtimali sebebiyle Kıbrıs Türk Kuvvetleri Alayı daima müteyakkız ve görevlerini ifaya hazır olarak bu devreyi geçirmiştir. Kıbrıs Türk Kuvvetleri Alayı, Karargâh ve Servis Bölüğü, 1 ve 4 ncü Piyade Bölükleri Ortaköy'de, 2 ve 3 ncü Bölükleri ve Ağır Silah Bölüğü Gönyeli'de bulunmaktaydı.²⁰ Kıbrıs Türk Kuvvetleri Alayı'nın kuruluşu ve elinde mevcut olan başlıca ağır silahları (Şekil 1,9)'dadır.

---

¹⁸ Kıbrıs Türk Kuvvetleri Alayı Birlik Müzesi, Tarihçe Dosyası, s. 2

¹⁹ Artuç, a.g.e., s. 179

²⁰ Özdoğan ve diğerleri, a.g.e., s.156–157

Şekil 1.9 Kıbrıs Türk Kuvvetleri Alayı'nın Kuruluşu

15 Temmuz darbesi sonrası alarm durumuna geçen Kıbrıs Türk Kuvvetleri Alayı komutanı Kurmay Albay Mustafa Katırcıoğlu, Türk Genelkurmay Başkanlığından harekât emrini 18 Temmuz 1974 tarihinde aldı. Lefkoşa kuzeyinde konuŐlu Kıbrıs Türk Kuvvetleri Alayı, 19 Temmuz akşamı karanlıkta birlikte, saat 20:30'da sessizce barış garnizonunu terk ederek sefer görev yerlerine hareket etti. 19 Temmuz gece yarısı, Alayı'nın Gönyeli ve Ortaköy grubu adını alan iki taburu, daha önce hazırlanan savunma mevzilerine girdi. AntlaŐmalar gereği topçu birliği bulunmayan Türk Alayı'nın savunma mevzilerinin yeri Rum istihbaratı tarafından biliniyordu. Bunun için Alay Komutanı Alayı, bilinen savunma mevzilerinin 500 – 1000 m. ilerisinde başka bir hatta yerleŐtirdi. Gece yarısından sonra Alayı'nın Rum bölgesindeki eski kıŐlasında kalmakta olan bir takım kuvvetindeki askeri de gizlice sızma suretiyle yerini terk ederek Alayı'a katıldı.

Kıbrıs Türk Kuvvetleri Alayı'nın harekâtın başlangıcında ilk görevi, Atma ve İndirme bölgelerinin işaretlenmesi ve emniyet altına alınmasıydı. Alay bu maksatla bütün atma ve indirme bölgelerini 20 Temmuz gecesi iŐaretlemiŐtir. Alayı'nın savunma tertibi incelendiğinde savunmanın bu bölgeleri emniyete alacak Şekilde tertiplendiği

görülmektedir. Kıbrıs Türk Kuvvetleri Alayı'nın savunma planı şu esaslara dayanmaktaydı:²¹

- İndirme bölgesine inen ve çıkma bölgesine çıkan kuvvetlerin birleşmesine kadar bulunulan bölgede zaman kazanmak,
- Yunan Kontenjan Alayı ile Rum Milli Muhafız Ordusu birliklerinin Boğaz bölgesinde birleşmelerine ve inen kuvvetlerle çıkan kuvvetlerin irtibatlarının kesilmesine engel olmak,
- İnen ve çıkan kuvvetlerin birleşmesinin sağlanmasından sonra, emrine verilecek takviye kuvvetleriyle Yunan Kontenjan Alayı'nın ve bu bölgedeki Rum Milli Muhafız Ordusu birliklerini imha etmek.

3. Türk Mukavemet Teşkilatı (TMT)

a) Kuruluşu;

1955 yılında Rum EOKA faaliyetlerine karşı Türk toplumu içinde *Volkan* isimli bir teşkilat kuruldu. Bu teşkilat 1958 yılından itibaren Türk Mukavemet Teşkilatı (TMT) ismini alarak 1974 Barış Harekâtı'nın sonuna kadar faaliyetlerine devam etti.²² TMT gizli bir teşkilat olarak kurulmuştu. ²³ Teşkilata alınacak kişilerin uzun bir seçim aşaması vardı. Çeşitli kanallardan istihbarat yapılır ve denenir, teşkilata kişiler özel bir törenle alınır ve kuruluş amacına hizmet edeceğine dair ant içirilirdi.²⁴ 1964 – 1967 olaylarından sonra tehlikenin büyümesi üzerine zorunlu askerlik uygulaması başladı. *Mücahit* denilen TMT askerleri, Türk Ordusu'nun hemen hemen benzeri bir üniforma giymektedirler ve savaşta Harp Esiri işlemi görmekteydiler.²⁵

Bu tür teşkilatlara çok güvenilir, gözü pek, davaya yürekten inanmış ve verilen görevi en iyi şekilde yapabilecek kişiler alınır. Yakın tarihimizde çok önemli hizmetler yapmış olan İttihat ve Terakki Cemiyeti de aynı esaslara göre kurulmuştu.²⁶

---

²¹ Halil Sadrazam, **Kıbrıs'ta Varoluş Mücadelemiz Şehitlerimiz ve Anılarımız**, Türk Şehitleri İmar Vakfı Yayınları, İstanbul 1990, s. 77

²² Hüner Tuncel, **Kıbrıs Sarmalı**, Ümit Yayıncılık, Ankara 2005, s. 79

²³ Türk Mukavemet Teşkilatı, Rauf R Denктаş, Kemal Tanrısevdi ve Dr. Burhan Nalbantoğlu tarafından tesis edilmiştir. Teşkilat, Genelkurmay Başkanlığı bünyesinde bulunan Milli Seferberlik Tetkik Kurulu Başkanı Tuğgeneral Daniş Kardelen'in komutasında ve Bnb. İsmail Tansu'nun planlaması çerçevesinde profesyonel bir kadrolaşmaya giderek EOKA karşısında mukavemet gücünü canlı tutmaya çalışmıştır. TMT'nin Kıbrıs'taki ilk komutanı Bayraktar olarak bilinen ve Ali Conan kod adını kullanan Albay Ali Rıza Vuruşkan'dır. Bkz. Ulvi Keser, **Kıbrıs'ta Türk – Yunan Fırtınası**, Boğaziçi Yayınları, İstanbul 2004. TMT'nin kuruluşu için ayrıca bkz. Hüner Tuncel, **Kıbrıs Sarmalı**, Ümit Yayıncılık, Ankara 2005, s. 79

²⁴ Evcil, a.g.e., s. 21

²⁵ Artuç, a.g.e., s. 169,

²⁶ Evcil, a.g.e., s. 118

b) Teşkilatın Yapısı:

Türk Mukavemet Teşkilatı'nın konusu (Şekil 1.10)'dadır. Türk Mukavemet Teşkilatı (TMT), Lefkoşa'da bulunan Bayraktarlığa bağlı 10 sancak halinde teşkilatlandırılmıştır. Barış harekâtından evvel TMT, Karargâh ve Bağlı Birlikleri, Emniyet Genel Müdürlüğü ve 10 sancaktan oluşuyordu. Sancaklara bağlı 20 piyade taburu, 19 müstakil bölük, 4 keşif bölüğü, 9 karargâh bölüğü, 1 muhabere bölüğü ve 12 bağımsız takım mevcuttu. Lefkoşa ve Boğaz Sancakları dışındaki birlikler tabur kuruluşunda olmayıp, 104'ü Türk, 26'sı karışık köylerde olmak üzere 130 yerleşme merkezlerinde konuşlanmıştı. Sancakların yerleri ve birlikleri de şöyledir;²⁷

(I) Lefkoşa Sancaktarlığı:

Sancak Karargâh Lefkoşa'da idi. Bu sancak, biri Hamitköy'de, biri Akıncılar'da, diğer ikisi de Lefkoşa'nın içinde olmak üzere dört taburdan meydana gelmekteydi.

(II) Boğaz Sancaktarlığı:

Sancak Karargâhı	: Boğaz'da
Levent Taburu	: Boğaz'da
Zafer Taburu	: Pınarbaşı'nda
Yaman Taburu	: St. Hillarion'da

(III) Magosa Sancaktarlığı:

Sancak Karargâhı	: Magosa'da
Bir tabur	: Magosa'da
Bir tabur	: Mehmetçik'te

(IV) Serdarlı Sancaktarlığı:

Sancak Karargâhı	: Serdarlı'da
Bir tabur	: Yeniceköy'de
Bir tabur	: Gönendere'de
Bir tabur	: Meriç'te

(V) Limasol Sancaktarlığı:

Sancak Karargâhı	: Limasol'de
Bir tabur	: Limasol'de
Bir tabur	: Evdim (Düzkaya)'de

(VI) Baf Sancaktarlığı:

²⁷ Özdoğan ve diğerleri, a.g.e., s.156–158

Sancak Karargâhı : Baf'ta
Bir tabur : Baf'ta
Bir tabur : Yeşilova'da
Bir tabur : Poli'de

(VII) Lefke Sancaktarlığı:

Sancak Karargâhı : Lefke'de
Bir tabur : Lefke'de

(VIII) Larnaka Sancaktarlığı:

Sancak Karargâhı : Larnaka'da
Bir tabur : Larnaka'da
Bir tabur : Geçitkale'de

(IX) Yeşilırmak Sancaktarlığı:

Sancak Karargâhı ve bütün birlikleri : Yeşilırmak'ta

(X) Erenköy Sancaktarlığı:

Sancak Karargâhı ve bütün birlikleri : Erenköy'dedir.

Bu sancaklar içinde Lefkoşa, Boğaz ve Serdarlı sancakları en kuvvetli olanlardı. Lefkoşa sancağı, Yeşil Hat kuzeyindeki Türk kesimini Ortaköy – Hamitköy bölgelerini kontrol ederken, Boğaz Sancağı, Girne – Lefkoşa yolu üzerindeki Boğaz'ı ve Boğaz yakınındaki St. Hillarion Kalesi'ni kontrol altında bulunduruyordu. 1974 Harekâtında gelecek Hava İndirme Tugayı'nın paraşütçüleri Lefkoşa ve Boğaz Sancaklarının sorumlu olduğu alana incekleri için, bu iki sancak mücahitlerinin görevleri çok önemliydi.

Kuzey Kıbrıs kıyıları boyunca uzanan yüksek ve ormanlık Beşparmak Dağları, incek birlikler ile denizden çıkacak birlikler arasında doğal bir engel olduğundan, Lefkoşa – Girne yolunun geçtiği Beşparmak Dağları'nın o bölgedeki tek geçidi olan *Boğaz* ve bunu elinde tutan *Boğaz Sancağı'nın* görevi daha da ağırdı. Serdarlı Sancağı ise, bulunduğu yer nedeniyle Boğaz ve Lefkoşa Sancaklarının doğu yanını korumaktaydı.²⁸

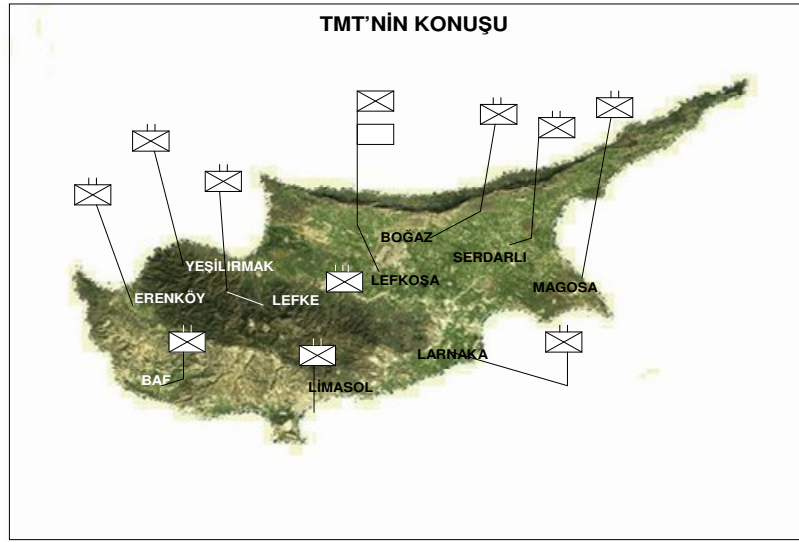
c) Eğitim:

Türk Mukavemet Teşkilatı'na kaydedilen personel, gizli harekât tekniği, pusu, baskın, sabotaj ve silahlar konusunda eğitime tabi tutuluyorlardı. Eğitimler Ada içinde ve Türkiye'de olmak üzere ikiye ayrılmıştı. Birçok elemelerden geçirilen personel

---

²⁸ Artuç, a.g.e., s. 173

değişik bölgelerden olacak şekilde 30-40 kişilik gruplar halinde Türkiye'ye eğitime gönderiliyordu. Türkiye'ye eğitimlere gitmeye *Hasrete gitmek* deniyordu.²⁹

Şekil 1.10 TMT'nin Ada'da Konuş Durumu

d) Türk Mukavemet Teşkilatı'nın (TMT) görevi:

Türk Mukavemet Teşkilatı'nın (TMT) görevi, Türk bölgelerindeki halkın can ve mal güvenliğinin sağlanması, Türk toplumunun mukavemet azminin daima canlı tutulması ve bu konuda devamlı eğitilmesi, toplumun Anavatan Türkiye'ye olan bağlılığının devamını ve güçlendirilmesini sağlamak ve muhtemel bir harekâta Ada'ya çıkacak Türk Silahlı Kuvvetleri'ne yardımcı olacak şekilde faaliyette bulunmaktı.

Bölgedeki sancaktarlar ve Türk Mukavemet Teşkilatı birlikleri yerine göre çok önemli bir haber kaynağı, yerine göre de bir keşif unsuru görevini icra ediyorlardı. Uygulanan seferberlik sistemi ile mücahit sayısı beş binlerden on beş binlere çıkmış durumdaydı. Ada içinde Lefkoşa dışında, sekiz sancakla telsiz irtibatı vardı.³⁰

Sancaktarlar, doğrudan doğruya Bayraktar'a bağlı olarak görev yapmaktaydı. Sancaktarlar ve tabur komutanlıkları Türk subaylarıdır. Bölük ve takım komutanları Kıbrıslı mücahit komutanlar ve az sayıda olmak üzere Türkiye'deki askeri okullarda eğitim görmüş Kıbrıslı Türk subaylardı.³¹ Türk Mukavemet Teşkilatı'nın barışta 4000 civarında personeli vardı. Bu mevcut, seferde yedeklerin de katılmasıyla 7500-8000 civarına yükselmektedir. Hafif piyade silahlarıyla teçhiz edilen bu teşkilatın, harekât

²⁹ Özdoğan ve diğerleri, a.g.e., s.D – 2 – 2

³⁰ Kemal Yamac, *Gölgede Kalan İzler ve Gölgeleşen Bizler*, Doğan Kitapçılık, İstanbul 2006, s. 329,

³¹ Artuç, a.g.e., s. 175

öncesi lojistik ihtiyaçları çok zor şartlarda ve gizli ikmal usulleriyle Türkiye'den sağlanmaktaydı.

Türk Mukavemet Teşkilatı mücahitlerinin silahları derme çatmaydı. Av tüfeği vardı. Birinci Dünya Savaşı'ndan kalma antika tüfekler vardı. Su borusundan yapılmış tüfekler vardı. Fakat Lefkoşa'da gizli silah atölyelerinde üretilmiş A 4 makineli tüfekleri ve Sten makineli tabancaları da vardı.³² Av tüfekleri dâhil edildiğinde Türk Mukavemet Teşkilatı'nın sefer mevcudunun %80'i yani 17500 kişi silahlandırılabilmişti. Ayrıca kendi imal ettikleri 3 adet zırhlı araçları vardı.³³

20 Temmuz 1974 günü Barış Harekâtı başladığı zaman Türk Mukavemet Teşkilatı seferberliğini tamamlamış, köyler savunma planlarını uygulamaya başlamıştı. Kıbrıs Türk Kuvvetleri Alayı üçgen bölgede 650 kişisi ile kendi bölgesini savunurken Lefkoşa ve Boğaz sancakları takriben 6000 kişilik kuvvetiyle çok geniş bir bölgenin savunma sorumluluğunu üzerine almış ve bunu mükemmel bir şekilde başararak inen birliklere, düşman kara taarruzlarına karşı emniyetli bir hava başı temin etmiş, bu birliklere kılavuzlar vermiş, birliklerin telsiz, su ve kritik ikmal maddelerini temin etmiştir.

Harekâtın başlangıcında Rum kuvvetlerinin 2/3'ü Türk Mukavemet Teşkilatı kuvvetlerince tespit edilerek, hava indirmesi ve çıkarması yapan Türk birliklerinin asgari Rum müdahalesi ile karşılaşmaları sağlanmaya çalışılmıştır.

Kıbrıs'ta Türk Mukavemet Teşkilatı sayesinde büyük miktarda düşman birliği tespit edilmiş, araziye bilen unsurlar kılavuzluk yapmış, istihbarat bilgisi temin etmiş, mevcut imkânlarıyla ikmale yardım etmiş ve kritik ihtiyaçları karşılamış, başlangıçta Türkiye ile gerekli irtibatları temin etmiş, temizleme harekâtına katılmış ve sivil işlerin yürütülmesine yardımcı olmuştur. Türk Mukavemet Teşkilatı, Kıbrıs'ta Ada'nın her tarafında Türkiye'nin gözü kulağı olmuştur. Türk Mukavemet Teşkilatı, olayları yakından izlemekte ve Türkiye'ye aktarmaktadır.

Emekli Orgeneral Sabri Yirmibeşoğlu TMT ile ilgili anılarında şunları anlatmaktadır:

“...Türkiye başından beri gelişmeleri ve olayları yakından izliyordu. Ada'nın her noktasında Rumların ve Yunanistan'ın hareketlerinden anında Ankara'da haberdar oluyorduk. Harekâtın sonra, Rumların terk ettikleri harp karargâhlarında dokümanlardan birinde; Rum Milli Muhafız Ordusu komutanı “Ada'da hiçbir

³² Artuç, a.g.e., s. 169

³³ Özdoğan ve diğerleri, a.g.e., s. EK-D-2-7,

hareketimizi ve faaliyetimizi gizleyemiyoruz. Türkler anında bilgi sahibi oluyorlar ve Ankara'ya bildiriyorlar diyordu. Zira Ada bugünkü gibi bir hudutla bölünmüş durumda değildi. Her tarafta Türkler yaşıyordu dağılmış vaziyette. En küçük yerleşim merkezlerine kadar Ankara'dan telsiz irtibatımız vardı. Türk Mukavemet Teşkilatı, Kıbrıs davasının mücahitleri, davanın sarsılmaz, yıkılmaz ve aşılmaz kalesiydi...”³⁴

Türk Mukavemet Teşkilatı, sadece Türklerin bulunduğu 135 irili ufaklı yerleşim merkezinde kontrolü elde bulundurmak ve Rumlara karşı kendilerini korumak için tertiplenmişlerdir.³⁵

Kıbrıs Barış Harekâtında önemli hizmetler vermiş olan Türk Mukavemet Teşkilatı,1 Ağustos 1976 yılında düzenli orduya geçiş çalışmalarını nihayete erdirerek bugünkü Güvenlik Kuvvetleri Komutanlığı'na dönüşmüştür.³⁶

D) KIBRIS TÜRK KUVVETLERİ ALAYI, TMT VE TSK (YILDIZ) PLANLARI

1. Kıbrıs Türk Kuvvetleri Alayı (KTKA) Planı:

Kıbrıs Türk Kuvvetleri Alayı'nın savunma planı şu ana esaslara dayanmakta idi:

(a) Amfibi çıkarma yapan birlikler ile hava hücum ve hava indirme icra eden birliklerin birleşmesine kadar bulunulan bölgede zaman kazanmak,

(b) Yunan Kontenjan Alayı ile Rum Milli Muhafız Ordusu birliklerinin Boğaz bölgesinde birleşmelerine ve inen kuvvetler ile çıkan kuvvetlerin irtibatlarının kesilmesine engel olmak.

(c) İnen ve çıkan kuvvetlerin birleşmesi sağlandıktan sonra emrine verilecek takviye kuvvetleriyle Yunan Kontenjan Alayını ve bu bölgedeki Rum Milli Muhafız Ordusu birliklerini imha etmek.

---

³⁴ Sabri Yirmibeşoğlu, **Askeri ve Siyasi Anılarım (1965 – 1999)**, C. II, Kastaş Yayınevi, İstanbul 1999, s. 96

³⁵ Evcil, a.g.e., s. 21

³⁶ TMT Kıbrıs'ta, Türklerin elinde iki büyük bölgeyi kontrol etmekteydi. İlki üçgen bölge, ikincisi ise Serdarlı bölgesiydi. Ada'nın tamamında mevcut olan bu oluşumlar haberleşme, ulaşım, tedarik ve takviye olanaklarından yoksundu. Bu birimler sadece hafif silahlarla ve yetersiz personel, mühimmat ve erzakla görevlerini yapmaya çalışıyordu. Mukavemetin uygun arazilerde yapılmadığı göz önünde bulundurulursa, mukavemet merkezlerinin Rumlar tarafından kolayca etkisiz hale getirilmesi daha kolaylaşmaktadır. Bu kritik duruma rağmen TMT, Türk kuvvetlerinin Ada'ya müdahalesi sırasında en zayıf bulunduğu çıkarma ve indirme anlarında çok önemli bir görev üstlendi. Rum kuvvetlerini tespit ederek Türk Ordusu'nun ilk anlardaki zafiyetini en az seviyeye indirmiştir. Bkz.;Sadrazam, a.g.e., 32,

2. Türk Mukavemet Teşkilatı (TMT) Planları:

Ada çapında başlatacağı harekâtla Rum birliklerini bölgelerinde tespit edecek ve hava kuvvetlerinin de yardımıyla Rumların Lefkoşa ve Girne bölgelerini takviye etmesine mani olacaktı.

3. Türk Genelkurmay Başkanlığı'nın Planları (Yıldız-Atma Planları)

Türkiye, Garanti Antlaşmasından doğan gerektiği zaman Kıbrıs'a müdahale edebilme hakkının bulunması sebebiyle, deniz aşırı harekât için gerekli hazırlıkları yapıyor, mevcut imkânlarını sürekli geliştiriyordu. 1963 Kanlı Noel olaylarından 1974 Temmuz'una kadar Türk kara, deniz ve hava kuvvetlerinde ortaya çıkan her bunalım, kuvvetler arası koordinasyonda iyileştirmeye yol açmıştı. Gerek 1964 ve gerekse 1967'de Kıbrıs'a çıkarma kararı alındığında, ordunun havadan bir harekât için olanakları hemen hiç yoktu. Örneğin 1967'de Silahlı Kuvvetlerin ancak 6 helikopteri vardı. Altı taşıma uçağı ve 450 paraşütü ile sadece iki bölük atılabiliirdi.

1974 Temmuz'unda; iki taburu paraşütle atabilecek, bir taburu helikopterle taşıyabilecek, dört taburu bir kısım tank ve topla birlikte tek seferde denizden çıkarabilecek durumda olan Türk ordusu, bu kabiliyetini 2-3 saatte iki taburu paraşütle atarak, bir taburu helikopterle taşıyarak ve 48 saat sonra da 4-5 taburu denizden çıkararak takviye edebilecek imkân ve kabiliyete sahip bulunmaktadır.³⁷

Genelkurmay Başkanlığının hazardan beri Kıbrıs 'la ilgili üç ana planı vardı. Bunlar 24 ye 48 saat içinde müdahale planları ile iki safhalı geniş müdahale planları olup 24 ve 48 saatlik müdahale planları sadece hava taarruzunu ihtiva etmekte herhangi bir çıkarma veya hava indirmesini ihtiva etmemekteydi.

Yıldız Planının özeti şöyledir: Çıkarma birlikleri ile Magosa'nın 30 km. kadar kuzeyindeki Boğaziçi bölgesine çıkılacak, buradan batıya ilerlenecek ve *Atilla Safha Hattı* denilen ve genel olarak Trodos Dağları'ndan geçen hatta ulaşılacaktı. İkinci safhada ise Kıbrıs'ın tümü işgal edilecekti.

Atma Planı ise; 1972 yılından itibaren Türk Ordusu'nda helikopterlerin yeterli ölçüde girmesi üzerine, helikopter ve hava indirmesi ile çıkarma harekâtının koordineli olarak yapılması fikri TSK'da belirlemiştir. Bunun üzerine geliştirilen bu plan şöyleydi: Çıkarma birlikleri Girne bölgesinden çıkacak, Lefkoşa kuzeyi bölgesine hava indirmesi ve hava hücum icra edilecek, kıyıbaşı tesisini müteakip batıda Omorfo, güneyde ise Larnaka'ya kadar harekât geliştirilecekti.

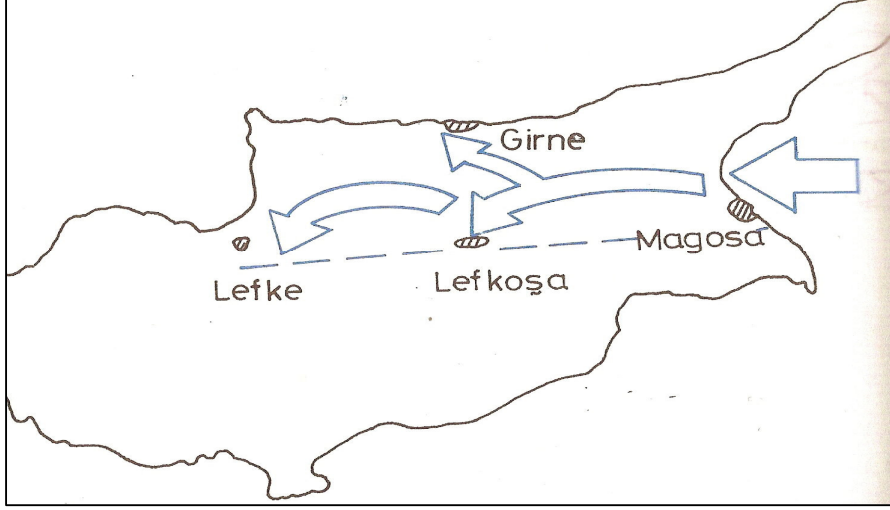
---

³⁷ Evcil, a.g.e., s. 21

a) Yıldız -70 Harekât Planı

Magosa bölgesine yapılacak çıkarma ile başlayacak bir harekât planı idi. (Şekil

1. 11)

Şekil 1. 11. Yıldız -70 Harekât Planı

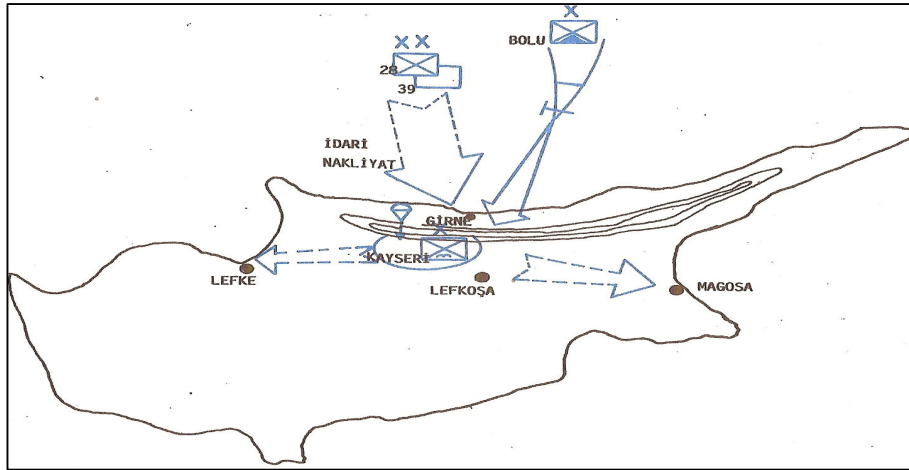
b) Yıldız – Atma – 1 Harekât Planı³⁸

Sadece Hava indirme Tugayının Lefkoşa kuzeyine indirmesi; sonradan helikopterlerle Komando Tugayının nakli ve idari nakliyatla iki Tümenin Ada' ya intikalini öngörmektedir. Şekil 1. 12

c) Yıldız – Atma-2 Harekât planı

d) Yıldız – Atma-3 Harekât planı

Bu plan lojistik olup, zor durumlarda havadan ikmal ve ilgili hususları da kapsıyordu.

Şekil 1.12 Yıldız Atma -1 Harekât Planı

³⁸ Harp Akademileri Ders Notu, Harp Akademileri Yayınları, İstanbul 2004, s. 4

e) Yıldız-Atma -4 Harekât Planı

Kıbrıs Barış Harekâtı bu plan esasları dâhilinde uygulanmıştır. Bu plan ana hatlarıyla şu şekildedir: Şekil 1. 13

(aa) Kıbrıs' a yönelik bir harekâta politik ve stratejik bir baskınla başlanacak.

(bb) Harekât çok kısa sürede icra edilecek.

(cc) Harekâtın icrası için müşterek bir planlama yapılacak,

(dd) Yapılacak hava indirme harekâtı ile koordineli olarak Girne bölgesine mahdut hedefle bir çıkarma yapılacak ve bu çıkarma hava indirmesi ile birleşecek,

(ee) Kıyı Bölgesinin emniyete alınmasından sonra müteakip kademeler çıkarma sahasına intikal edecek.

Bu plan 4 safhada uygulanacaktı:

Birinci Safha	:	Çıkarma ve indirme safhası
İkinci Safha	:	Birleşme safhası
Üçüncü Safha	:	Kıyı başını genişletme safhası
Dördüncü Safha	:	Siklet merkezi doğuda olmak üzere doğu ve batı

istikametinde taarruz safhası. Bu plan içinde birliklerin ayrı ayrı görevleri vardı.

“- Amfibi Alay plaja çıkacak, kıyıbaşını tesis edecek,

- Tuğgeneral Sabri Demirbağ komutasındaki “Komando Tugayı” Kırnı (Pınarbaşı) havaalanına indikten sonra ilk gün buldukları bölgeye yerleşecek, ikinci gün St. Hilaryon kalesinin bulunduğu Beyaz Ev bölgesine çıkacak ve ardından da Girne'ye taarruz edecekti.

- Hava İndirme Tugayı ise Gönyeli'ye inecekti. Hamid Mandırası'na incek olan tabur, Türk Alayı'nın batısını koruyacak şekilde tertiplenecekti. Hava İndirme Tugayı'nın ilk iki taburu Dikomo (Dikmen) köyü bölgesine ve Rumboz Dağı'na çıkacaktı.

- Bu planda, birlikler daha Ovacık'tayken bir küçük değişiklik yapıldı. Ordu ve Kolordu komutanının kabul ettiği bu değişikliğe göre ilk Komando Tugayı indikten sonra Kırnı'da kalınmayacak, bir taburla ST. Hilaryon, bir taburla da Beyaz Ev bölgesine çıkılacaktı.

- Yine Komando Tugayı'nın bir taburu Girne istikametinde, 1 nci Taburu ile de St. Hilaryon'un batısına yani Beşparmak Dağları'na batı istikametinde taarruz edecekti.”³⁹

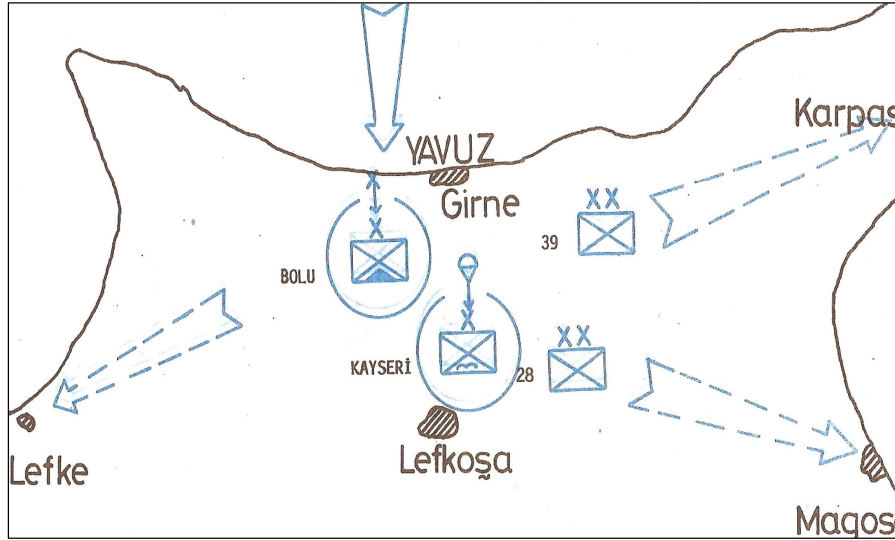
Yapılan planlamaya göre hava taarruzları 20 Temmuz Saat 05.00' de indirme ve çıkarma harekâtı da 06.30' da başlayacaktı. Harekât 6 ncı Kolordu Birliklerince icra edilecekti.

6 ncı Kolordu 2 nci Orduya bağlı olmakla beraber Genelkurmay Başkanlığından da emir alacaktı. Şekil 1. 14

Bindirme limanı olarak Mersin Limanı seçilmişti.

Amfibi Görev Kuvvetine tahsis edilen Çakmak Özel Görev Kuvveti ise şu birliklerden meydana gelmişti:

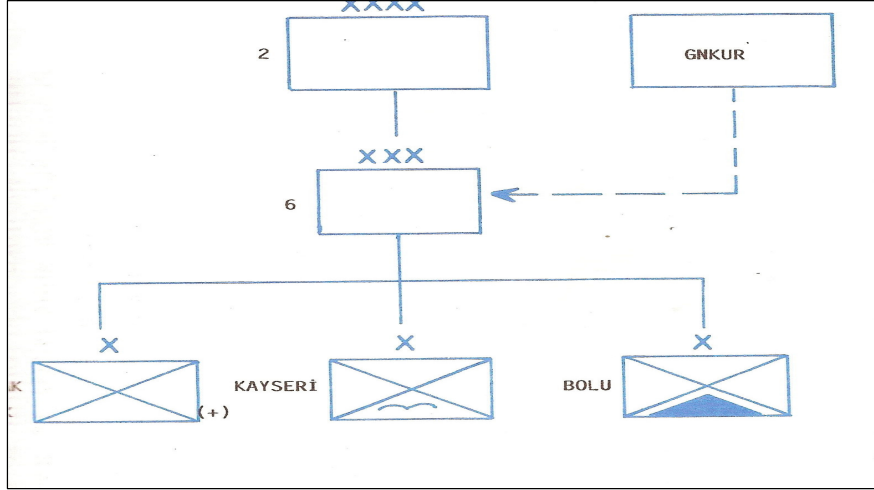
- Tugay Karargâhı
- Deniz Piyade Alayı (2 tabur)
- 50 nci Piyade Alayı (3 piyade taburu, 1 Tank Bölüğü, 1 mekanize piyade bölüğü)
- Topçu Taburu
- İstihkâm Bölüğü
- Muhabere Takımı, Sıhhiye Takımı, Levazım Takımı ve ACT Timi (3 adet)

Şekil 1. 13 Yıldız Atma – 4 Harekât Planı

³⁹ Erol Mütercimler, **Satılık Ada Kıbrıs**, Toplumsal Dönüşüm Yayınları, İstanbul 2003, s.248

Harekâtın ilk safhasında 18 km genişliğinde ve 22 km derinliğinde bir kıyı şeridinin ele geçirilmesi öngörülmüştü.

Şekil 1.14. Emir Komuta Yapısı

Magosa ve Güzelyurt Körfezlerine yapılacak bir çıkarma harekâtıyla yeterli manevra alanı bulan birlikler geçitlere tabi olmadan süratle Lefkoşa bölgesine el atabilecekti. Ancak söz konusu körfezlerin çıkarma yapılacak plaj kesimleri tahkimatla güçlendirilmiş olmaları ve muhtemel Rum Milli Muhafız Ordusu'nun ihtiyatlarının bu bölgeye yakın olabileceği nedenleriyle taarruz harekâtı başlangıçta çok zor gelişecekti. Ayrıca deniz seyir safhası Rum Milli Muhafız Ordusu tarafından tespit edileceğinden baskın tesiri ortadan kalkacak ve düşmanın reaksiyon süresini arttırarak zamanında tedbir alması mümkün olabilecekti.

Bu yüzden çıkarma plajı olarak son anda Girne batısındaki çok dar olan Yavuz Plajı seçilmiştir. Asıl çıkarma buraya yapılacaktır. 19 Temmuz günü 6 şilep ve koruma kuvvetinden teşkil edilen gösteri kuvveti Magosa istikametinde hareketle aldatma harekâtı icra edecekti. Ön kuvvet harekâtı 06.30' da başlayacak ve çıkış 5 dalgada tamamlanacaktır. 08.15' den itibaren 4 Taburlu Komando Tugayı Boğaz bölgesinden Pınarbaşı havaalanına indirilmeye başlanacak inmeyi müteakip Beşparmak Dağları istikametinde taarruzla birleşme sağlanacaktır. Hava İndirme Tugayı da 07.30'dan itibaren 3 kademede Gönyeli – Ortaköy – Hamitköy üçgenine indirilerek Dikmen bölgesinde savunma mevzii işgal edecekti.

Gönyeli-Pınarbaşı bölgesi, düşmanın ihtiyatlarının tertipleneceği yerlere yakın olmasına karşın; dost birliklerin kontrolünde olması, en uygun hava yaklaşma istikametini içermesi ve en uygun yaklaşma istikametleriyle birleşmesi nedenleriyle hava indirme ve hava hücum harekâtına en uygun bölgelerdi.

Türk Mukavemet Teşkilatı da; Ada çapında başlatacağı harekâtla Rum Birliklerini bölgelerinde tespit edecek ve hava kuvvetlerinin de yardımıyla Rumların Lefkoşa ve Girne bölgelerini takviye etmesine mani olacaktı.

Kıbrıs Türk Kuvvetleri Alayı ve Boğaz Sancağı ise; inme ve atma bölgelerini işaretleyecek ve emniyet altına alacaktı.

Harekât baskın tarzında planlandığı ve hava tehdidi mevcut olmadığı için yakın hava destek görevleri dışında ve intikal esnasında ayrıca hava gayreti planlanmamıştı.

Elde mevcut çıkarma aracı ve helikopter miktarı gibi mevcut imkânlar harekâtın iki safhalı yapılmasını gerektiriyordu. Kıyıbaşı ele geçirildikten sonra emirle uygulanacak bu iki safhalı harekât planı gereğince 28 ve 39 ncu Tümenler Magosa istikametinde taarruz edecek, Lefkoşa sancağı ve Kıbrıs Türk Kuvvetleri Alayı Komutanlığı bu taarruzdan güney yanını aktif bir şekilde koruyacak Komando Tugayı ise batı kesimini savunacaktı. Harekâtın birinci safhasında ilk hedeflerin ele geçirilmesini müteakip her iki Tümenin Zırhlı Muharebe Grupları Geçitkale – Gönendere hattına kadar ulaşacak ikinci safhasında ise Magosa ve Boğaz deniz üssünü ele geçireceklerdi.

Kolordu ihtiyatı olarak ayrılan Hava indirme Tugayı'ndan birer tabur motorlandırılacak ve 28 nci ve 39 ncu Piyade Tümenlerinin Zırhlı Muharebe Gruplarının takip ve destek kuvvetlerini teşkil edeceklerdi.

II. KIBRIS BARIŞ HAREKÂTININ SAFHALARI

A) BİRİNCİ GÜN MUHAREBELERİ (20 Temmuz 1974)

1. Kıyıya Hücum, Çıkarma Harekâtı ve Kıyı Başı Muharebeleri

Amfibi Harekât, aynı ve farklı noktalardan çok miktarda ve çeşitte malzeme ve personelin çıkarma gemi ve araçlarına yüklenmesi/bindirilmesi; gemilerin hava, füze, su altı ve su üstü tehdidi altında hedef sahasına intikali, bölgenin hücumu hazırlanması, bilahare personel ve malzemenin düzenli bir şekilde ve dakik olarak genellikle açık plajlara ve çıkarma mahallerine, başlangıçta düşman ateşi altında çıkartılmaları, lojistik ihtiyaçların zamanında ve aksaksız olarak karşılanması, kıyı başının ele geçirilmesi ve

müteakip harekât gibi hususlarda azami derecede dikkatli ve ayrıntılı bir planlamaya ve koordinasyona ihtiyaç gösterir. Bu nedenle yapılması zor bir harekâttir. Bütün birlikler arasında sıkı bir işbirliği ve ayrıntılı koordinasyon başarının anahtarıdır.

Güçlü bir amfibi kuvvet stratejik değer taşır. Bu kuvvetin kullanılması olasılığı dahi düşmanı savunma için daha geniş cephede tedbirler almaya ve kuvvetlerini yaymaya zorlayarak gayret israfına neden olur. Nitekim Rum Milli Muhafız Ordusu Kıbrıs'ta başlangıçta kuvvetlerini geniş bir cephede dağıtmıştır. Ancak Ada'nın küçük oluşu sayesinde daha sonra toparlanabilmişlerdir.

Çıkarma bölgesinin nihai kara hedeflerini elde etmek için uygun olması ve lojistik destek ihtiyaçlarına cevap vermesi gerekir. Malzeme ve teçhizatın çıkarılabilme kapasitesi, çıkarma gemi ve araçları ile amfibi araçların kapak atabilme ve çıkabilmesi açısından uygunluk, plajdan içeriye giden yollar ve plajdaki ikmal sahalarının sayısı, mevki ve uygunluğu, su altındakiler dâhil, plaj mânialarının yer, tip ve yoğunluğu, plaj zemini ile plajın hemen gerisindeki arazinin yapısı, yollar, demir ve su yolları dâhil, ulaştırma imkânlarının yeterliliği, tahmin edilen hava ve deniz şartları itibariyle plajın uygunluğu ve düşmanın bilinen kuvvet, tertip, imkân ve kabiliyetleri çıkarma plajının seçiminde önemli olan faktörlerdir.

Kıbrıs Ada'sında bu özelliklere sahip olan birçok plaj mevcuttu. Ada'nın çıkarmaya müsait başlıca plajları şunlardır:⁴⁰

- 1) Girne Batısı (Karşıyaka Bölgesi): 11 Km. uzunluğunda elverişli bir sahili ve 750 m.lik bir çıkarma plajı (Yavuz) mevcuttur. Plajın takriben 1,5 Km. gerisinde Beşparmak Dağları yükselir.
- 2) Girne Doğusu: Küçük koylar halinde olup, su altı kayaları ile tahditlidir. Dar bir şerit halindedir. Uzunluğu 1,5 Km.dir.
- 3) Magosa Limanı ve Plajı: 20 Km. uzunluğunda ve genellikle kumsal olan bir plajdır. Derinliği suni arızalar nedeni ile azdır. Kıyıya kapak atılabilir. Derinliğe doğru ilerlemeye müsait yollar mevcuttur.
- 4) Dikelya-Larnaka arasındaki Plajlar: 9 Km. uzunluğundaki sahili kumsal, derinliği çok az (5-15m.) olan bir plajdır. Sahilde iskele, rıhtım, kuru kapak atılacak bir kısım yoktur. Plajda suni engeller mevcut değildir.

---

⁴⁰Özdoğan ve diğerleri, a.g.e., s. 162

- 5) Larnaka-Kiti arasındaki plajlar: Uzunluğu 11 Km., derinliği ise 3-10 Km.dir. Kumsalın gerisindeki arazi alçak, düz yapılı olup, askeri araçların hareketini tehdit etmez.
- 6) Limasol Plajı: Derinliği az, uzunluğu 5,5 Km. olan, sahili çakılla kaplı bir plaj olup, ana yol plajın 2,5 Km. gerisinden geçer.
- 7) Hirsofu (Altuncık) Plajı: 14 Km. uzunluğundadır. Kıyıları oldukça arızalıdır.
- 8) Güzelyurt Plajı: Derinliği 300–500 m. olan Güzelyurt Plajının genişliği 8 Km.dir.
- 9) Yeşilyurt Plajı: Derinliği 3–5 Km. olan Yeşilyurt Plajının genişliği 6 Km.dir. Güzelyurt-Baf yolu plajının 400 m. güneyinden geçer.

Kıbrıs'a yapılacak bir amfibi harekâta, çıkarmanın yapılacağı bölgenin ve bu bölgedeki plajların seçimi, harekâtın başarıya ulaşması üzerinde hayati olan bir etkindir. Kıbrıs'ın kıyılarında en ideal plajlar, Ada'nın doğusunda, Magosa Körfezi'nde Zafer Burnu (Abostolos Andreas) ile Poyraz (Greko) arasında bulunuyordu. Magosa ve Güzelyurt Körfezlerine yapılacak bir çıkarma harekâtıyla yeterli manevra alanı bulan birlikler geçitlere tabi olmadan süratle Lefkoşa bölgesine el atabilecekti. Bununla beraber, Rum ve Yunan birlikleri, kuvvet çoğunluğu ile bu bölgede olmak üzere, kıyı savunması yapacak şekilde tertiplenmişti. Söz konusu körfezlerin çıkarma yapılacak plaj kesimleri tahkimatla güçlendirilmiş olmaları ve muhtemel Rum Milli Muhafız Ordusu'nun ihtiyatlarının bu bölgeye yakın olabileceği nedenleriyle taarruz harekâtı başlangıçta çok zor gelişecekti. Ayrıca deniz seyir safhası Rum Milli Muhafız Ordusu tarafından tespit edileceğinden baskın tesiri ortadan kalkacak ve düşmanın reaksiyon süresini arttırarak zamanında tedbir alması mümkün olabilecekti. Bu bölge, Ada savunmasının en kuvvetli yeri olarak değerlendirilmişti.

Ayrıca, Türk toplumunun idari merkezi olan Lefkoşa, anılan çıkarma plajlarından oldukça uzak bulunuyordu. Amfibi Görev Kuvveti'nin Magosa Körfezi'ne çıkması halinde Gönyeli ve Ortaköy bölgesinde çepeçevre savunma mevzii işgal etmiş Kıbrıs Türk Alayı ile birleşme zamanı alacaktı. Hâlbuki yapılacak amfibi harekâta zaman çok büyük bir önem taşıyordu. En kısa zamanda Lefkoşa Türk kesimine ulaşılması, Türk yönetim kadrosunun ve Türk bölgesinin güvence altına alınması ve Türk Alayı'nın imhadan kurtarılması hayati önemi olan bir öncelikti.

Ada'nın güneyinde Larnaka Körfezi'ndeki uygun plajlar ise büyük ölçüde İngiliz Dikelya üssü ile sınırlı olup, buraya yapılacak bir amfibi harekâta bazı birlikler,

İngiliz üssünün topraklarından geçmek zorunda kalacaktı. Hatırlanacağı üzere, İngiltere Kıbrıs'taki üslerin Türk Silahlı Kuvvetleri tarafından kullanılmasına rıza göstermemiştir. Dikelya üssü topraklarına girmek İngiltere ile askeri ve siyasi sorunlar yaratabilirdi.

Ada'nın batı kıyıları ise çıkarmaya elverişli değildi. Güzelyurt (Omorfo) Körfezi'nde çıkarmaya elverişli plajlar olmakla birlikte, bu bölgeye çıkarılacak birliklerin Lefkoşa istikametindeki ileri harekâtı Trodos Dağı'nın tehdidi altında kalıyordu. Ayrıca, bu plajlar da Magosa Körfezi'ndeki plajlar gibi Lefkoşa'dan oldukça uzakta bulunuyorlardı.

Ada'nın kuzey kıyı plajlarına yapılacak bir çıkarma harekâtında, plajların kapasitelerinin yeterli olmaması ve yeterli manevra alanı olmaması nedenlerine rağmen; deniz seyir safhasının kısa olması, baskın tesiri sağlanması, harekâtın daha kısa sürede denizden takviye edilmesi, hedef bölgesine el atan en kısa yaklaşma istikametini içermesi ve Girne Boğazı'nın TMT'nin elinde olması nedenleriyle en iyi çıkarma plajları Girne doğusu ve batısı plajlarıdır. En iyi yaklaşma istikameti ise Girne-Girne Boğazı-Lefkoşa istikametidir.

Genelkurmay Başkanlığı, genel olarak ortaya konulan bütün bu mahzurları dikkate alarak amfibi harekâtı, çıkarmaya daha az elverişli olmasına rağmen Girne kıyılarında bir plaja yapmaya karar vermiştir. Burada çıkarmaya en uygun plaj Girne'nin doğusunda bulunan *Altı Mil Plajı* idi. Bu plajın hemen güneyinde birlikleri içine alacak büyüklükte bir alan mevcut olup; plaj, sahile paralel olarak uzanan ana yola zemini sert bir yolla bağlanıyordu. Plaja çıkan birlikler ve araçlar, bu yolla, kıyıbaşına intikal etme imkânı bulabileceklerdi. Bununla beraber, plaja mücavir arazinin topoğrafik yapısı tehlikeli bir engel karakteri taşıyordu. Burada bulunan derin vadiler, sahile çıkan birliklerin araçlarının dağılmasına olanak sağlamadığı gibi, düşmana gizleme ve örtü sağlıyordu. Ayrıca, Beşparmak tepesinden geçen Girne-Magosa yolu, çıkarma plajına kadar geniş bir görüş ve ateş imkânına sahip bulunuyordu. Altı Mil Plajı'na çıkacak kuvvetin, Girne Boğazı ve Beşparmak tepesinden yapılacak bir taarruzla tıkanma riski oldukça büyüktü. Anılan plajın doğusundaki plajlara yapılacak bir çıkarma, nihai hedef olarak kabul edilen Lefkoşa'dan uzaklaşmış olduğundan tercih edilmemiştir.

Seçilen ana hedefe yakın ve Girne'den çok uzakta olmayan, ana yola bağlantısı olan bir plaja gereksinim vardı. Girne'nin hemen batısında bulunan *Beş Mil Plajı*

(Pladini=Yavuz⁴¹) yukarıdaki özelliklere sahip bulunuyordu. Plajdan güneye doğru uzanan bir toprak yol vardı. Ayrıca, koyun batı gerisinde 50 m. çapında küçük bir adacık mevcut olup, bu adacık, batıdan esen rüzgârların meydana getireceği dalgaların olumsuz etkilerine karşı plajı koruyordu.

Pladini (Yavuz) Plajı'nın üst kısmındaki düzlükte, çıkan birlikler ile araçların tertipleneceği oldukça geniş bir alan vardı. Burası, düşmanın biri Girne'de, diğeri Lambusa'da bulunan garnizonlarından uzakta bulunuyordu. Çıkan birlikler sahile paralel olarak uzanan ana yola ulaştığı zaman, doğu ve batı istikametlerinde ilerleme imkânına sahip oluyorlardı. Bir kısım birlikler doğuda Girne'ye ve bir kısmı da batıda, Beşparmak Dağları üzerindeki çok önemli bir geçit olan Panağra'ya (Geçitköy) yönelebileceklerdi. Bütün bunlar dikkate alındığında Pladini (Yavuz) Plajı, çıkarmanın yapılacağı en uygun yerdi.

Çıkarmanın Girne'nin batısında yapılmasındaki en hâkim etkenler, hiç şüphesiz, Lefkoşa Türk bölgesi ve bu bölgede bulunan Türk Alayı ile süratle birleşme imkânları ve sağlanacak baskındı. Ayrıca bu plaj, düşmanın en zayıf olarak tertiplendiği bir bölgede bulunuyordu. Milli Muhafızların Yunanlı komutanları Türk amfibi taarruzunun en muhtemel bölgesi olan Kyrenia bölgesinin tahkim edilmemesi ve kendilerini bir işgal için hazırlamamakla inanılmaz bir öngörüsüzlük yapmışlardı.⁴²

Eldeki imkânlar kısıtlıydı. Amfibi Görev Kuvveti yalnız bir plaja çıkma imkânına sahipti. Bu nedenle, Girne sahillerinde birden fazla plaja çıkarma yapmak düşünülmemişti. Barış Harekâtı'na Ada'ya ilk çıkan birlik olma özelliğini taşıyan Amfibi Alayın bir mensubu olarak katılan Emekli Kıdemli Binbaşı Yılmaz Cengiz, anılarında çıkarma plajı seçimini şöyle anlatmaktadır:

“...Üst kattaki harekât odasına girdiğimde geniş bir masa üzerine serilmiş olan 1/50000 ölçekli bir harita üzerinde Tümgeneral Bedrettin Demirel, Tuğgeneral Süleyman Tuncer, çıkarma gemileri komutanı Güverte Kurmay Kıdemli Albay Ahmet Özon, Amfibi Deniz Alay Komutanı Güverte. Yarbay Neşet İkiz ve beraberindeki bir Deniz Piyade Üsteğmen Ahmet Aksu çalışıyorlardı. Harita üzerinde, Girne'nin batı yönündeki üç ayrı mevkie yönelik üç ok işareti bulunuyordu. Komodor'a⁴³, çıkarmanın bu mevkilere mi yapılacağını sordum. Tümgeneral “Bu şahıs Kimdir?” diyerek

⁴¹ Bu plaja, harekât sonrası şehit Üsteğmen Yavuz Sokullu anısına Yavuz adı verildi. Bkz. Evcil, a.g.e., s. 165 - 166

⁴² Pierre Oberling, **The Road To Bellapais**, Columbia University Press, New York 1982, s.170

⁴³ Amiral yetkisiyle görevli deniz subayı.

çalışmalarını aksatanın kimliğini öğrenmek istedi. Komodor'un "Binbaşı Cengiz, çıkarma plajındaki engelleri temizleyecek olan birliğin komutanıdır." demesi üzerine, rütbeme göre yaşımı da göstermediğimden olacak, beni yukarıdan aşağıya dikkatle inceleyerek, "Niye soruyorsun?" dedi. Kendilerine beraberimde bulunan yirmi SAT personeliyle bir kerede ancak (parmağımla harita üzerinde gösterdiğim plajın, daha sonra Pladini Plajı olduğu belirlendi)tarafımızdan temizlenebileceğini açıkladım.

Tümgeneral Demirel'in "Bizim kara manevra planımız, üç taburun aynı anda üç ayrı plaja çıkarma yapılmasını esas alacaktır. İlave personel kullanmanız mümkün değil midir?" sorusunu, halen Ege'de devam eden Deniz Kurdu Tatbikatı ile Yenikale Geçidi'nde görevli kırk SAT personelinin de bulunduğunu, eğer helikopter veya uçak gibi bir olanak sağlanabilirse onlardan da yararlanarak aynı anda üç plajın temizliğini yapabileceğimiz şeklinde yanıtladım.

Çalışma grubunun aralarında yaptığı kısa bir görüşme sonucu, yardımcı personel sağlanmasının olanaksız olduğuna karar verildi. Çıkarma Gemileri Komodoru, K.K.K.lığı taktik talimnameleri ilgili maddelerinden de örnekler vererek Tümgenerali başlangıçta yalnız bir plaja çıkarma yapılması konusunda inandırdılar.

Hangi plajın kullanılacağıının belirlenmesi amacıyla, aydınlar kâğıdına işlenmiş bilgileri içeren bir istihbarat eki masa üzerindeki harita üzerine yerleştirildi. Diğerlerine göre daha geniş olan plaj kısmında yalnız iki adet makineli tüfek mevzii görülürken, daha dar olan iki plaj bölgelerinde ise ayrıca top mevzilerinin de bulunduğu görülüyordu. Kısa bir görüşme sonunda, yamaçlarında aynı isimli bir köyün de konuşlandığı ve Girne'nin 7.5 Km. (5 mil) batı yönünde olan Pladini Plajı'na çıkarma yapılmasına karar verildi...⁴⁴

Denizden çıkarma birliği, Tuğgeneral Süleyman Tuncer komutasında *Çakmak Özel Görev Kuvveti* idi. Bu görev kuvveti, bir topçu taburu ve bir tank bölüğü ile takviyeli 50 nci Piyade Alayı ile iki taburlu 6 ncı Deniz Piyade Alayı'ndan oluşuyordu.⁴⁵ Bu tugayın görevi, kıyıya çıkmak, kıyıbaşını emniyete almak, havadan inen ve atılanlarla birleşmekti.⁴⁶

Çıkarma üç kademe olarak planlanmıştı. Önce Amfibi Deniz Piyade Alayı, ardından 50 nci Piyade Alayı Muharebe Grubu ve son olarak da Amfibi Tugay Destek

⁴⁴ Mesut Günsev, **20 Temmuz Şafak Vakti Kıbrıs**, Kastaş Yayınları, İstanbul 1996, s. 40

⁴⁵ Artuç, a.g.e., s. 189

⁴⁶ Mütercimler, a.g.e., s. 228

birlikleri çıkacaktı.⁴⁷ 50 nci Piyade Alayı Muharebe Grubu, Amfibi Deniz Piyade Alayı'nın üzerinden aşacaktı. Üzerinden aşma harekâtı ise, değiştirilen ve değiştiren birlikler arasında detaylı koordinasyon, kapsamlı planlama ve yakın nezaret isteyen karmaşık bir harekâttir. Üzerinden aşarak değiştirmenin başarıya ulaşabilmesi için özellikle tam bir koordinasyon şarttır.

Deniz Piyade Alayı, Ertuğrul Gemisi ile 50 nci Piyade Alayı ise çıkarma araçlarıyla taşınacaktı. 50 nci Piyade Alayı'nın silah ve malzemeleri önceden çıkarma araçlarına yüklenmiş ve sonra askerlerin de binmesi ile 19 Temmuz sabahı harekete hazır hale gelinmişti. Ancak bazı aksaklıklar olmuş ve plan gereğince 19 Temmuz saat 08.30'da hareket etmesi gereken *Çakmak Özel Görev Kuvveti*, üç saatlik gecikmeyle 11.30'da hareket edebilmişti.⁴⁸ Amfibi Görev Kuvveti'nin liman çıkışında 3 saatlik gecikmeye maruz kalması ve amfibi gemilerin süratlerinin kısıtlı olmasından dolayı bu gecikmenin sürat artırılarak telafi edilememesi nedeni ile tarihte ilk kez seyir halinde iken Amfibi Deniz Piyade Alayı *Limbo Harekâtı*⁴⁹ ile gemilere bindirilmek suretiyle iki saat zaman kazanılmıştır. Bu harekât tipi daha sonra birçok ülkenin Harp Akademilerinde ders niteliğinde okutulup, örnek olarak anlatılan bir uygulama olmuştur.⁵⁰ Bu gecikme gemilere yüklemenin zamanında yapılamamasından meydana gelmişti.⁵¹

Girne bölgesinde icra edilecek amfibi harekât öncesinde, ön kuvvet harekâtında⁵² görevlendirilmesi düşünülen MKT gemileri Ege Denizi'ndeydi. Harekâta yetişmeleri mümkün olmayacağından, plaj temizliği için Sualtı Savunma (SAS)⁵³ ve Sualtı Taarruz (SAT) timleri tefrik edilmiştir. Bu timler, 20 Temmuz sabahı görev için gönderilmiştir.

Plajın temizliğini yapacak olan tim malzemelerini yanında getirmişti. Tim komutanı Binbaşı Yılmaz Cengiz, Amiral N. Serim'le konuşarak iki adet jandarma botu

⁴⁷ Mütercimler, a.g.e., s. 249

⁴⁸ Artuç, a.g.e., s.189

⁴⁹ Limbo Harekâtı: Bir geminin içindeki yükü, bordasına yanaşan başka bir gemiye aktarma işlemi.

⁵⁰ Mütercimler, **Bilinmeyen Yönleriyle Kıbrıs Barış Harekâtı**, Arba Yayınları, İstanbul 1998, s.202

⁵¹ M. Ali Birand, **30 Sıcak Gün**, s.133, Milliyet Yayınları, İstanbul 1894

⁵² Ön Kuvvet Harekâtı: Normal olarak, ön kuvvet unsurları tarafından amfibi hedef sahasında yapılan harekâttir. Bu harekât, keşif, mayın tarama, deniz ve topçu ateş desteği, yakın hava desteği, su altı tahriri ve plaj engellerinin imhasını kapsar.

⁵³ SAS: Su Altı Savunma: Karada ve denizde patlamamış durumdaki ordunansı (mayın, roket, füze, bomba vb.) zararsız duruma getirir. Mekanizmasını sökerek zararsızlaştırılması imkânsız olan ordunansı tahrip ederek de ödevini yerine getirebilir. Amfibi harekâtta MKT (Mayın Karşı Tedbirleri) birlikleri bünyesinde yer alır. Bkz: Mütercimler, **Satılık Ada** ..., s. 215

ve kırmızı markalama şamandırısı⁵⁴ istedi. J18, J20, ve J21 numaralı botlar kullanılmaya hazırды. J. 18 ve J.20 Binbaşının emrine verildi. Elllerinde şamandıra olmadığı için onun yerine yeteri kadar *pusis*⁵⁵ boyanarak verildi.

Tüm personel ve gerekli araç – gereç, aygıt, iki bota eşit olarak yükleniyordu. J18’de 11 SAT, 5 SAS ve J. 20’de 10 SAT ve 5 SAS olmak üzere toplam 31 kişi yola çıkıldı. Bir binbaşı, bir yüzbaşı, yirmi dokuz astsubay.⁵⁶

SAS ve SAT timlerinin teçhizatı, mühimmatı ve personel olanaklarıyla; havadan, sudan ve su altından intikal olanakları yeterliydi. Çıkarma yapılacak plajı çıkarmaya uygun hale getirmek için de çok iyi eğitim görmüşlerdi.

SAS ve SAT komandolarını taşıyan iki jandarma botu ulaşabilecekleri en yüksek hızla (14.5 deniz mili) hareket ederek Yavuz (Pladini) Plajı önlerine gelmişlerdi. On beş SAT komandosu, jandarma botundan, kauçuk bota geçerek çıkarmanın yapılacağı plaja gelmiş ve son komando henüz atlamıştı ki, jandarma botundan ortalama bin metre uzaklıktan, plajın batısındaki bir otelin önünden bir top ateş etti. Top sesinin duyulmasıyla birlikte, kıyıda plaj istikametine doğru mermi yağmaya başladı.⁵⁷

Jandarma botu isabet aldığı halde mevkiini terk etmeyerek çıkarma plajında engel temizleme ve işaretleme faaliyetlerini sürdüren SAT komandolarına ateş desteği sağlamaya başlamıştı. Bu sırada T.C.G Mareşal Fevzi Çakmak muhribi, jandarma botunun imdadına yetişmiş ve topları ile sahil bombardımanına başlamıştı. Kısa süre devam eden sahil bombardımanı sonunda düşmanın ağır silahları ve topçusu susmuştu.

Kıbrıs Batış Harekâtı sırasında Mücahit Tabur Komutanı olarak görev yapan Dr. Vehbi Zeki Serter bu timlerin temizlik için plaja gelişlerini şöyle anlatmaktadır:

“...Girne yakınlarında büyük bir turistik otelin plajı, birden bire iki filika dolusu Türk kurbağa adamlarıyla dolmuştur. Otelde bulunan gazeteciler ellerinde bulunan beyaz bayraklarla Türk kurbağa adamlara doğru koşmuşlar ve yarı çıplak durumda olan kurbağa adamlara gazeteci olduklarını belirterek pasaportlarını göstermişlerdir. Kurbağa adamlara komuta eden Türk subayı gazetecilere “Endişe edilecek bir şey yok. Biz

⁵⁴ Markalama şamandırısı: Bunlar genellikle kırmızı renkli şamandıralardır. Deniz komandoları kıyılarda mayın arama taraması yaptıktan sonra, o bölgenin temizlendiğini göstermek için bu şamandıraları oralara bırakırlar. Bkz. Mütercimler, **Satılık Ada...**, s. 219

⁵⁵ Pusi: Gemi top mermilerinin içinde bulunduğu daha doğrusu muhafaza edildiği kapaklı silindirik biçiminde kutular. Top mermisi içinden alındıktan sonra bunların ağzı yeniden sıkıca kapatılarak ve kırmızıya boyanarak işaret şamandırısı olarak kullanılmıştır. Bkz. Mütercimler, **Satılık Ada...**, s. 220

⁵⁶ Mütercimler, **Satılık Ada...**, s. 237

⁵⁷ Günsev, a.g.e., s. 47

zulüm yapmaya gelmedik. Halkı zalimlere karşı korumaya geldik.” demiş ve gazetecilerden otellerine dönmelerini rica etmiştir...”⁵⁸

SAT komandoları, plajda herhangi bir engele rastlamadıklarını, çıkarma plajını şamandıra ile işaretlediklerini ve plaja çıkacak birinci dalgaya kılavuzluk etmeye hazır olduklarını bildirmeleri üzerine, kıyıdan 2-3 mil uzakta bulunan ve Deniz Piyade Alayı'nı taşıyan çıkarma araçları, çıkarma plajına doğru hareket etmişlerdi.

Çıkarma araçları kıyıya ilerlerken Türk subaylarında endişe hâkimdi. Zira barış zamanı eğitimlerinde dahi, deniz dibinin bilgileri çok değişken olabilmekteydi. Plaj dibinde rüzgâr ve dalgalara bağlı olarak oluşan kum tepeleri sık sık yer değiştirebilmektedir. Kıyıya hücum aşamasında çıkarma araçlarından birinin, birden bire bir kum tepesine oturabilme ihtimali, yani içindeki tank, zırhlı araçlar ve personelin kıyıdan metrelerce açıkta kalması, ya da çıkarma araçlarının pervanelerinin kumlara çarparak iş yapamaz duruma gelme ihtimali, endişenin ana kaynağı idi. Muharebe sahası bilinmezlerle doluydu. Kıyıya ilk olarak 314 bordo numaralı *LCM*⁵⁹ saat 08.30'da *yaş kapak*⁶⁰ atmış ve deniz piyadeleri düşman ateşi altında sahile çıkmaya başlamışlardı. Bunu diğer çıkarma gemileri takip etmişti.⁶¹ (Resim1-1)

Kıyıya çıkarma başlamadan önce muhripler tarafından yapılan kara bombardımanının amacı yumuşatma yaparak birliklerin karaya çıkışlarını kolaylaştırmaktı. Bu bombardıman sırasında okul, hastane, kilise gibi binalara hasar verilmemesi konusundaki talimatlara uyulmuştur. Bütün harekât boyunca, bu talimata aykırı bir harekette bulunulmamıştı.

Amfibi harekâta, çıkılacak kıyıları savunulduğu zaman zayıf oranı her zaman yüksek olmuştur. Bu tip bir harekâta çıkarmayı yapan unsurlar başlangıçta savunan birliklere göre hassas durumdadırlar. Kıyıbaşını elde edinceye kadar da bu hassasiyet devam eder. Barış Harekâtı'nda da sahile çıkış zor olmuş ve Harekât'ın ilk şehitleri burada verilmiştir. Deniz Piyade Alayı, sahile çıkar çıkmaz düşmanın Girne'den

⁵⁸ Vehbi Zeki Serter, **Kıbrıs ve 1974 Barış Harekâtı**, Kıbrıs Türk Tarih Kurumu Yayınları, Lefkoşa 1976, s.53

⁵⁹ LCM: Landing Craft Hechanized bir tank veya yetmiş – seksen personel taşıyabilen ABD yapısı küçük çıkarma aracı. Bkz. Günsev, a.g.e. 60

⁶⁰ Yaş kapak: Denizle kumsalın birleştiği yere yavaş çıkarma araçlarından çıkan personel, önce denize girip, oradan karaya çıkarsa buna yaş kapak denir. Denizle kumun birleştiği yer kuru kapaktır. Bkz: Mütercimler, **Satılık Ada...**, s. 254

⁶¹ Günsev, a.g.e, s. 50

kıyıbaşına doğru başlattığı ve içinde tankların da bulunduğu bir karşı taarruza maruz kalmıştır. Amfibi Alay Komutanı İbrahim Neşet İkiz bu durumu şöyle anlatmaktadır.

*Uzaklardan giderek artan yoğun silah sesleri gelmeye başladı. Belliydi ki, düşman yaklaşıyordu. Bizleri bu bölgede beklemedikleri için gafil avlanmışlardı. Aradan geçen kısa süre içerisinde ilk şaşkınlıklarından kurtulup düzene girmişler ve ilk ciddi mukavemetlerini yapmaya başlamışlardı.*⁶²

Çıkarma bölgesinin meskûn mahal olması, ileri gözetleyici bulunmaması ve detaylı kara haritası bulunmaması gibi güçlükler nedeni ile deniz topçu ateş desteği sağlanmasında da güçlükler yaşanmıştı. Bu nedenle gemiler görerek ateş desteği sağlamak amacıyla sahile 2-4 mil yaklaşmak zorunda kalmış ve düşman topçusu menziline kalmışlardır. Harekâtın başarısı, Deniz Piyade Alayı'nın kıyıbaşını elde tutmasına bağlıydı. Bunu için düşmanın karşı taarruzunu püskürtmek zorundaydılar. İnsanüstü bir gayretle savaşan Deniz Piyadeleri bunu başarabilmiştir.

Deniz Piyade Alayı'nın çıkışından sonra Albay İbrahim Karaoğlanoğlu komutasındaki 50 nci Piyade Alayı'nın çıkışı başladı. Gazeteci Mehmet Ali Birand, 30 Sıcak Gün adlı kitabında çıkarmanın ilk saatlerini şöyle anlatmaktadır:

*“...6 ncı Deniz Piyade Alayı, plajın hemen arkasındaki yolu tutarken, 50 nci Piyade Alayı'nın erleri de, ileriye doğru yürümeye, teşkilatlanmaya başlıyorlardı. Etraftan tek tük makineli tüfek ateşi hemen başlamış, ancak susturulması güç olmamıştı. Birbiri ardından 31 geminin küçük plaja indirilmesi kolay değildi. Filo, karaya bombardıman için mevzilenmeye başlamıştı bile... Türk jetleri Girne ve Lefkoşa civarını tarıyor, ancak beklenenin çok altında bomba bırakıyorlardı. Ateş gelmeden ateş edilmeyecek emri hala kulaklardaydı... Karaya oturan iki çıkarma gemisi olduğu halde bırakılıyor... Tek tük ateşe cevap veriliyordu...”*⁶³

Rumlar 1967 yılında Türk çıkarmasının Magosa kuzey kıyısına yapılacağını öğrenmişlerdi. Gerçekten de o zaman Türk birlikleri oraya çıkacak ve batı doğrultusunda Lefkoşa'ya doğru taarruz edeceklerdi. Rumlar şimdi de Türk çıkarmasını Magosa bölgesinden beklemekteydiler. Asıl beton tahkimatlarını buraya yapmışlar, kuvvetlerinin çoğunu buraya yığmışlardı.⁶⁴ Bu sefer de çıkarmanın buradan olacağını sanıyorlardı. Üstelik onların böyle olacağına inandırılmaları için bir de aldatma harekâtı

⁶² Günsev, a.g.e., s. 73

⁶³ M. Ali Birand, a.g.e., s.133,

⁶⁴ Artuç, a.g.e, s.191

icra edilmişti. Çıkılacak plajın yeri hakkında düşmanı yanıltmak ve Magosa sahillerinde kıyı savunması için tertiplenmiş Rum ve Yunan birliklerinin yerlerinde kalmalarını sağlamak amacıyla Truva Feribotu ve altı ticaret gemisinden teşekkül etmiş olan bir konvoy, boş olarak Magosa'ya hareket etmişti. Bu konvoya, ifa edecekleri harekâtın maksadına uygun görüntü vermesi ve bu maksada uygun hareketlerde bulunması emredilmiş, harekât saatine kadar yapılacak işler, ona göre planlanmıştır.⁶⁵ Fakat Ada küçüktü ve Rum Milli Muhafız Ordusu, kuvvetlerini bir yerden bir yere hızla kaydırabilme şansına sahipti. Onlarda öyle yaptılar.

Aynı saatlerde Girne'de bulunan Amerikan AP Ajansı Muhabiri H. Jensen'in izlenimleri ise şöyleydi:

"...Gökte birden Türk jetleri görüldü. Bunlar hızlı dalışlar yapıp bombalarını mevziler üzerine bıraktılar. Birazdan gelen Türk bombardıman uçakları ise Girne kıyılarındaki diğer mevzilere saldırdılar ve buraları ağır şekilde bombaladılar. Birkaç gün öncesine kadar dünyanın her tarafından gelen turistlerin güneşlenip dinlendikleri Girne sahilleri bir anda cehennemi andıran bir görünüş kazanmıştı.

Türk birlikleri çarpışarak ilerlemeye devam ediyorlardı. Türk uçakları ise köprüleri, askeri tesisleri ve mevzileri ağır şekilde bombardıman etmeye devam ediyorlardı.

Girne'yi Lefkoşa'ya bağlayan yolda Kıbrıslı Rum askerlerin cesetlerini gördüm. Kıbrıs Rum birlikleri araç ve malzeme bakımından da ağır kayıplara uğramışlardı. Yol boyunca yanmakta olan araçlar ve tanklar görülüyordu..."⁶⁶

Sabah çıkarmanın başladığı saatlerde zayıf olan düşman ateşinin öğleden sonra yoğunlaşmaya başladığı anlaşılmaktadır. Çıkarma bölgesini yanlış tahmin ettikleri için kuvvetlerini hatalı konuşlandıran Rumlar, daha sonra toparlanarak karşı taarruz denemelerinde bulunmuşlardır. O günün şartlarında çıkarma gemilerinin yetersizliği nedeniyle yeterli miktarda tank ve tanksavar silahı Kıbrıs'a ilk aşamada çıkarılamamıştı. İlk çıkan kuvvetlerin içinde zırhlı ve mekanize birliklerin bulunmaması da harekâtın başlangıcında zafiyet yaratmıştır Kıbrıs Barış Harekâtı'nın ilk safhasında bu eksikliğin yarattığı hassasiyet birliklerimiz üzerinde önemli bir dezavantaj yaratmıştır. Nitekim düşmanın tank taarruzu başladığında kıyıbaşını tutan birliklerimiz çok zor durumda

⁶⁵ Yamak, a.g.e., s. 328

⁶⁶ Niyazi Ahmet Banoğlu, **Kıbrıs Dosyası**, Kervan Yayınları, İstanbul 1974, s. 73

kalmışlardır. Elimizde zaten az miktarda olan tanksavar silahları düşman tankları tarafından etkisiz hale getirilmiş, verilen ilk şehitler ise Deniz Piyade Alayı'na bağlı bir 57 mm.lik Geri Tepmesiz Top (GTT) mürettebatı olmuştur.⁶⁷

Plaja çıkan Deniz Piyade Alayı'na bağlı birlikler, süratle ilerleyerek, Girne – Karava – Geçitköy (Panağra Boğazı) anayoluna ulaşmıştı. Deniz Piyade Alayı'nın plaja çıkışı tamamlandıktan sonra çıkarma araçları dönerek, denizde bekleme yerinde bulunan Çakmak Görev Kuvveti'nin ikinci amfibi hücum birliklerini yüklemeye başladı.

Çakmak Tugay Görev Kuvveti, karargâhı ve 50 nci Piyade Alayı muharebe Grubu ile birlikte, 20 Temmuz 1974 günü saat 12.00 sularında plaja çıkmış ve Alay karargâhı, sahile yakın iki katlı bir eve yerleşmişti. Fakat büyük bir talihsizlik sonucu, anılan ev düşman ateşine maruz kalmış ve Alay Komutanı Piyade Kıdemli Albay İbrahim Karaoğlanoğlu şehit olmuştur.⁶⁸ Alay, berberinde 15 tank ve 12 zırhlı personel taşıyıcı olduğu halde, bütün birlikleriyle Girne istikametine yönelerek, bir an önce Girne Boğazına ulaşmaya çalışmıştır.

Albay İbrahim Karaoğlanoğlu'nun şehit olması ile ilgili değişik anlatımlar vardır. O'nun Alayı'nda tabur komutanı olarak görev yapmış olan 3 ncü Tabur Komutanı Yarbay Hasan Tek o geceyi şöyle anlatmaktadır:

“...Alay Komutanı forsu açık jeepile dolaşıyordu. Rumlar daha baştan beri yerimizi saptamışlardı. Gerçi forsu kapattım, aracın önündeki Alay Komutanı aracı olduğunu belirten forsu da örttüm. Ama yine de iş işten geçmişti.

Rumlar, karaya çıktığından beri Alay Komutanı'nı izlemişlerdi. Karargâh çok güzel bir villadaydı. Taburum Girne istikametindeydi. Gece çok şiddetli bir taarruza uğradık. Ateşin şiddetinden şimdi neredeyse mevzilerimize girecekler diye düşündüm. Çarpışmaların en şiddetli olduğu bir anda, Alay Karargâhının olduğu tarafta birden bire aydınlık oldu. Bu geri tepmesiz bir topun yapabileceği bir etkiydi. İlk anda Komutan'ın ölmüş olabileceğini hiç düşünmedim. Daha sonra karargâha gittiğimde öğrendim. O zaman gördüm ki, Alay Komutanı'nı şehit eden mermi bir geri tepmesiz top mermisiydi. Binadaki hasar bunu gösteriyordu...”⁶⁹

⁶⁷ Artuç, a.g.e., s.193

⁶⁸ Komuta yeri olarak kullanılan evin etrafında Türkler arama yapıp emniyete sağlamıştı. Roketi atan Rum, hemen villanın yakınlarındaki bir evde ikamet etmekte olan, yaşlı bir Rum çiftinin evinde saklanarak taarruz etti. Bkz. Mütercimler, **Bilinmeyen Yönleriyle Kıbrıs ...**, s.220.

⁶⁹ Mütercimler, **Satılık Ada ...**, s. 269

Çıkarma Harekâtının bir özelliği olarak birlikler bütünlüklerini muhafaza ederek aynı anda çıkamamışlardır. Topçu Taburunu taşıyan 4 LCT⁷⁰ aynı anda kapak atamamış, bataryalar 15 – 20'er dakikalık fasıllarla karaya çıkabilmişlerdir. Bu durum, birliklerin araziye dağılarak irtibatlarının kesilmesine veya plajda yığılmalara neden olmuştur. Meydana gelen koordinesizlikler birliklerin lüzumsuz yere istikamet ve yer değiştirmeleriyle sonuçlanmıştır.

20 Temmuz 1974'te sabah erken saatlerde başlayan muharebeler, öğleden sonra şiddetlenerek karanlık basıncaya kadar devam etmiştir. Kıyıbaşını elde etmek için var güçleriyle mücadele eden çıkarma birlikleri, emir-komutanın tam olarak tesis edilememesi ve koordine noksanlığı nedeni ile hedeflerini ele geçirememişler ve dar bir bölgeye sıkışmışlardır. Şurası muhakkak ki, bu esnada düşman çıkarma bölgesini takviye etmek için yeterli zamanı kazanmıştır.

Rum Milli Muhafız Ordusu'nun bölgedeki birliklerini takviye etmesi ve kıyıya yaptıkları karşı taarruzlar neticesinde Girne-Boğaz istikametinde taarruza başlayan 50 nci Piyade Alayı Muharebe Grubu'nun taarruzları durmuş; Amfibi Alay ile 50 nci Piyade Alayı Muharebe Grubu planlanan Alsancak (Karava), Doğancı (Elye), Edremit (Trimiti), Zeytinlik, Girne hattını ele geçirememiştir.

Çakmak Özel Görev Kuvveti başlangıçta düşmanın şaşkınlığı, bilahare de yoğun ateşi altında karaya çıkmaya başladı. Çıkarma öncesi, birliklere ulaşılması gereken hedefler belirtilmiş olmasına rağmen takım ve kısım komutanı durumundaki birçok personel nereye, nasıl gideceklerine tam olarak hâkim değillerdi.

Amfibi harekâta Muharebe Hizmet Desteğinin tipik özelliği; harekâta katılan bütün birliklerin aynı anda, aynı amaca yönelik ve aynı ayrıntıları içeren planlara ihtiyaç duymalarıdır. Taarruz eden kuvvetler düşmanla daha önce temas etme imkânı bulamadıkları için beklenmedik durumlarla karşılaşabilirler. Bu nedenle; muharebe hizmet destek planları esnek olmalıdır. Çıkarma kuvveti, karaya ilk ayak basışı sonrasında koordineli ve eksiksiz bir muharebe hizmet desteği için gemide bulunan muharebe hizmet desteği birliklerine bağlı kalmak zorundadırlar. Çıkarma kuvveti ilerledikçe plajlarda dağıtım yeri açılır. Hücum kuvveti ilerledikten ve kıyıbaşı yeteri kadar genişledikten sonra plajda her sınıf ikmal maddesi için ikmal noktaları tesis edilir.

---

⁷⁰ LCT (Landing Craft Tank): Dört – beş tank alabilen Türk yapısı çıkarma aracı. Bkz. Mesut Günsev, ag.e, s. 60

Kıyıya çıkan birlikler, hemen civardaki evleri kontrol edip, içlerine ve çevresine yerleşmişlerdi. Düşmanın yoğun ateşi karşısında topçu bataryası daha mevzilenmeye fırsat bulamadan hemen yol kenarından karşı ateş açmaya başladı. Akşama doğru ise mühimmatı bitmek üzereydi.⁷¹

Amfibi harekâtın başlangıcında, hücum kademesine özel tip rasyonlar dağıtılır. Kıyıbaşının tesis edilmesiyle birlikte I nci sınıf ikmal maddelerinin⁷² normal ikmal ve dağıtımına başlanır. Mümkün olan en kısa zamanda personele sıcak yemek yedirilmesi arzu edilir. Ancak susuzluk, uykusuzluk, açlık had safhadaydı. Bölgedeki su yolları tahrip olmuş, ancak evlerin bahçelerindeki kuyulardan istifade ediliyordu. Bunların da zehirlenmediğini kimse garanti edemiyordu.⁷³

Birliklerin ilerlemesi ikmali gittikçe zorlaştırıyordu. Araçların benzinleri bitmişti ve tankerler henüz yetişemediğinden ikmal yapılamıyordu. Yolda arıza yapan araçlar da bir başka sorunu oluşturuyordu. İkmal bakım Bölüğü Ada'ya geç çıkmıştı. Bu nedenle bozulan araçların onarımı yapılamamıştır. Uzun yıllar karargâhlarda ve saymanlıklarda çalışmış ve 24 saatlik tayinlerle Harekâta katılmış olan teknisyenlerin varlığı da bakım faaliyetlerinde aksamalara neden oluyordu.

Yaşanan bütün olumsuzluklara ve zorluklara rağmen, kıyıbaşı ele geçirilmiş ve müteakip kademedeki çıkacak olan birliklerin çıkması için yeterli alan kazanılmıştı. 20/21 Temmuz gecesi şiddetli muharebeler cereyan etmiş, Kıbrıs'a çıkan birlikler işgal ettikleri yerleri her ne pahasına olursa olsun elde tutmayı başarmışlardı. Rumlar 1967 olaylarının etkisi ile 19 Temmuz 1974 günü 32 parça geminin Mersin Limanı'ndan

⁷¹ Nihat Okçay, a.g.e., s. 25

⁷² İkmal maddeleri: Silahlı Kuvvetlerin donatımı, bakım işleri ve faaliyetleri için yiyecek, yem, giyecek, teçhizat, silah, araç, mühimmat, yakıt, akaryakıt gibi her türlü malzeme, madde ve her cins makine gibi lüzumlu maddelerin tümüdür. Bunlardan; hiçbir koşula (muharebe, iklim, arazi ve diğer) bağlı kalmaksızın personel ve hayvanlar tarafından her gün takriben aynı şekilde tüketilen ikmal maddeleridir. Yiyecek, yem, su, sigara, temizlik malzemeleri bunlardandır. Ancak su, birinci sınıf ikmal maddesi olmasına rağmen müteferrik ikmal maddeleri arasında yer alır. Birliklerin teşkilat ve malzeme kadrolarında belirtilen veya tahsis cetvellerinde gösterilen ana malzemeler ile bu malzemelerin idamesi için gerekli olan yedek parçalar ise ikinci sınıf ikmal maddelerini teşkil eder. Her nevi katı, sıvı ve gaz yakıtlar ile koruyucu ve temizleyici yağlardır. Örneğin benzin, motorin, çeşitli madeni yağlar (motor yağı, dişli yağı, gres yağ gibi), hidrolik, antifriz, buz çözücüler, gazyağı, sıkıştırılmış gazlar, odun ve her çeşit kömür üçüncü sınıf ikmal maddeleri sayılırlar. Dördüncü sınıf ikmal maddelerini şunlar oluşturur; Birliğe verilen özel bir görevin ifası için özel bazı malzemeye ihtiyaç duyması halinde, lüzumlu olan ve birliğin kadrosunda gösterilmeyen ve kadrodaki miktarlardan fazla olarak ihtiyaç duyulan ikmal maddeleridir. Beşinci sınıf ikmal maddeleri, her türlü mühimmat ve patlayıcı madde olup, klasik mühimmat ile her çeşit tahrip mühimmatı, kimyevi, özel ve nükleer mühimmatı ve alev makinesi yakıtlarını kapsar. Müteferrik ikmal maddeleri; beş sınıf ikmal maddelerinin tanımına girmeyen ikmal maddeleridir. Kurtarılmış ikmal maddeleri, düşmandan ele geçen malzeme, sivil halkın kalkınması için gereken ikmal maddeleri, basın yayın organlarının destek faaliyetlerinde kullanılan ikmal maddeleri, su, harita gibi ikmal maddeleridir.

⁷³ Su ihtiyacı, başlangıçta personel ve araç üzerinde taşınmak suretiyle karşılanır. Daha sonra su ikmal araçları ve ele geçirilen bölgede kontrolü müteakip faaliyete geçirilen su ikmal noktalarından istifade ile giderilir.

ayrılmasını ciddiye almamışlardır. Bu durum, harekâtın başlangıcında çok az hasar ve zayıat verilmesine neden olmuştur.

Çıkarma birlikleri, hemen hemen hiç zayıat vermeden Ada'ya çıkmayı başarmıştır. Çıkarmayı müteakip çıkarma gemileri Mersin'e döndü. Tam bir baskın sağlanmıştı. Bu esnada hava kuvvetleri de çıkarma bölgesine gelen yolları ateş altına alarak Rum birliklerini engelliyordu.

2. Hava İndirme Harekâtı

1965 yılında Ankara'da kurulup 1971 yılında halen bulunduğu Zicirdere/Kayseri'ye intikal eden Hava İndirme Tugayı (Hava İnd. Tug.) birlikleri⁷⁴ sefer görev yerlerinden birisi olan Kıbrıs'a müdahale kararı alındığında, barış garnizonunda harekâtla ilgili hazırlıklarına başlamıştır.

15 Temmuz darbesi öncesinde Diyarbakır bölgesinde yapılacak bir tatbikat için, türlü hazırlıklar ve yüklemeler tamamlanmıştı. Tugay personeli o yıllarda tüm Türkiye'de olduğu gibi, Kıbrıs meselesini yakından takip etmekte, görev aldıkları Hava İndirme Tugayı Birliklerinin öncelikli görevinin ve kuruluş amacının Kıbrıs olmasının bilinciyle tüm faaliyetlerini bu yönde icra etmekteydi. Tugayda görev yapan subay ve astsubayların büyük çoğunluğu Ada'da yaşanan 1964 ve 1967 olayları sonrasında alınan müdahale kararları neticesinde, görev yaptıkları birlikleriyle Mersin ya da Taşucu'na intikal eden kişilerden oluşmaktaydı. Özellikle subayların birçoğu 1960 İttifak Antlaşması'nın gereği olarak Ada'da görev yapmakta olan Kıbrıs Türk Kuvvetleri Alayı'nda muhtelif dönemlerde görev yapmış kişilerdi. Dolayısıyla Hava İndirme Tugayı, Kıbrıs'ı hem yaşanan süreç olarak hem de coğrafya olarak iyi tanıyan personelden oluşmuştu.

---

⁷⁴ Komando Tugayı, ilk kez Cumhurbaşkanlığı Muhafız Alayı'ndan ayrılan 1 nci Paraşüt Taburunu ve Eğirdir'de teşkil edilen 1 nci Komando Taburunu bünyesine alarak 1965 yılında kurulmuştur. Komando Tugayı 10 Ağustos 1971'de Zincirdere/Kayseri'ye intikal etmiş ve 15 Mayıs 1973 tarihinde Hava İndirme Tugayı'na dönüştürülmüştür. Hava İndirme Tugayı, 20 Temmuz 1974 tarihinde Kıbrıs'a paraşitle hücum indirmesi yapmak suretiyle Türk tarihinin ilk hava indirme harekâtını başarıyla gerçekleştirmiştir. 26 Haziran 1985 tarihinde, Hava İndirme Tugay sancağına *Türk Silahlı Kuvvetleri Kıbrıs Üstün Cesaret ve Feragat Madalyası* takılmıştır. Hava İndirme Tugayı, 1 Şubat 1992 tarihinde Komando Tugayı'na dönüştürülmüş ve 1 nci Komando Tugayı adını almıştır. 1979 – 2001 yılları arasında Türkiye'nin çeşitli bölgelerinde asayiş ve iç güvenlik harekâtı icra etmiş ve iç güvenlik harekâtında gösterdiği üstün başarıdan dolayı 7 Ocak 1993 tarihinde Tugay *Üstün Cesaret ve Feragat Madalyası* ile taltif edilmiştir. Bkz. Sami Çalık, **Kıbrıs Barış Harekâtı'nda Hava İndirme Birlikleri ve Hava İndirme Harekâtı**, (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kayseri 2006, s. 78-79.

Tugay birliklerinin Subay/Astsubay Mevcudu, 16 Temmuz tarihinde yapılan 24 saatlik atamalarla⁷⁵ %100 seviyesine çıkartılmıştır. Yapılan atamalarda daha önceki dönemlerde Kıbrıs Türk Kuvvetleri Alayı'nda görev yapmış, komando kursu görmüş ve paraşütçü özelliği taşıyan personelin tayin edilmesine özen gösterilmiştir. Tugayın erbaş ve er mevcudu ise kadro miktarlarının %85'i civarındadır. (212 kişi olması gereken komando bölükleri 185 kişi civarındadır.) 15 Temmuz darbesi sonrası hazırlıklarına hız veren Tugay birliklerinde görev yapan 1950/2 nci tertip erbaş ve erlerin terhisleri durdurulmuş, birliklere en son katılmış olan 1951/1 nci tertip personel, paraşüt eğitiminin yer safhasını tamamlamış, ancak henüz atlayışlarını yapmamış durumdadır.

Fizik ve moral kondisyon seviyesi çok iyi olan tugay birlikleri, icraya hazır olduğu tatbikat dolayısıyla zaten *Harbe Hazırlık Seviyesi'ni* tamamlamıştı. 17 Temmuz tarihinde atama gören personelin katılması ve kapı yükü ve konteyner⁷⁶ gibi son hazırlıkların 48 saat gibi kısa bir sürede tamamlanması sonucu harekât gününe ulaşıldı.

Yapılan hazırlıklar esnasında büyük bir şevkle çalışan Sb./Astsb.ların, daha önce alınan müdahale kararlarının uygulanmayarak, bu karardan geri dönülmesi nedeniyle, harekâtın yapılacağına ilişkin endişeleri vardı. Birçok personelin kafasında “*Yine Rumlara Bekledim de Gelmedin şarkısını mı söyleteceğiz*” endişesi vardı.⁷⁷

Tugay, malzeme ve lojistik olarak harekâta hazırlanmak için var gücüyle çalışıyordu. Harekâttan kısa bir süre önce tek er silahı olarak kullanılan G-1 piyade tüfeklerinin yerine G – 3 piyade tüfekleri verildi. Yeni silahlarla personele ancak birkaç mermi ile atış eğitimi yaptırılabilirdi.⁷⁸ Tugayın paraşüt sayısı da azdı. Bu zafiyet miadı dolmuş paraşütlerin bakım ve onarımları yapılarak giderilmişti.⁷⁹ Bu harekât öncesinde

⁷⁵ 24 saatlik atama, TSK'da belirli bir bölgede görev yapmak üzere görevlendirilmiş birliklerin Sb./Astsb. Mevcutlarını, *barış mevcudundan sefer mevcuduna* yükseltmek için bu göreve ve/veya harekâta iştirak etmeyecek diğer birliklerden Sb./Astsb.'ın tayin edilerek, 24 saat içinde yeni birliklerine katılmalarını öngören bir atama şeklidir.

⁷⁶ Kapı yükü, atlayıştan hemen sonra birliğin ihtiyaç duyacağı özel malzemelerin, dikdörtgenler prizması şeklindeki metal kutulara konularak, personelden hemen önce atılan malzemeyi ifade eder. Konteyner ise, paraşütçünün üzerinde taşıyabileceği boyuttaki kritik malzeme ve silahların (Ateş idare malzemesi, makineli tüfek vb.) bulunduğu taşıma teçhizatıdır. Bkz: Sami Çalık, a.g.e.,s. 78

⁷⁷ Kemal Yamak, *Gölgede Kalan izler ve Gölgeleşen Bizler*, Doğan Kitapçılık, İstanbul 2006, s. 334

⁷⁸ Birlik Komutanlarına yeni gelen G – 3'lerin sıfırlamalarının fabrikasyon olarak yapıldığı söylenmesi üzerine birlikler harekâta nişangâh ayarları uygun olmayan silahlar ile katılmak zorunda kalmışlardır. Bkz: Sami Çalık, a.g.e., s. 78 – 79.

⁷⁹ Tugayı Kıbrıs'a indirecek yeterli sayıda paraşüt mevcut değildi. Tugayın paraşüt açığını kapatmak için, hizmet dışı bırakılan, kullanılmaması gereken 800 kadar paraşüt kontrol edilerek, sağlam paraşütlerle birlikte hizmete sunuldu. Hava İndirme Tugayının atladığı üç paraşütten biri, bu tür riskli paraşütlerdendi. Bir paraşüt imal tarihinden itibaren 15 yıl kullanılabilir. Her paraşütün atlayış bilgileri ayrı ayrı tutulan paraşüt sicilleri bellidir. Tugayın paraşüt ihtiyacı bu şekilde imal tarihleri ve atlayış sayısı olarak kullanım süresi doldurmuş ve kullanılmaması gereken paraşütlerden faydalanılarak karşılanmıştır. Atlayış sırasında bu paraşütler de diğerleri gibi açılmış ve personel Kıbrıs'a inebilmiştir.

sayısal sıkıntı yaşanan hava indirme vasıtası paraşüt değil, atma vasıtası, yani uçak idi. Paraşüt bölükleri, uçak sayısı sıkıntısı nedeniyle harekâta 185 civarındaki mevcudu ile değil, 112 civarındaki personel ile katılmak zorunda kalmıştır. Paraşüt indirmesine katılacak kişiler seçilmiş, kadro görevi nedeni ile yer eğitimini tamamlayan, ancak hiç atlayış yapmamış 1951/1 nci tertip personelden de, özellikle gönüllü paraşüt indirmesine dâhil edilmiştir. Burada özellikle bir konu üzerinde durmakta fayda vardır. Hava İndirme Tugayı birlikleri, harekâtın ilk anlarında, özellikle çok sıkıntılı saatlerin yaşandığı ve kanlı muharebelerin cereyan ettiği 20/21 Temmuz gecesi, silah ve personel olarak çok üstün olan Rum Milli Muhafız Ordusu birliklerine karşı, %50 personel mevcudu ile savaşmıştır.⁸⁰ Paraşüt indirmesine katılmayan personel, harekâtın ikinci günü helikopterlerle Kıbrıs'a ulaşarak birliklerine katılmışlardır. Tugay birliklerinin paraşüt hücumuna katılan ve 21 Temmuz tarihinde helikopterle Ada'ya ulaşan personel mevcutları Tablo 2,1'dedir.⁸¹

19 Temmuz günü öğleden sonra Tugay Komutanı Sabri Evren, tugayın bütün subay ve astsubaylarına sinema salonunda hitap etti. Son 24 saat içinde Kara Kuvvetleri Komutanlığı tarafından birçok subay ve astsubayla takviye edilen tugayın tüm personeline başarılar dileyen tugay komutanı, ilgililere sorular sorup bilgi aldı ve yapılacak harekât için başarılar diledi.⁸²

Son hazırlıklarını yapan birlik komutanları, paraşüt indirmesi esnasında olabilecek sert rüzgâr nedeni ile ve uçağın atlayış bölgesinde pasaja girerken, pilotun yapacağı küçük bir manevra hatası sonucu, bazı paraşütçülerin Rum bölgesine inme ihtimaline karşı, Sb./Astsb.ların rütbe işaretlerinin çıkartılmasını emretti.⁸³

Yıldız planlarına göre Hava İndirme Tugayı'nın harekât planı özet olarak şöyle ifade edilebilir.⁸⁴

Tugayın malzeme paraşütü noksanı da çok değerli uzman personelin buluş ve çabaları ile giderilmiştir. Bkz. Sami Çalık, a.g.e., s. 78 – 79

⁸⁰ Bazı söylentilere göre Hava İndirme Tugayı Harekâta paraşütle atlamadan önce, inme bölgesine paraşütle manken atarak Rumları yanıltmıştır. Ancak ifade edildiği gibi, harekâta paraşüt sayısı miadı dolmuş paraşütlerle tamamlanırken, uçak sayısının yetersizliğinden eksik personel ile muharebeye başlanmak zorunda kalmıştır. Yani bu imkânsızlıklar içinde Hava İndirme Tugayı Birliklerinin manken atacak ne imkânı ne de paraşütü vardı. Bkz. Sami Çalık, a.g.e., s. 78 – 79.

⁸¹ Kayseri/Zincirdere, 1 nci Komd. Tug. Arşivi, 1 no'lu Klasör, 9 Ekim 1975 Tarihli Evrak No: 8

⁸² Evcil, a.g.e., s. 23

⁸³ 1964 yılı Erenköy olayları sonrasında, Rumlar üzerinde uyarı uçuşu yapan Türk pilotlarından Yzb. Cengiz Topel'in, Türk subayı olduğu için yaşadığı işkenceler tüm personelin bilgisi dâhilindeydi. Sb./Astsb.ların bu tedbirleri korku değil, Rumlara esir düşüp görevlerini yapamama endişesidir. Bkz. Sami Çalık, a.g.e., s. 81

⁸⁴ Evcil, a.g.e., s. 22

BİRLİKLER	PARAŞÜT İLE ATLAYAN	HLKPİYADE İLE İNEN
1 nci Paraşüt Taburu	475	231
2 nci Paraşüt Taburu	403	172
3 ncü Paraşüt Taburu	444	181
4 ncü Paraşüt Taburu	431	191
Paraşüt Eğitim Taburu	8	73
1 nci Topçu Bataryası	47	32
Serbest Paraşüt Müfrezesi	14	32
Tugay Karargâh Bölüğü	83	26
Muhabere Müfrezesi	27	12
Kobra Takımı	2	0
TOPLAM	1934	949

Tablo 1.4 Hava İndirme Tugay Harekatına Katılan Mevcut Çizelgesi

1 ve 2 nci Paraşüt Taburları ile Topçu Bataryası birinci kademedede, 3 ncü ve 4 ncü Paraşüt Taburları ikinci kademedede, Türk tarihinin ilk paraşüt hücumunu gerçekleştirerek hava başını tesis edecek, Üçgen bölgenin kuzey ve doğusuna taarruzla hava başını genişletecek, çıkan birliklerle birleşecek ve müteakip harekâta hazır olacaktır.

1 nci Paraşüt Taburu, Kırmı Hava Alanı'na paraşüt hücumu yapacak, hava başının Beşparmak Dağları güneyinde Üçgen bölgenin batısında tertiplenerek Üçgen bölgeyi batıya karşı savunacak,

2 nci Paraşüt Taburu, Hamitköy bölgesine paraşüt hücumu yapacak, Darboğaz bölgesine intikalle Ozanköy – Çatalköy istikametinde taarruz ederek hava başını genişletecek,

3 ncü Paraşüt Taburu, 1 nci Paraşüt Taburunu atan uçakların dönmesini müteakip aynı uçaklarla intikalle Kırmı Havaalanı'na paraşüt hücumu yapacak, Türk boğazına intikalle Rum Bozdağ'ı ve doğusu istikametinde taarruz ederek hava başını genişletecek,

4 ncü Paraşüt Taburu, 2 nci Paraşüt Taburunu atan uçakların geri dönmesini müteakip aynı uçaklarla Hamitköy bölgesine paraşüt hücumu yapacak, bir bölgede toplanarak tugay ihtiyatı olarak harekâta hazır bulunacaktır.

19/20 Temmuz 1974 gecesi Tugay Taktik Komuta Grubu, Tugay Komutan Yardımcısı Piyade Albay Sami Konukoğlu, Harekât Eğitim Şubesi Müdürü (G – 3) Kurmay Yüzbaşı Ahmet Ayoğdu, Serbest Paraşüt Müfreze Komutanı Piyade Yüzbaşı Sami Akbulut saat 03.30'da KKK'ya ait küçük bir uçakla (Donier Modeli) atlayış bölgesinin işaretlenmesi ve emniyetinin alınması için harekât bölgesine sızmaya muvaffak oldu, ancak Kırmı Havaalanı'na inmenin mümkün olamaması nedeni ile Adana'ya geri döndüler. Taktik Komuta Grubu Ada'ya 20 Temmuz günü saat 07.20 'de inebildi.⁸⁵ (Resim 1-2 Hava İndirme Harekâtı)

20 Temmuz sabaha karşı saat 03.30'da, Erkilet (Kayseri) havaalanındaki 1 ve 2 nci Paraşüt Taburu birlikleri paraşütlerini kuşanmaya başladı. Uçakların manifestoları paraşütçüleri atacak olan *Atlaticılara (Jump Master – J/M)* verildi.⁸⁶ Birinci uçağı 12 nci Ana Ulaştırma Üs Komutanı Tuğgeneral Safer Ayhan Necioğlu uçuracaktı. (Birinci uçağın manifestosu EK-2'dedir.) Saat 04.50'de uçaklar havalanmaya başladı.⁸⁷

1 nci ve 2 nci Paraşüt Taburlarının atlayışı esnasında istenilen ve planlanan stratejik baskın sağlandığından dolayı, ilk anlarda yerden hiçbir Rum ateşi olmadan paraşütçüler inmeye başladı. Rumlar büyük bir baskına uğramışlardı. Saat 07.25'ten itibaren 1 nci Paraşüt Tabur Kırmı, 2 nci Paraşüt Tabur Gönyeli bölgesine inmeye başladı. Rum Milli Muhafız Ordusu birliklerinin inmeye karşı alarına geçtikleri saat 07.25'te çalan siren sesleri ile anlaşıldı. Tugay Komutanı Tuğgeneral (Tuğg.) Sabri Evren 27 Nu.'lu uçaktan muharebe atlayışı yaptı. (Uçağın manifestosu EK-3'dedir.) Tugay Komutanı atlayışını müteakip Kıbrıs Türk Kuvvetleri Alayı Karargâhına (Kh.) giderek, Alay Komutanı Kurmay Albay Katırcıoğlu ile görüşüp, mevcut durum hakkında bilgi aldıktan sonra, Lefkoşa'ya geçip, Türk Yönetimi Başkanı Rauf Denktaş ile görüştü. Daha sonra Ortaköy bölgesine geri döndü. Tugay Komuta yeri, başlangıçta Kıbrıs Türk Kuvvetleri Alayı'nın Ortaköy'deki komuta yerinde çalışmaya başlamışsa da, yoğun havan ve topçu ateşleri nedeniyle saat 09.30'da Gönyeli bölgesine, ağır silah

⁸⁵ Kayseri/Zincirdere, 1 nci Komd. Tug. Arşivi, 2 no'lu Klasör, Evrak No: 41, Ek-C, s.1

⁸⁶ Atlaticı ya da Jump Master, paraşüt atlayışlarında paraşütçülerin uçağa binişlerinden itibaren tüm kontrollerini yapan, atlama anına gelindiğinde uçak kapısında bulunarak, paraşütçünün hedeften yere inebilmesi için, kapıdan çıkacağı uygun zamanı hesaplayan ve paraşütçünün kapıdan çıkmasını sağlayan özel eğitilmiş Sb./Astsb.dir. Bkz. Sami Çalık, a.g.e.,

⁸⁷ Birinci sorti uçaklar havalanırken, ikinci sortide uçacak olan 3 ve 4 ncü Paraşüt Taburları Zincirdere'den hareket etmiş, Ali Dağı mevkiinden havaalanına doğru hareket halindedir. Sami Çalık, Bkz. Sami Çalık, a.g.e., s. 82

ateşlerinin daha da artması üzerine, saat 10.00 civarında Boğaz Sancağı komuta yerine taşındı.⁸⁸

Paraşüt hücumunu yapan birlikler, Rumların ilk şaşkınlıklarını atlatmalarını müteakip başlattıkları yoğun havan ve topçu ateşi altında, toplanma gayreti içindeydiler. Atlayış yapılan Kırmı ve Gönyeli bölgesi, açılan ağır silah ateşleri nedeniyle kurumuş otların yanmaya başlaması sonucu, Temmuz sıcaklığının etkisi ile cehenneme dönmüştü. Taburlar toplanma bölgelerine toparlanabilmek için yoğun gayret içindeydiler.

Sabah 1 nci ve 2 nci Paraşüt Taburlarını atan uçaklar, ikinci sortide taşıyacakları 3 ncü ve 4 ncü Paraşüt Taburlarını almak için Kayseri'ye döndüler. Ancak özellikle C-47 uçaklarından bazıları arıza nedeni ile başka havaalanlarına indiklerinden, uçak tahsis planlamalarında değişiklik yapılarak, ağır malzeme taşıyacak uçaklar 4 ncü Paraşüt Taburuna tahsis edildi. Bu değişiklik hem 3 ve 4 ncü Paraşüt Taburlarının, hem de tugayın ağır malzemelerinin atılmasında gecikmeye neden olmuştur.

İkinci kademeyi oluşturan 3 ve 4 ncü Paraşüt Taburları Gönyeli'nin doğusuna paraşüt hücumu yaptılar. Bu taburlar uçakları terk ettikleri andan itibaren havada Rumların yoğun makineli tüfek (Mt.) ateşine maruz kaldılar. Arazinin çok engebeli oluşu inen birliklerin toparlanmasını oldukça zorlaştırıyordu. Parçalı arazi yapısı, iyice artan Rum ateşleri, göz irtibatının olmaması, bölüklerin toplanmalarını kolaylaştıracak olan renkli sis kutularının görülmemesi ve hemen hemen hiçbir telsizin çalışmaması,⁸⁹ iniş sonrasında birliklerin emir komuta birliğini sağlamada büyük zafiyet göstermesine neden olmuştur.

Hava İndirme Tugayı 3 ncü Paraşüt Tabur'undan bir subay atlamadan önceki durumu şöyle anlatmaktadır:

"...Kıbrıs'a doğru masmavi Akdeniz üzerinden uçarken pilotlar bize, turistik bir yolculuktan sonra yemyeşil bir ovaya rahatlıkla ineceksiniz. Ateş ve mukavemet hemen hemen hiç yok. Turistik bir seyahat olacak diyorlardı. İlk inen iki paraşütçü taburundan sonra durumun değiştiğini ve düşmanın hızla toparlandığını onlar da bilmiyorlardı. Beşparmak Dağlarını güneye doğru aştığımızda gerçeğin çıplak yüzüyle karşılaştık. Altımızdaki ova yer yer yanıyor, yer yer yangın dumanları göklere yükseliyordu. Ve biz, bu yangının tam ortasına atlamaya başladık..."⁹⁰

⁸⁸Kayseri/Zincirdere, 1 nci Komd. Tug. Arşivi, 2 no'lu Klasör, Evrak No: 41, EK-C, s.1

⁸⁹ Eldeki telsiz cihazları AN/PRC 10 serisi, ekonomik ömrünü tamamlamış olan eski nesil telsizlerdi. Bu nedenle neredeyse tüm harekât boyunca, en büyük sıkıntı muhaberede yaşanmış, özellikle küçük bir birlik seviyesinde tüm muhabere *Haberci* vasıtasıyla yapılmıştır. Bkz. Sami Çalık, a.g.e., s. 84

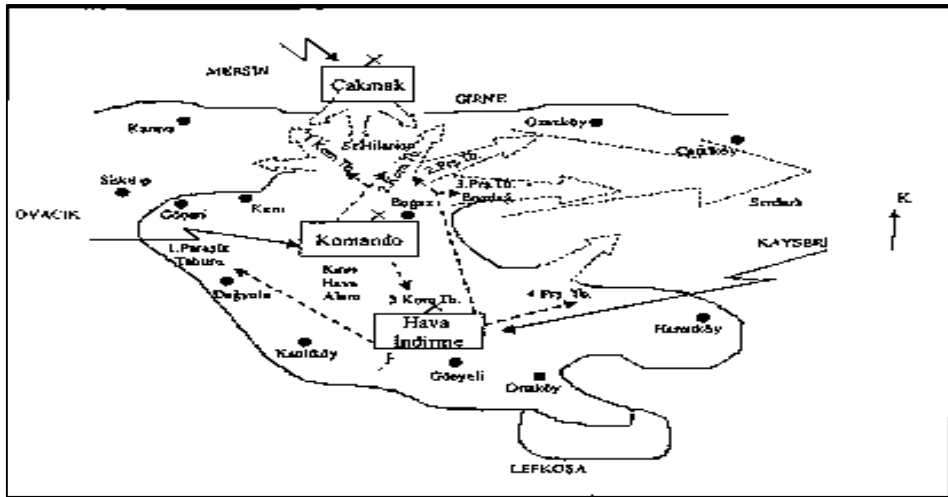
⁹⁰Artuç, a.g.e., s. 185

Hava İndirme Harekâtını gerçekleştiren paraşüt taburları, planda belirtilen görevlerini yapmak için görev yerlerine intikale başladı. 1 nci Paraşüt Tabur batıda Dağyolu ile Göçeri arasının savunulması görevinden dolayı bu bölgeye yanaştı. 2 nci Paraşüt Tabur inişini müteakip, Gönyeli bölgesinde toplanma bölgesi işgal etti. Kolordu Karargâhında yapılan durum değerlendirmesi sonucu verilen karara göre, hava hücum harekâtıyla Ada'ya gelen Bolu Komando Tugayı Boğaz batısından Karmi ormanları istikametinde, Hava İndirme Tugayı'nın da Boğaz'dan doğuya doğru derhal taarruz etmesine karar verildi. Hava İndirme Tugayı bu taarruz görevini 3 ncü Paraşüt Taburu ile Bozdağ – Deliktepe istikametinde; 2 nci Paraşüt Taburu ile Darboğaz – Ozanköy istikametinde yapmayı planladı. Ancak her iki taburun toplanması yoğun ateş altında geciktiğinden dolayı 2 nci Paraşüt Taburu'nun yapacağı taarruz 21 Temmuz gününe, 3 ncü Paraşüt Taburunun yapacağı taarruz ise saat 18.00'e ertelenmek zorunda kaldı.⁹¹

Birinci gün saat 18.00'de Hava İndirme Tugayı Birliklerinin yerleri ve durumları Şekil 1.17'de gösterildiği gibidir.

1nci Paraşüt Taburunun Göçeri – Dağyolu bölgesindeki savunma mevzilerini mücahitlerden teslim alıp almadığına dair karargâha hiçbir haber ya da tekmil ulaşmamıştır.

2 nci Paraşüt Tabur, yoğun Rum ateşi altında toplanmakta ve malzeme ve silahlarını kurtarmakta çok yavaş kalmış, ancak akşama doğru bir kısım birlikleriyle Boğaz bölgesine ulaşabilmişti. Tabur, atlayış bölgesi ile Boğaz arasında dağınık bir şekilde intikal ve toplanma faaliyetlerine devam etmektedir.

Şekil 1.17. Hava İndirme Tugayı Birliklerinin Birinci Gün Yerleri ve Durumları

⁹¹ Kayseri/Zincirdere, 1 nci Komd. Tug. Arşivi, 2 no'lu Klasör, Evrak No: 41, Ek – C, s.1

Plan gereği Kırnı'da toplanıp Bozdağ' a intikal edecek olan 3 ncü Paraşüt Taburu Komutanı, Tugay Karargâhını plan gereği Kalpuzan çiftliğinde bildiğinden önce oraya gitmiş, kimseyi bulamayınca Boğaz Sancağı'na yönelmiştir. Tabur, halen Türk Boğaz'ına intikal için hazırlanmaktadır.

4 ncü Paraşüt Taburu ise plan gereği Gönyeli kuzeyinde tertiplenerek tugay ihtiyatını teşkil edecekti. Bölge mahkûm ve açık olduğundan, Tabur biraz daha kuzeyde, Hamitköy batısındaki hâkim sırtlarda, çepeçevre savunma esasına göre tertiplenmiş ve Tugay Karargâhı ile de irtibat tesis etmiştir.

Saat 16.00 sıralarında Nevşehir Jandarma Komando Taburu Tugay emrine verilmiş, 3 ncü Paraşüt Taburu'nun kuzeyinden harekâta iştirak ettirilmesi düşünölmüştür. Ancak 2 nci Paraşüt Taburu yoğun ateş altında kuzeye intikal edemediğinden 21 Temmuz sabahı bölgeye sevk edilebilmiştir.

Personel indirmesini müteakip yapılacak *Ağır Atma* faaliyeti uçak arızası nedeniyle planlanan saatten daha geç bir zamanda, ancak akşama doğru yapıldı. Havanın kararması nedeniyle atılan top, havan ve mühimmatlar gece bulunamadı. Ada'ya birinci grupta atlayan Topçu Batarya Komutanı İsfendiyar Önder, ikinci gün saat 07.20'de toplarını bulup elle çekmek suretiyle mevzilenmesini sağlayıp, ateş desteğine başlayabildi.⁹²

20 Temmuz günü öğleye kadar Tugayın bütün birlikleri, Ada'ya paraşüt hücumunu başarı ile tamamlamıştı. Toplam zayıat, biri subay iki şehit, 18 yaralıdır.

Atılan ve helikopterle bölgeye indirilen birliklerin kuzeye intikalleri, Boğaz bölgesinde çok tehlikeli bir yoğunluk meydana getirdi. Rum ordusu bölgeye yağmur gibi mermi yağdırıyor, malzemeler ateş altında ve yangın içinden kurtarılmaya çalışılıyordu. Paraşütle atılan geri tepmesiz top, havan ve toplar henüz bulunamamış, bulunanlar da ateş için hazır hale getirilememiştir. Uçakların hava desteği yetersiz kalmıştı. Türk karargâhı civarına gökten topçu ve havan mermileri yağıyordu. Bölgedeki yoğunluk zayıatı artırıyor.

Hava İndirme Harekâtı büyük bir baskın ve fevkalade bir koordinasyonla, mükemmel denecek bir şekilde, yok denecek kadar az bir zayıatla yapılmıştı. İnen birliklerin bir kısmı bütönlüklerini sağlayamamış, emir ve komuta düzenlerini tesis edememişlerdi. Birliklerin üst üste aynı atlama bölgelerine atlamalarının meydana getirdiği yoğunluk ve karışıklık, henüz önemini muhafaza etmektedir. Birlikler,

---

⁹² Kayseri/Zincirdere, 1 nci Komd. Tug. Topçu Taburu Arşivi, Birlik Tarihçesi, s. 2

intikallerini tamamlamak ve taarruz tertiplerini almak için büyük çaba içinde olmalarına rağmen, hiçbir yerde taarruz başlatılamamıştır. Ada'daki bütün birlikler Kolordu Komutanlığı ile irtibatı muhafaza etmişler, Türkiye ile de irtibat sağlamıştır.⁹³

Çıkarma ve indirme ile büyük bir baskına uğrayan ve adeta bir şok geçiren Rum Milli Muhafız Ordusu birlikleri, ilk saatlerde mevzilerinden yaptıkları ateşler dışında etkili bir hareket yapamamışlardır. Mammari'deki tank taburu sabaha karşı Türk Hava Kuvvetleri'nin taarruzu ile dağılmış, kurtulabilen 8-10 tank bölgede gizlenebilmiştir. Ada'da muhtelif yerlerde görülen askeri konvoyların hareketleri devam etmektedir. Sıkıyönetim dolayısıyla iç güvenlik görevlerine tahsis edilen Rum Milli Muhafız Ordusu birliklerinin akşama kadar mevzilerine intikal etmeye çalıştıkları görülmektedir.

Anavatan'da iki üç gün, gece gündüz yapılan hazırlıkların olumsuz etkisi şimdi açıkça görülebiliyordu. Harekât öncesi birliklerin dinlendirilmemiş olması, 8-10 km. intikallerin dahi yapılmasını aksatmaya başlamıştı. Ayrıca intikallerde kullanılmak üzere mücahitler tarafından hazırlanan otobüs ve kamyonlar da kapanın elinde kalmış ve iyi organize edilmediğinden araçlarla birlikler bir türlü buluşamamıştır.⁹⁴

20 Temmuz akşamı atlama bölgesindeki Türk kuvvetlerinin durumu şöyle özetlenebilir:

Barış Kuvvetleri Karargâhı Boğaz Sancağı Muhabere Merkezi'nde kurulmuştu. Saat 10.00'dan itibaren başlayan yoğun atışlar nedeniyle birlikte karışıklık ve düzensizlik vardı.

1 ve 2 nci Komando Taburları St. Hillarion bölgesine ulaşmıştı. 3 ncü Komando Tabur Pınarbaşı bölgesinde Türk Barış Kuvvetleri'nin ihtiyatını oluşturmuştu.

1 nci Paraşüt Taburu Kanlıköy bölgesinde, Nevşehir Jandarma Komando Taburu Dikmen (Dikoma) güneyinde savunmada idi. 2 nci Paraşüt Taburu toparlanarak taarruz bölgesine ulaşamamış, Pınarbaşı bölgesinde yığılıp kalmıştı. 3 ncü Paraşüt Taburu Türk Boğaz'ı bölgesine yeni ulaşmaya çalışıyordu. 4 ncü Paraşüt Taburu Gönyeli'nin kuzeyinde toplanma bölgesinde bulunuyordu. Bu tabura Kıbrıs Türk Kuvvetleri Alayı emrine girmesi bildirilmiş, fakat tabur irtibat subayının yoğun ateş altında tabura geç

---

⁹³ İrtibatların sağlanmasında büyük güçlükler yaşanmaktadır. Eski nesil telsizler nedeniyle muhabere daha ziyade telli hatlar ve haberci ile sağlanmaktadır. Telefon kablolarının Rum ateşlerinin etkisi ile paramparça olmasından muhabere felç olmuş, sınırlı sayıdaki telsizler de yeterli olmamıştır. İhtiyaç duyulan yer ve zamanda mevcut telefon kabloları yeniden döşenmiş, ancak kısa süre sonra kablolar yine parçalanmıştır. Bkz. Sami Çalık, a.g.e., s. 91

⁹⁴ Evcil, a.g.e., s. 41

ulaşması sonucu, tabur ancak 21 Temmuz'da Kıbrıs Türk Kuvvetleri Alayı emrine girebilmiştir.⁹⁵

20/21 Temmuz gecesine gelindiğinde silah ve personel sayısı olarak üstün durumdaki Rum birliklerinin, Üçgen bölgeye olan atışları ve müdahalesi devam etti. Gecenin ilk saatlerinde Darboğaz bölgesindeki mücahit birliğinin zafiyetinden faydalanan Rum birliğinin taarruzu neticesinde, Doğruyol ve Şahinler'in düştüğü haberi Hava İndirme Tugayı Komuta yerine geldi.⁹⁶ Buradaki mücahitler şehit olmuş, Kıbrıs Türk Barış Kuvvetleri ile Türkiye arasındaki irtibatı sağlayan Atak tepedeki Antrak cihazı⁹⁷, Rum birliklerince tahrip edilerek, Türkiye ile irtibat koparılmış oldu. St. Hillarion'da bulunan 1 nci Komando Tabur Komutanı gelişen durum karşısında, Kolordu Karargâhı ile irtibatı bulunmadığı için, planlanan taarruz görevini kendi inisiyatifini ile değiştirerek, saat 24.00'te başlaması gereken Doğruyol-Karmi ormanları istikametindeki taarruz yerine, ertesi gün Doğruyol-Atak tepe istasyonunda taarruza karar verdi.

Rum Bozdağ'ı bölgesine taarruz etmek için Türk Bozdağ'ına saat 20.00'de intikale başlayan 3 ncü Paraşüt Taburu'nun intikali, Rum ağır silah atışları altında devam ediyordu. Türk Bozdağ'ına giden yol gerek Rum Bozdağ'ının, gerekse Beşparmak Dağları'nın güney yamaçlarına mevzilenmiş Rum birliklerinin görüş alanı içindeydi. Türk taburu mahkûm, Rum birlikleri ise hâkim arazi kesiminde bulunmaktaydı. Türkiye'deki hazırlıklar sırasında üç gün boyunca uyumamış, Ada'ya indiği andan itibaren yakıcı sıcak ve susuzlukla beraber Rum ağır silah atışlarına maruz kalmış 3 ncü Paraşüt Taburu, sürekli rakım tırmanarak yaptığı intikalini ancak 03.30'da tamamlayabilmiştir. Planlamaya göre bu taarruzun saat 18.00'de başlaması gerekiyordu. Tabur Komutanı Binbaşı Turhan Erdem bilinmeyen, keşfi yapılmamış bir arazi kesimine, gece şatlarında ve aşırı yorgun personeli ile taarruzun başarılı olamayacağı nedeniyle, Rum Bozdağ'ına 21 Temmuz sabaha karşı taarruza karar verdi. Taarruzun başlayacağı 784 rakımlı tepeye çıkmadan bölükler çepeçevre emniyet alarak istirahata çekildiler.

---

⁹⁵ 20 Temmuz günü gerçekleştirilen çıkarma ve indirme harekâtlarının Rum birlikleri ve yönetiminde büyük bir şok yarattı. Rum liderlerin müdahale etmek üzere Yunanistan'a çağrıda bulunması da gelişmelere yeni bir boyut kazandırmıştır. Yunanistan genelkurmay başkanının olumsuz sözleri ve tavırları Rum yönetimi için hayal kırıklığı oldu. Bkz. Sadrazam, a.g.e.,s. 83.

⁹⁶ Bu mevkiiler, St. Hillarion kalesi ile Girne – Lefkoşa arasını kontrol eden yerlerdir. Buraların Rum birliklerinin eline geçmiş olması St. Hillarion kalesinde bulunan 1 ve 2 nci Komando Taburlarının kuşatılması anlamına geliyordu.

⁹⁷ Antrak: Uzun mesafeli haberleşmede kullanılan haberleşme sisteminin adıdır.

Taarruz emrini alan 3 ncü Paraşüt Tabur Komutanı Binbaşı Turan Erdem o günleri şöyle anlatmaktadır:

“...Tugay Karargâhında arkadaşlarla bir sonraki taarruzun üzerine bazen ciddi, bazen de nükteyle karışık olasılıklar, varsayımlar üretirken yanımıza Tugay Kurmay Başkanı Atilla Erdem geldi. Bana G +1 günü yani 21 Temmuz 1974 tarihinde yapılacak taarruzun G günü yani 20 Temmuz 1974 saat 18.00’de yapılmasını isteyen Tugay Komutanı’nın emrini getirdi. Emrin gereği için Türk Bozdağ’ına hemen yaya taktik intikal yapmaya kalksam üç saatte ancak ulaşabilirdim. Hâlbuki Rum Bozdağ’ına 784 rakımlı tepeden taarruz gerekirdi ki, bu tepe mücahit bölük karargâhının bulunduğu yerden 150 m. kadar yüksek ve sarp bir yerdi. Bölgeyi iyi bilirdim. 1966 yılında Gönyeli’de Kıbrıs Türk Kuvvetleri Alayı’nda 3 ncü Bölük Komutanı iken takım komutanlarımla 784 rakımlı tepeye çıkıp Rum Bozdağ’ı kesimini incelemiştim. Arkadaşlarıma “Allah bu platodan taarruz edecek birliğe yardım etsin” dediğimi çok iyi hatırlarım. Yıllar sonra Hava İndirme Tugay Komutanlığı’nca 1972 sonlarında taburumun taarruzunun aynı yere planlanmasındaki tesadüfe biraz şaşırmadım desem yalan olur. Gülüp geçmiştim. Kıbrıs karışacak, devlet müdahale zorunluluğu duyacak, Tugay Kıbrıs’a muharebe atlayışı yapacak. Bu güzel hizmet Tugaya nasip olsa bile bana olmazdı. İşte bu olanaksız görünen şey gerçekleşti. Ben taburumla Kıbrıs’a muharebe atlayışı yapmış ve 784 rakımlı tepeden Rum Bozdağ’ı istikametinde taarruz emri almıştım...”⁹⁸

3 ncü Paraşüt Tabur Komutanı, Tugay Kurmay Başkanı’na emredilen saatte taarruzun imkânsız olduğunu, bu zamana kadar intikalin tamamlanamayacağı bildirmiş, ancak Kurmay Başkanı, bu taarruzu Kolordu Komutanı’nın ısrarla istediğini söylemişti. Boşuna zaman kaybettiğini anlayan Tabur Komutanı, harekât boyunca yazmış olduğu tek harekât emrini verdi. (Harekât Emrinin tam metni EK-4’dedir.)

Saat 02.30 civarında taburun içine düşmeye başlayan havan mermileri ile birlikte 784 rakımlı tepeden yoğun bir makineli tüfek atışı başladı. Tabur yorgunluğun etkisi ile ilk şaşkınlığını atlatıp, şiddetli bir ateşle karşılık verdi. Türk taburunun çabuk reaksiyonu Rumların taarruz hızını biraz düşürdü. 1 nci Bölük Komutanı Piyade Üsteğmen Recep Şen bir müfreze ile 784 rakımlı tepeye çıkarak, Rum askerlerini baskı altına alması sonrasında, Piyade Üsteğmen İsmet Akpınar’ın takviyeye gelmesi ile tepe yeniden Türk kuvvetlerinin eline geçti. 3 ncü Paraşüt Taburu Türk Bozdağ’ında 20/21

⁹⁸ Turan Erdem, **Kıbrıs Barış Harekâtı’nda 3 ncü Paraşüt Taburu**, Genelkurmay ATESE Başkanlığı Yayınları, Ankara 1999, s. 12

Temmuz gecesi girdiği muharebede, bir subay, bir astsubay ve yirmi erini kaybetti. Burada sabahın ilk ışıklarına kadar yaşanan boğuşma, çok kritik bir gece atlatan Türk birlikleri için çok önemlidir. Zira Türk Bozdağ'ının Rumların eline geçmesi durumunda, Türk birliklerinin Girne'ye ulaşmasını sağlayacak olan Boğaz yolunun kontrolü tamamen elden çıkmış ve Rumlar birleşmeyi önlemiş olacaktı.⁹⁹

Saat 22.30 civarında 6 ncı Kolordu Karargâhında sıkıntılı saatle yaşanmaktadır. Kıbrıs Türk Kuvvetleri Alayı Komutanı Kurmay Albay Mustafa Katırcıoğlu, Yunan Alayı'nın taarruzu nedeni ile Rum tanklarının Gönyeli'ye girdiğini ve Ortaköy ile Gönyeli taburlarının irtibatlarının koptuğunu rapor etti. Bu haber karargâhta büyük panik yarattı. Zira Gönyeli düştüğü takdirde üçgen bölge ile Lefkoşa'nın irtibatı kopacak, ayrıca Türkiye ile irtibat sağlayan Kıbrıs Türk Kuvvetleri Alayı ve Bayraktarlıktaki telsizle bağlantı kopmuş olacaktı. Gelişen bu durum karşısında, Kolordu ihtiyatı olan 4 ncü Paraşüt Taburu Kıbrıs Türk Kuvvetleri Alayı emrine verilerek Gönyeli'nin savunmasına görevlendirildi. Darboğaz'daki Rum saldırısından karargâha gelen panik halindeki mücahitlerin Rum tanklarının karargâha doğru ilerlediği haberleri sıkıntıyı daha da artırdı. Rum komando birliğinin Boğaz'a 500 m. yaklaşması üzerine Hava İndirme Tugayı karargâhında tüm planlar Rumların eline geçmesi ihtimaline karşı yakılarak imha edildi.¹⁰⁰ (Yakma suretiyle yapılan imhanın imha tutanakları EK-5'dedir.)

Pınarbaşı bölgesindeki 2 nci Paraşüt Taburundan bir bölüğe, tanksavar silahlarıyla Kıbrıs Türk Kuvvetleri Alayı'nı takviye görevi verildi. Kıbrıs Türk Kuvvetleri Alayı emrine verilen 4 ncü Paraşüt Tabur, saat 05.30'da Gönyeli'ye ulaşarak mevzilerini tutmaya muvaffak oldu.¹⁰¹

Yunanistan'dan yardım talep eden ancak doğru dürüst *Hayır* cevabı dahi alamayan ve ümitsizliğe kapılan Rum yönetimi, iç güvenlik için dağınık bir halde bulunan birliklerini bilinçsiz bir şekilde kullanıyordu. Bu birliklerin en etkili

⁹⁹ Tepenin emniyeti mücahitler tarafından sağlanıyordu. Tepeye sızan Rum komando birlikleri tepede bulunan Türk bayrağını indirmişler ama Rum bayrağını çekmeye fırsat bulamadan Türk komandolarının karşı taarruzlarına maruz kaldılar. Erdem, a.g.e., s.20-23.

¹⁰⁰ Kayseri/Zincirdere, 1 nci Komando Tugayı Arşivi, 2 no'lu Klasör, Evrak No: 41, EK-A.1, EK-A.2

¹⁰¹ Karargâha gelen yanlış ve abartılı haberler panik yaratmıştı. Tüm bölgede Rumlar silah ve personel sayı üstünlüklerinin etkisiyle saldırıyordu. Fakat daha iyi yönetilen Türk birlikleri her geçen dakika dengeyi sağlıyorlardı. Saat 20.00 civarında tank ve zırhlı araçlarla Gönyeli'ye doğru güneyden taarruza başlayan Yunan Alayı, Gönyeli'nin bir kısım meskûn bölgesini ele geçirdi. Bu durum Kolordu karargâhına Gönyeli'nin düştüğü şeklinde aktarılmıştı; ancak Kıbrıs Türk Kuvvetleri Alayı Gönyeli'yi sabaha kadar kahramanca savundu. Kıbrıs Türk Kuvvetleri Alayı ilk başlarda kaybettiği bazı mevzileri ilerleyen zamanda geri kazanıp, taarruzu püskürtmeyi başardı. Bkz: Kayseri/Zincirdere, 1 nci Komd. Tug. Arşivi, 2 no'lu Klasör, Evrak No: 41, EK-C, s.2

olabilecekleri yer ve zamanda toplanmış olmaları oldukça zaman almıştı. Bu birliklerin Ada'da 130 farklı noktadaki Türk Mukavemet Teşkilatı'na karşı ikinci derece yerlerde kullanılması, Türk kuvvetlerinin işini kolaylaştırmıştı. 20/21 Temmuz gecesi yaşanan gelişmelerin krokisi (Şekil 1.18)'tedir.

3. Hava Hücüm Harekâtı

Komando Tugayının harekâtı, hava hücüm harekâtı şeklinde olmuştur. Bu şekilde bir harekâtın iyi bir planlamayla göreve hazır bir şekilde tutulan kuvvetlerin reaksiyon sürelerini oldukça kısaltır ve hava hücüm kuvveti uzak mesafeleri kısa sürede kat edebilir. Bu birlikler esnekler ve harekât alanı içinde savunmadan taarruza kadar bir seri harekâtı icra edebilirler. Yapısında var olan hareket kabiliyeti, hız, menzil ve esneklik özelliklerini sağlar. Hava Hücüm Kuvvetleri düşmana önceden bir emare vermeden her türlü harekâtı icra edebilirler.

Bu birliklerin kullanılması siklet merkezinin de kısa zamanda oluşturulmasına fırsat verir. Diğer harekât neveleriyle birlikte kullanıldığında komutana istenilen yer ve zamanda, istenilen miktarda kuvvet toplanmasına imkân vermektedir. Hava Hücüm Kuvvetleri, düşman engelleri ve savunma mevzilerinin etrafından dolaşarak veya üzerinden geçerek düşman geri bölgesinin derinliğine taarruz edebilir.

Hava Hücüm Kuvvetleri, geçitler, yol kavşakları, köprüler vb. kritik arazileri süratle emniyete alıp savunabilirler. Bu birlikler kesin sonuçlu bir muharebeye girmeden büyük bir düşman kuvvetini oyalayıp geciktirebilirler.

Aşırı sıcak ve soğuk, kar ve kum fırtınası, aşırı rüzgâr gibi fena hava şartları Hava Hücüm Harekâtını sınırlamakla birlikte Kıbrıs Barış Harekâtı sırasında fena hava şartları mevcut olmadığından hava hücümünün yapılmasına herhangi bir etkisi olmamıştır. Büyük miktarda yakıt gereksinimi ise Kıbrıs'a yapılacak her nevi harekâtın genel sıkıntısıydı. Türkiye'nin petrol ithal eden bir ülke durumunda olması Harekâtı planlayanların en büyük problem sahalarından birini oluşturuyordu. Ancak bu sıkıntı alınan çeşitli tedbirlerle aşılmıştır.

Bu tür birliklerin kullanılmasında en önemli faktörlerden biri olan bölgesel hava üstünlüğü ise hiç sorun olmadı. Rum Milli Muhafız Ordusu'nun hava gücü neredeyse hiç yoktu ve Barış Harekâtı süresince hava üstünlüğü Türk Silahlı Kuvvetlerindeydi. Havadan intikal esnasında hassas durumda olan hava hücüm kuvvetleri, Rumların neredeyse hiçbir tedbir almamış olmaları nedeniyle bu durumdan kolayca sıyrılabilmişlerdir.

16 Temmuz saat 12.00'da Komando Tugayı 280 araçla Bolu'dan yola çıktı. 1100 km.lik yol boyunca tek bir kazaya yol açmadan 3.5 gün sonra Ovacık'a vardılar. Bu 1100 km.lik yol boyunca böylesine bir askeri konvoyun hiç kaza yapmadan gelmiş olması olağanüstü bir başarıydı.¹⁰²

20 Temmuz saat 06.50'de helikopterlerin pervaneleri dönmeye başladı. Birkaç dakika sonra pervane gürültüsünün yarattığı sessizliği bozacak bir şey duyulmuyordu. Bir helikopterde 10 kişi vardı ve 70 helikopter havalanıyordu. 64 helikopter bir komando taburunu, 6 helikopter ise Korgeneral Nurettin Ersin'in komutasındaki Kolordu ve Tugay karargâhını taşıyordu.¹⁰³

Bu harekâtın en zor yanı, indirme yapılacak olan bölgede helikopterlerin kısa bir süre kalmak zorunda kalmak zorunda olmasıdır. Bu çok kısa sürede yerden 1-1,5 m. yüksekten askerlerin atlamaları gerekmektedir. Bu da barış döneminde yapılacak olan disiplinli çalışmayla sağlanabilir.

20 Temmuz 1974 günü birinci sortide Tugay Taktik Komuta Grubu ve 1 nci Komando Taburu Ovacık'tan helikopterlerle intikale başladı ve saat 08.20'de havaalanı bölgesine indi (Resim 1-3). İlk tabur helikopterleri 2,5 dakikada boşalttı. Daha önceden planlanan inme bölgesine ateş altında gelirken yalnız bir helikopter deposundan isabet aldı. O da deponun yapılmış olduğu maddenin niteliği gereği hemen onarıldığından bir kayıp olmadı. Bir asker paraşütün açılmaması nedeniyle; üç asker de düşman ateşi neticesinde kurşunla ölmüştür.¹⁰⁴

Tugay Komuta Yeri havaalanının hemen kuzeyinde tesis edildi. 1 nci Komando Taburu tertiplenmeyi müteakip saat 09.00'da Ağırdağ-Doğruyol istikametinde harekâta başladı.¹⁰⁵

Ovacık'a gidip 2 nci Komando Taburunu yükleyen helikopterlerin Kıbrıs'a dönmesi üç saati bulmuştu. 2 nci Komando Taburu 11.45 sıralarında ineceği Kırmı Havaalanı bölgesine ulaştığında artık durum değişmiş, düşman ateşi yoğunlaşmıştı. Buna karşın helikopterler yine de kayıp vermeden o ateş arasına inerek komandoları boşalttılar ve bir başka taburu getirmek için yine Anadolu'ya doğru havalandılar.

---

¹⁰² Mütercimler, a.g.e., s. 205

¹⁰³ Helikopter Alayı'nda 72 helikopter 2'şer pilot, bakımcı subay ve astsubay sayısı 250 kişiydi. Dünya tarihinde ilk kez bu denli çok helikopter havalanarak harekât yapıyordu. Vietnam'da bile ABD bu kadar çok helikopter havalandırarak harekât yapamadı. Helikopter Alay Komutanı Kara Pilot Albay Ahmet Sağ idi. Bkz. Mütercimler, **Satılık Ada ....**, s. 246

¹⁰⁴ Mütercimler, a.g.e., s. 251

¹⁰⁵ Özdoğan ve diğerleri, a.g.e., s. 168

2 nci Komando Taburu kısa zamanda toparlanarak, daha önce inen 1 nci Komando Taburunun arkasından kuzeye, Boğaz'a doğru ilerlemeye başladı.¹⁰⁶ Tabura yeterli miktarda sivil araç temin edilerek sürat sağlandı ve motorlu olarak Şato bölgesine intikal etti.

Üçüncü sortide 3 ncü Komando Taburu saat 15.45'de Gönyeli bölgesinde indirildi. Ancak inme bölgesi, düşmanın yoğun ateşi altında olduğundan tabur uzun süre hareket edemedi. 1 nci Komando Bölüğü ise uzak bir bölgeye indirildiğinden, taburu ile birleşmeye muvaffak olamadı ve Kıbrıs Türk Kuvvetleri Alayı'nın emrine girdi. 3 ncü Komando Taburu toplanan unsurlarıyla bir bölüğü noksan olarak Pınarbaşı'na intikal etti.

Jandarma Komando taburu da akşama doğru 18.45'de helikopterlerinden inerek Kıbrıs'a ayak basmış, 230 ncü Piyade Alayı 1 nci Taburunun taşınması ise ertesi güne kalmıştı.¹⁰⁷

Rumlar, iniş yapılan ovaya karşı iyi bir gözetleme imkânına sahiptiler. İşte bu yüzden gerek son iki komando taburunun inişi, toplanışı ve öğleden evvel inen 2ci Komando Taburu'nun Boğaz'a doğru ilerlemesi bir hayli zor olmuştu.

Bununla beraber harekâtın ilk günü akşama doğru, beş taburlu Komando Tugayı dört taburu ile Ada'ya inmiş bulunuyordu.

İlk sortilerde inmiş olan 1 nci ve 2 nci Komando Taburları, St. Hilarion Kalesi ile Şato arasında kalan atış poligonunda toplanma bölgesi işgal ettiler.¹⁰⁸

1 nci Komando Tabur Doğruyol – Keskinsirt – Karaman ormanları istikametinde taarruzla Karaman ormanları bölgesini ele geçirecek, 2 nci Komando Tabur Beyaz ev – Zeytinlik istikametinde taarruzla çıkan kuvvetlerle erken birleşmeyi sağlayacaktı. Harekâtın başlama zamanı olarak saat 24.00 verilmişti. Taarruz saatine kadar Yaman Mücahit Taburu'nun düşmanla temasta olan unsurları Komando Taburlarının emniyetini sağlayacaklardı. Hava kararmadan önce gerekli keşifler yapılarak, taarruz hazırlıkları geliştirildi.

3 ncü Paraşüt Taburu'nun Bozdağ'a ulaşmada gecikmesi neticesi, bu istikametten ilerleme imkânı bulan düşmanın Girne Boğaz'ını kestiği, 1 nci ve 2 nci Komando Taburlarını kuşattığı, Doğruyol'da bulunan mücahit bölüğünün tamamen imha edildiği, saat 22.30'da bu bölükten kaçan tek mücahit tarafından, St. Hilarion

---

¹⁰⁶Artuç, a.g.e., s 188

¹⁰⁷Artuç, a.g.e., s.189

¹⁰⁸Toplanma Bölgesi: Bir birliğin, bir muharebe vazifesi almak üzere arazide dağılarak yerleştiği bölgedir.

Kalesi'nde bulunan Mücahit Tabur Komutanı'na bildirildi. Bu durum karşısında 1 nci Komando Tabur K. planlanmış harekâtın icrasına imkân kalmadığını görerek, Komando Tugayı veya Kolordu Karargâhı ile emir almak üzere temas imkânı aradı. Ancak, telsizlerin görüşmemesi ve telli irtibatın da düşman tarafından kesilmiş olması yüzünden irtibat kurulamadı. 1 nci Komando Tabur Komutanı hemen yakınında bulunan 2 nci Komando Tabur Komutanı ile de görüşerek şu hareket tarzını uygulamaya karar verdi:¹⁰⁹

2 nci Komando Taburu bulunduğu bölgede savunma tertibi alacak ve 1 nci Komando Taburu'nun gerisini koruyacak, 1 nci Komando Taburu 1 nci Bölüğü ile St. Hilarion Kalesi'nin yakın emniyetini sağlayacak, 2 nci ve 3 ncü Komando Bölükleri ile *Atak Mevzii – Doğruyol* istikametinde taarruzla kaybedilen bölgeyi ele geçirecekti.

1 ve 2 nci Komando Taburları, aniden kendilerini muharebenin içinde bulmuşlardı. 1 nci Komando taburunda üsteğmen rütbesi ile istihbarat subayı olarak görev yapan Emekli Binbaşı Kemal Adalier o geceyi şöyle anlatmaktadır:

“...20 Temmuz 1974 günü saat 08.30'da Kırnı'ya geldik. Düşmanın yoğun ateşi altında saat 16.00 sularında St. Hilarion eteklerine, atış poligonu bölgesine ulaştık. Taarruz için keşif, planlama ve ikmal faaliyetleri yapılıyordu. Hava kararırken Doğruyol'dan kuzeye, Ada Tepe'ye uzanan mücahit mevzilerinden gelen silah seslerini yoğun havan ateşleri takip etti. Mücahit birlikleriyle irtibatımız olmadığından neler olduğu anlaşılamadı. Daha sonra Doğruyol ve Ada Tepe'nin düşman eline geçtiği haberi üzerine 1 nci Komando Tabur Komutanı Yarbay Cemal Eruç taarruz kararı aldı. Tabur, gece karanlığında yoğun düşman ateşi altında takriben 03.30'da taarruza başladı. Göğüs göğüse ve kıran kırana bir muharebe saat 05.00'e kadar devam etti. Atak mevzileri diye bilinen yerde 3 ncü Bölük Komutanı Üsteğmen Oğuz Yener'in ağır bir şekilde yaralanması haberi üzerine, tabur komutanı beni 3 ncü Bölük Komutanı olarak görevlendirdi. Bir astsubay ve birkaç er daha yaralı idi. Üsteğmen Yener şehit oldu. Diğerlerini tahliye ettik. Taarruz durmuştu. 2 nci Bölük Komutanı Üsteğmen Haluk Üstügen'le koordine ederek taarruzu yeniden başlattık. Hava aydınlandıktan sonra bölge tamamen düşmandan temizlendi..”¹¹⁰

2 nci Komando Taburu da aynı saatlerde taarruza katılmış, gece karanlığında yapılan bu şiddetli tesadüf muharebesinde tepeler sık sık el değiştirmiş, sonunda Rumlar püskürtülerek Doğruyol tekrar alınmıştır.

¹⁰⁹ Özdoğan ve diğerleri, a.g.e.,s. 169

¹¹⁰ Evcil, a.g.e., s. 49

4. Türk Mukavemet Teşkilatı'nın (TMT) ve Kıbrıs Türk Alayı'nın Muharebeleri

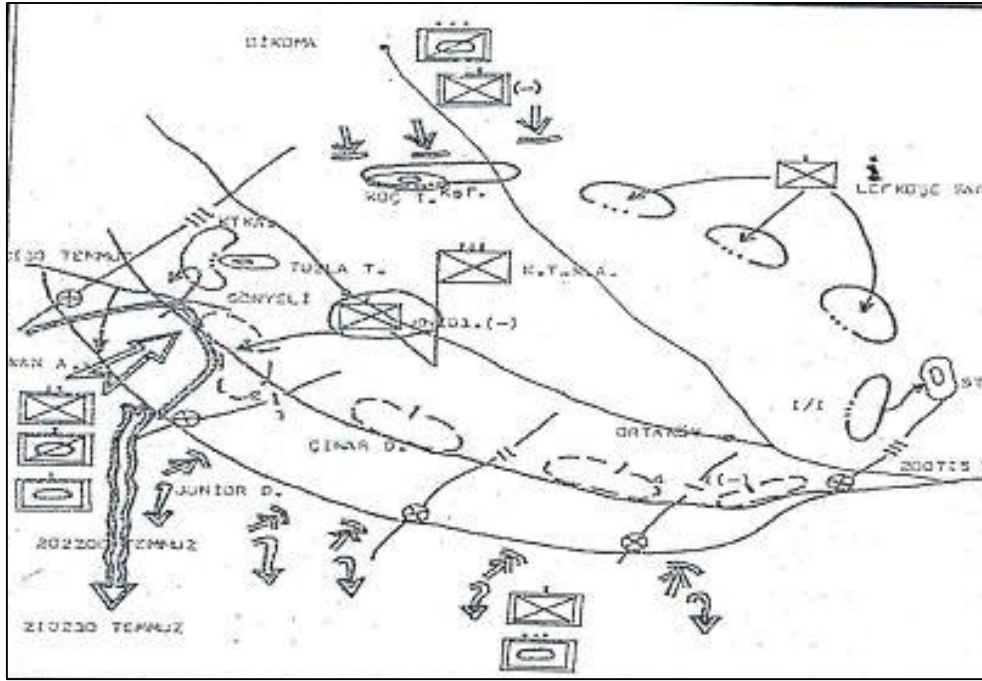
Kıbrıs Türk Kuvvetleri Alayı bölgesindeki muharebeler, Hava İndirme Tugayı'nın ilk grubunun bölgeye atılmasından sonra, Yunan Kontenjan Alayı'nın (YKA) açtığı ateşler sonucu başladı. Yunan Alayı bölgeyi barış zamanından çok iyi bildiğinden, yapmış olduğu atışlarda büyük isabet sağlıyordu. Bunun bir neticesi olarak Alay Komuta Yeri bir günde dört defa yer değiştirmek zorunda kaldı. Rumların gündüz yaptığı en şiddetli taarruzlar Koç Tepe'ye oldu. Ancak bu taarruzlar da mücahitlerle birlikte orada bulunan keşif takımı tarafından durduruldu.

Hava kararmak üzereyken Yunan Kontenjan Alayı (YKA), Kıbrıs Türk Kuvvetleri Alayı'na taarruza başladı. Tanklar ve zırhlı araçlarla takviye edilen Yunan Kontenjan Alayı, Ortaköy ve Gönyeli istikametinde taarruza başlamıştı. Ortaköy istikametinde yapılan taarruz bir tespit harekâtı şeklinde cereyan ederken, Gönyeli istikametinde 2 nci ve 3 ncü Bölük bölgelerinde Yunan Kontenjan Alayı'nın siklet merkezi teşkil ettiği görülüyordu. Bunun neticesi olarak Yunan Kontenjan Alayı bu bölgede Çınar Deresi'ne ulaşmış, bazı bölgelerde Çınar Deresi'ni de geçmişti. Yunan Kontenjan Alayı yarım saat gibi kısa bir zaman içinde bu bölgeye 10 tank sokmayı başardı. Diğer bölgelerdeki Yunan Kontenjan Alayı taarruzları ise önemli bir gelişme gösteremedi. Bir kısım birlikler yerlerini terk ederek geriye çevrilmiş ve Alay karargâhına gelen haberler üzerine karargâhta panik başlamıştı. Kıbrıs Türk Kuvvetleri Alayı'dan toparlanabilen kuvvetlerle, Gönyeli'nin kuzeyinde yeni bir savunma hattı tesis edilmeye çalışılıyordu. Gönyeli bölgesine girdiği tahmin edilen Yunan Kontenjan Alayı unsurlarını karşı taarruzla imha etmek için planlar yapıldı. Kıbrıs Türk Kuvvetleri Alayı bölgesindeki zor durumu karşılamak için 4 ncü Paraşüt Taburu, Kıbrıs Türk Kuvvetleri Alayı emrine verilmiş, fakat irtibat subayının taburuna geç ulaşması nedeniyle herhangi bir tepki gösterilememişti. Karşı taarruz saat 01.30'da başladı. Taarruz süratle gelişti ve 21 Temmuz 1974'te sabah 04.30'da gece kaybedilen yerler ele geçirildi.

Gece Rum Milli Muhafız Ordusu birlikleri, Keşif Takımının bulunduğu tepelere taarruz etti. Burada da çok kanlı muharebeler oldu. Sabaha karşı bu tepe düşmek üzereydi. Ancak sabahleyin takviye edilen Keşif Takımı, yaptığı karşı taarruzlar ile Yunan Kontenjan Alayı (YKA) unsurlarını geri attı. Yunan Kontenjan Alayı

Dikoma'lar yönünde çekilmeye başladı.¹¹¹ Yunan Kontenjan Alayı taarruzunun krokisi (Şekil 1.20)'dedir.

Yunan Kontenjan Alayı'nın Gönyeli'den tüm gücü ile yüklendiği anlarda birtakım söylentiler Türkler arasında panik doğmasına neden oldu. Rum tanklarının Lefkoşa'nın Türk semtine girdikleri gibi söylentiler, Türklerin morallerinde ciddi bozulmalara neden oldu. KKTC birinci Cumhurbaşkanı Rauf Denktaş'ın oğlu Raif Denktaş'ta bu sıralarda *Yeşil Hat* üzerinde görev yaptığı mücahit birliği ile temas hattındaydı. Rum radyolarının "*Türkler Ada'ya çıkamadı*" vb. olumsuz haberlerinden menfi yönde etkilenen mücahitlere gerçeği anlatabilmek için Raif Denktaş babasına giderek durumu anlamaya çalıştı. Raif Denktaş cepyedeki olumsuz Rum propagandasını yıkmak için Ada'ya inen Türk askerlerinden 5-10 kişinin cepheyi gezerek moral vermesini istedi. Rauf Denktaş'ın Kolordu'dan izin almasını müteakip, 10-12 Türk komandosu mevzileri gezerek mücahitler ile kucaklaştı ve cephenin morali üst seviyeye çıktı.¹¹²

Şekil 1.19 YKA Taarruzunun Krokisi

Türk Mukavemet Teşkilatı birlikleri, 20 Temmuz günü sadece buldukları yerleri çok iyi savunmakla kalmadı, Rum birliklerinin yerlerini tespit ederek Rumları

¹¹¹Sadrazam, a.g.e, s. 84

¹¹²Lütfi Özter, **Ulusal Mücadelede Denktaş**, Özyurt Matbaacılık, Lefkoşa 2004, s.175

çıkarma bölgesi ve üçgen bölgede siklet merkezi oluşturmasını önledi. Rum yönetiminin kesin neticenin alınacağı çıkarma bölgesi ve üçgen bölgenin tahmininde başarısız olmalarında, Türk Mukavemet Teşkilatı'nın etkisi çok büyüktür. Lefkoşa ve Boğaz sancakları, 20 Temmuz günü Üçgen bölgede, çok iyi bir savunma göstererek, Ada'ya gelen komando ve hava indirme tugaylarının toplanma ve intikal hareketlerini başarı ile korudular. Sıhhi ilk yardım, ulaştırma, atlayış bölgelerinin işaretlenmesi ve güvenliğin sağlanması gibi faaliyetlerde Türk kuvvetlerinin işini kolaylaştırdılar. Diğer sancaklar da savunma mevzilerini işgal ederek Rum birliklerini tespit etmişlerdir.¹¹³

20/21 Temmuz gecesi Kıbrıs'taki birlikler için bir ölüm kalım gecesiydi. Darboğaz kesiminden ve batıdan Doğruyol'a sızan düşman unsurları Barış Kuvvetlerine kadar yaklaşmayı başarmışlardı. Bu durum karşısında komuta yeri terk edilerek planlar yakılmıştır.

Yunan Alayı ilk önce karşısında bulunan Türk Alayı'na taarruz etti. Taarruz eden Alay tanklarla takviyeliydi. Tanksavar silahları olmayan 2 nci Bölük yine de karşı koydu. Yunan taarruzu burada başarılı olamadı. Ancak 2 nci Bölük de taarruzlar karşısında mevzilerini terk ederek geriye çekildi. Yunanlılar karanlık çöktükten sonra bu defa 3 ncü Bölük bölgesine Domak Yaka'ya aynı kuvvetle taarruz ettiler.

Burada şunu da belirtmek gerekir ki, 650 kişilik Türk Alayı'na karşı 950 askeriyle Yunan Alayı zaten üstündü. Üstelik bir gün önce değiştirilip Magosa'dan bir gemiyle Yunanistan'a hareket eden 500 kişilik Yunan Alayı askerleri, bu sabah savaşın başlaması üzerine geminin rotasını Baf'a çevirmiş ve Baf'ta karaya çıkarak Lefkoşa'ya hareket etmiş ve tekrar alaylarına katılmıştır.

Tanklar Çınar Deresi kenarına gelmişti. Bu durum Alay Komutanı'na haber verildiğinde karargâhta kısa süreli bir panik havası yaşanmıştı. Alay komutanı emir subayı Alay Sancağını alarak Barış Kuvvetleri Komutanı'ndan yardım istemeğe gitti. Karargâh askeri dokümanları alarak Boğaz'a doğru çekildi.

Bu arada Alay Komutanı, Korgeneral Nurettin Ersin'e durumun çok kritik bir aşamada olduğunu bildirdi. Hava İndirme Tugayı'nın 4 ncü Paraşüt Tabur atlayışının hemen ardından Alay Komutanı'nın emrinde Gönyeli muharebelerine katılması için

---

¹¹³ TMT Mücahitleri Magosa Sancağında, Rum kuvvetlerinin kuvvet kaydırma teşebbüsünü engellemekle birlikte, Rumlar 20 Temmuz sabahı saat 08:00'de Namık Kemal Lisesini tanklarla kuşattı. Mücahitler bu kuşatmayı yarıp Magosa Kalesi'ne ulaşmayı başardılar. Bütün gün üstün Rum taarruzuna karşı başarıyla mücadele eden mücahitler ve sivil halk, gece karanlığından faydalanılarak kale içerisine alındı ve çarpışma kalede devam etti. Hiçbir silahı olmayan bu TMT noktaları, birçok defa hava destek isteğinde bulundular. Ancak yakın hava desteği sadece çıkarma bölgesi ve Üçgen bölgelerine tahsis edildiği için, bu talepleri karşılanamadı. Bkz. Evcil, a.g.e., s. 56.

ayrılmıştı. Kırnı'ya ilk gün geç saatlerde helikopterlerle taşınan Nevşehir Komando Taburu Kırnı'da henüz savaşa sokulmamıştı. Kolordu Komutanı'nın emri üzerine, bu tabur da Kıbrıs Alay Komutanı emrinde Gönyeli savaşına sokuldu.

Bütün bu gelişmeler olurken Çınar Dersi'ndeki boğuşmalar da devam ediyordu. Boğaz boğaza gün ağarınca kadar devam eden karşı taarruzlarla Rum birlikleri ve Yunan Alayı ağır bir yenilgiye uğratıldı. Derede kimse kalmamıştı. Dere içinde 20'den fazla çelik başlık, teçhizat, mermi kutuları, 6 tane makineli tüfek, 4 tane (M3A5) otomatik tabanca, bir astsubay, iki de er cesedi bulunmaktaydı.¹¹⁴ Ortalık topçu, havan ve roket atışlarıyla sarsılmakta, yanmakta ve bu korkunç manzarayı makineli tüfeklerin izli mermileri tamamlamaktaydı. O geceyi yaşayanlar onu, “*Her haliyle bir cehennem gecesiydi*” diye tanımlayacaklardı.¹¹⁵

B) İKİNCİ GÜN MUHAREBELERİ (21 Temmuz 1974)

1. Çıkan Ve İnen Birliklerin Birleşmesi ve Kıyı Başı Hattının Tesisi

21 Temmuz sabahının ilk saatlerinde Kolordu ve Hava İndirme Tugayı karargâhlarının bulunduğu Boğaz Sancağı'na St. Hillarion ve Bozdağ'dan gelen silah sesleri gelmeye devam ediyordu. Türk jetlerinin gökyüzünde görülmesiyle karargâha gece hakim olan umutsuzluk birden kayboldu. Tespit edilen Rum hedeflere İleri Hava Kontrolörü tarafından yönlendirilen uçaklar Türk birliklerinin ateş desteği ihtiyaçlarını karşılıyordu.¹¹⁶

Çok güç koşullarda geçirilen gece sonunda 2 nci Paraşüt Taburunun Girne'ye, 3 ncü Paraşüt Taburunun doğuya Bozdağ'a, 4 ncü Paraşüt Taburunun emrinde bulunduğu Kıbrıs Türk Kuvvetleri Alayı ile birlikte Ortaköy ve Gönyeli'den güneye, çıkan birliklerin Girne ve batıya yapacakları taarruzların başarısı harekâtın başarısını belirleyecekti.

Gece Rumların eline geçen Dikmen Tepe'yi geri alan Nevşehir Jandarma Komando Taburu, 3 ncü Paraşüt Taburunun açık kalan kuzey yanını kapatmak için Bozdağ'a görevlendirildi. Ada'ya helikopterlerle yeni ulaşan 1/230 ncu Piyade Taburu Hava İndirme Tugayı emrine verildi. 4 ncü Paraşüt Taburunun Kıbrıs Türk Kuvvetleri Alayı emrine verilmesiyle açık kalan Dikmen istikametinde tertiplenerek doğu

---

¹¹⁴Mütercimler, a.g.e., s. 277

¹¹⁵Artuç, a.g.e., s. 200

¹¹⁶Evcil, a.g.e., s. 49

istikametini kapattı. Saat 12.00'de Hava İndirme Tugayı'nın paraşütle atılmamış personeli Ada'ya geldi.

2 ncü Paraşüt Tabur saat 07.00'de Darboğaz batısı – Ozanköy istikametinde taarruz etmek üzere harekete geçti, ama yoğun top ve havan ateşine maruz kaldı.¹¹⁷ Komuta yeri yoğun topçu ve havan ateşi altında çatışmaya devam etti. Saat 18.00'de 1 ncü Paraşüt Tabur Komutanı 5-6 tank ile takviyeli Rum birliklerinin bölgesine doğru yaklaştıklarını rapor etti. Daha sonra tankların 1 nci Bölük bölgesine girdiği bildirildi. Bölük Komutanı yaralanmıştı. Yeni gelen erlerden bir kuvvet oluşturularak, Binbaşı İlter Yücel komutasında Kırmı yol ayrımı bölgesinde savunma tedbirleri alındı. Derinlikte tanksavar savunması için Karargâh Bölüğü tanksavar silahları bölgede mevzilenildi. Türk uçaklarının bölgeye kanalize edilmesiyle tank taarruzu durduruldu.¹¹⁸

2 ncü Paraşüt Taburu Rumların ağır silah ateşleri altında yaptığı intikali tamamlayarak Şahinler'e ulaştı. 3 ncü Paraşüt Taburu Türk Bozdağ'ında hazırlıklarını bitirmeyi müteakip 21 Temmuz günü saat 14.30'da taarruzlarına başladı. 2 nci Bölük Komutanı Piyade Üsteğmen Orhan Ceylan'ın iyi tahkim edilmiş Rum mevzilerine bölüğü ile yaptığı başarılı taarruzlar neticesinde stratejik önem arz eden Rum Bozdağ'ı ve Delik Tepe saat 19.00'da Rumlardan alınarak buralara Türk bayrağı çekildi. Rum Bozdağ'ı ve Delik Tepe'nin ele geçmiş olması, Bellapais'in alınmasını, dolayısıyla çıkan kuvvetlere birleşmeyi kolaylaştırdı. Delik Tepe'de bulunan Rum cephaneliğinde üzerinde MKE yazılı bol miktarda havan, makineli tüfek, uçaksavar mühimmatı ele geçiren 3 ncü Paraşüt Tabur cephanesini Rumlardan yaptı. Bu mühimmat NATO anlaşmaları çerçevesinde Yunanistan'a verilen mühimmatı.¹¹⁹

Hava İndirme Tugayı Topçu Bataryası, 20 Temmuz günü akşama doğru havadan atılan top cephanesiyle birlikte ancak 21 Temmuz günü saat 11.00 sularında Kırmı bölgesinde 4 topla toplanabildi. Malzeme ve cephanenin diğer birliklerle karışmış olması, bir kısım malzemenin yanmış ve tahrip olması sonucu personel büyük zorluklarla top ve malzemelerini toplayarak atış için hazır hale gelebildi. Atış cetvelleri,¹²⁰ ilk başlarda bulunamadığından namludan nişan alınarak ateş edildi. Bu şekilde yapılan ateş bile, iki gün boyunca her iki taraftan top ve havanlarla taarruz eden

¹¹⁷ Kayseri/Zincirdere, 1 nci Komd. Tug. Arşivi, 2 no.'lu Klasör, Evrak no: 20, s. 3

¹¹⁸ Kayseri/Zincirdere, 1 nci Komd. Tug. Arşivi, 2 no.'lu Klasör, Evrak no: 41, Ek – C, s. 2 – 3

¹¹⁹ Erdem, a.g.e., s. 27 – 28

¹²⁰ Topu hedefe yöneltebilmek için hesaplanması gereken atış esaslarının bulunmasında kullanılan grafik şeklinde yapılmış cetvellerdir.

Rum birliklerine karşı, Türk birliklerinin ve karargâhının moral bulmasını sağladı. Topçu bataryası gece de taciz ateşleri yaparak Rum birliklerini rahat bırakmadı ve Türk birliklerinin moralini en yüksek seviyede tuttu.¹²¹

Harekât yeniden hızlanmıştı. 21 Temmuz günü, St. Hillarion'da kaybedilen mevzileri yeniden ele geçiren 1 nci ve 2 nci Komando Taburları yeniden tertiplenmekteydi. Bu esnada 3 ncü Komando Taburu da Kırmı'dan St. Hillarion'a kaydırıldı. 230 ncu Piyade Alayı'nın 1 nci Taburunu taşıyan helikopterler peş peşe Göyeli Ovacık'a konmaya başladılar. Öğleden sonra saat 14.00'de Zeytinlik – Girne istikametinde taarruza başlayan 2 nci ve 3 ncü Komando Taburları, akşam saatlerinde Zeytinlik Köyü'nün 500 m. güney bölgesini ele geçirmelerine rağmen çıkarma birlikleriyle birleşme sağlanamadı. Komando birlikleri geceyi Beşparmak Dağları'ndaki hâkim sırtlarda geçirdi.

Kıbrıs Türk Kuvvetleri Alayı'na paraşütle 106 mm.lik Ağır Havanlar atıldı. Böylece Alay ilk defa ağır silaha sahip oldu. 20/21 Temmuz gecesi Yunan Kontenjan Alayı (YKA) hücumlarını geri püskürten ve sabaha karşı Hava İndirme Tugayı'nın 4 ncü Paraşüt Taburu da emrine alan Türk Alayı, 21 Temmuz günü daha da rahatlamıştı. Hava İndirme Tugayı'nın 1 nci Paraşüt Taburunun ilk günün sabahından beri Gönyeli – Kırmı arasındaki bölgeyi savunması Alayı rahatlatmıştı. 4 ncü Paraşüt Taburu ile Kıbrıs Türk Kuvvetleri Alayı'nın başarılı karşı taarruzları ile Yunan Alayı'nın işgal ettiği yerler geri alındı.¹²² Yunan Alayı bugün de Türk Alayı'na göre kuvvet üstünlüğünü elinde bulunduruyordu. Diğer taraftan Rum Milli Muhafız Ordusu'ndan tank ve topçu takviyeleri almıştı. Bugün iki taraf da bir taarruz hareketinde bulunmadı. Küçük bazı çarpışmalar ve ateş muharebesinden başka bir olay meydana gelmedi. Türk Alayı'nın ne cephanesi ne de kuvveti bir taarruz için yeterli değildi. Karşısındaki Yunan Alayı, özellikle tank ve topçu bakımından üstünlüğünü korumaktaydı. Türk Alayı'nın tanksız ve topçusuz taarruzu çok zordu.¹²³

21 Temmuz sabahı, çıkarma plajında doğu ve batıdan yoğun bir topçu ve havan ateşi ile Rum Milli Muhafız Ordusu'nun taarruzuna maruz kalan Çakmak Özel Kuvveti, başarılı bir savunma ile taarruzu durdurdu.

21 Temmuz günü çıkarma birlikleri için en zor gün olmuştu. Bugün sabahın erken saatlerinde düşman topçu ve havan ateşleriyle plaj bölgesini ve birliklerimizi ateş

¹²¹ Kayseri/Zincirdere, 1 nci Komd. Tug., Topçu Taburu Arşivi, Birlik Tarihçesi, s. 2

¹²² Artuç, a.g.e., s. 214

¹²³ Artuç, a.g.e., s. 216

altına almaya başladı. Birliklerimiz ulaştıkları ve kendilerine tahsis edilen bölgelerde savunmaya geçti. Mümkün olan ölçüde tahkimat yapılmaya devam edildi. Düşman topçusu 87,6 mm.lik İngiliz obüslerine sahipti.¹²⁴ Mühimmatı ise oldukça eskiydi. Bu nedenle topçu ateşi yeteri kadar tesirli olamıyordu. Bazı mermiler ise patlamıyordu.

Deniz Piyade Alayı ile 50 nci Piyade Alayı, kıyıya ayak bastıklarından beri bir türlü ilerleyememişler ve dört kilometrekarelik dar bir alanda sıkışıp kalmışlardı. Çıkartma hiç beklemedikleri bir yerden olmasına rağmen düşman, hayret edilecek bir hızla etraftan koşup gelmiş ve sıkı bir kuşatma çemberi oluşturmuştu. Üstelik dün, gecedен yararlanarak Doğu'da Magosa, batıda Lefke ve Güzelyurt'tan bölgeye kuvvet de kaydırmıştı.¹²⁵ Çıkan birliklerle birleşmek için 2 nci ve 3 ncü Komando Taburlarının sabahki taarruzları kırıldıktan sonra sıra kendilerine gelmişti. Denizden çıkan Türk birlikleri denize dökülecekti.

Düşman Beşparmaklara tamamen hâkimdi. Çıkarma birliklerimiz ise mahkûm bir arazide bulunmakta idi. Ancak bölgenin ağaçlık olması kısmen gizleme sağlıyordu. Yine bugün çıkarma birlikleri düşmanın ilk karşı taarruzuna maruz kalmıştı. Düşman saat 13.00 sıralarında çıkarma birliklerimizi imha etmek için batıdan Alsancak istikametinden, doğudan ise Girne istikametinden çıkarma plajına doğru iki taraflı kuşatıcı bir taarruz yaptı. Ancak arazinin çok ağaçlık olması taarruzunu Girne – Alsancak yolu mihverine inhisar ettiriyordu. Ve tanklar piyadesiz taarruz etmişti. Bu tank taarruzu batıda çıkarma plajına 200 m. mesafeye kadar gelmişti. Zaten batıda daha ileride kontrol henüz tesis edilememişti. Tank taarruzu birliklerimiz tarafından topçu, GTT, kobra, Law ve roketatarlarla güçlkle durdurulabildi. Çıkarma harekâtının en tehlikeli saatleri bu saatlerdi.

Düşman bugün akşama doğru tank taarruzlarını tekrarlamak istedi. Ancak topçumuzun uzaktan itibaren ateş altına alması sonucu gelişmemiş ve etkili olamamıştır. Bugünkü muharebelerde 50 nci Piyade Alay Komutanı Piyade Albay İbrahim Karaoğlanoğlu şehit düştü. (Resim 1-4)

Özellikle çıkarma bölgesi başta olmak üzere tüm Ada'da, Rumların elindeki tank, zırhlı araç, top, silah ve malzeme Türklerin tahmin ve bilgilerinin üzerinde çıkmıştır. Yunanistan destekli bu askeri yığınağın Türk halkına karşı ciddi bir tehlike oluşturmaktaydı.

---

¹²⁴ Özdoğan ve diğerleri, a.g.e., s. 166

¹²⁵ Artuç, a.g.e., s. 218

Her ne kadar istenen birleşmeler sağlanamamış olsa da, Komando Tugayı'nın Girne'nin kuzeybatısını, 3 ncü Paraşüt Taburu'nun da Rum Bozdağ'ı ele geçirmesi, Kıbrıs Türk Kuvvetleri Alayı'nın Gönelyi mevzi savunmasını emniyetli bir şekilde sürdürmesi, topçunun muharebeye katılması, Türklerin hedefe yaklaştığının bir göstergesiydi. Önceki gün çalışmayan telsizler artık çalışmaya başlamış, birliklerden haberler alınmaya başlamıştı. Önceki gece yaşanan panik sanki yaşanmamış, büyük bir güven ve huzur içinde müteakip harekât planlanmıştı.¹²⁶

Bu sırada BM Güvenlik Konseyi, Türkiye'nin Kıbrıs'a askeri müdahalede bulunması üzerine 20 Temmuz 1974 akşamı toplanarak oy birliği ile 353 sayılı kararı kabul etmişti. Alınan karar taraflara *Ateşkese gidilmesine; Kıbrıs'ın egemenliğine saygı gösterilmesine ve yabancı müdahalenin sona erdirilmesine; Kıbrıs'ın bağımsızlığını, egemenliğini ve toprak bütünlüğünü garanti eden Türkiye, İngiltere ve Yunanistan'ın müzakerelerde bulunarak, Ada'da anayasal düzeni yeniden kurmalarına çağrı* yapıyordu.

Yunanistan, tam bu sırada bir oyun oynamaya kalktı. Ateşkes'in 21 Temmuz Pazar gecesi saat 24.00'te yürürlüğe girmesini; çarpışmaların gece kesilmesini teklif ediyordu. Türk Hükümeti bu isteği derhal reddetti. Çünkü Ada'ya çıkan birlikler o gece çok kritik bir durumda olup, kıyı başı ile hava başı henüz birleşmemişti.¹²⁷

C) ÜÇÜNCÜ GÜN MUHAREBELERİ (22 Temmuz 1974)

Ateşkes yapılması için dış baskılar gittikçe artıyordu. Amerikan Dış işleri Bakanı Henry Kissinger, sık sık Ecevit'i arıyor ve ateşkesin bir an önce ilan edilmesi için ikna etmeye çalışıyordu. Sadece o değil, BM Genel Sekreteri Kurt Waldheim, NATO genel Sekreteri Joseph Luns da Ecevit'i iknaya çalışıyordu.

Bütün bunları görmemezlikten gelmek mümkün değildi. Ancak asıl kuvvetlerin Ada'ya çıkması bekleniyordu. Bu kuvvetlerin Ada'ya çıkmasıyla birlikte Kıbrıs'taki kuvvetlerin birleşmesi gerçekleşecekti. Birleşme gerçekleştiği takdirde bugün ateşkes ilan edilebilirdi.

Başbakan Ecevit o gün saat 10.00'da bir basın toplantısı yaptı ve Hükümetin ateşkes kararını açıkladı. Ecevit basın toplantısında şöyle diyordu:

¹²⁶ Evcil, a.g.e., s. 65

¹²⁷ Ecevit, ateşkesi kabul edemezdi. Genelkurmay ile konuşmuştu. Ada'daki köprübaşının sağlamlştırılması için ikinci takviyenin Girne'ye ulaşması gerektiğini biliyordu. Bkz: Birand, a.g.e.,89.

“...Bugün yeni bir Kıbrıs vardır ve Türkiye'nin dünyada, iki gün öncesine göre başka bir yeri bulunmaktadır. Ateşkes bugün saat 17.00'de başlayacaktır. Artık Kıbrıs'ta kimse Türk'ün hakkına dokunamaz. Kahraman Türk Silahlı Kuvvetleriyle, Kıbrıs Türk mücahitleri el ele Kıbrıs'ta büyük zaferler kazanmışlardır. Barış yapmak, savaş yapmak kadar zordur..”¹²⁸

Başbakan Ecevit'in ateşkes kararını dünyaya açıkladığı saatlerde, Kıbrıs'ta savaş bütün şiddetiyle devam ediyordu. 22 Temmuz gününe gelindiğinde Türk birliklerinin durumları şöyleydi:

1. Hava İndirme Tugayı: 1 nci Paraşüt Taburu Göçeri bölgesinde muharebeye devam ediyor; ancak tabur ile halen sağlıklı bir irtibat kurulamadığı için tabur bölgesindeki gelişmelerden komuta yerinin net bilgisi yoktu. Saat 16.00 sularında Pileri bölgesinin Rumların eline geçtiği haberi Türk karargâhına geldi. Muhabere tim komutanı Üsteğmen Atilla Mutlu komutasında muhabere müfrezesi bölgeye sevk edilerek, hava kuvvetlerinin desteği ile Rum saldırısı durduruldu ve bölge yeniden Türklerin eline geçti. 1 nci Paraşüt Taburu bölgesinde, Zafer Mücahit Taburuyla emir komuta birliği sağlamak için grup oluşturularak, Piyade Albay Hulusi Bölükbaşı Grup Komutanı olarak görevlendirildi.¹²⁹

2 nci Paraşüt Taburu Darboğaz'dan Ozanköy istikametine taarruzuna ağır silah atışları nedeni ile çıkan yangından dolayı saat 12.00'de başladı. Tabur sık ormanlık arazide yangının da etkisiyle güçlüklerle ilerleyerek, akşama doğru Beylerbeyi (Bellapais) ve Papazın Evi bölgesi ile Girne'nin kuzeydoğusunu ele geçirdi. Böylece Girne – Boğaz yolu kontrol altına alınmış oldu. 2 ncü Paraşüt Taburu etkili Rum direnişine rağmen gelen Türk tanklarıyla ilk buluşan paraşütçü birliği oldu. Taburun bu harekâtındaki kaybı 20 şehit, 35 yaralı idi.¹³⁰

3 ncü Paraşüt Taburu 21 Temmuz günü Delik Tepe ve Rum Bozdağı'nı ele geçirdikten sonra bölgesinde arazi araması ve temizlik harekâtı yaparak, Stavroz Harabeleri'ne kadar tüm bölgeyi kontrol etti. Tabur Komutanı kuzey ve güneyindeki birliklerin hedeflerini ele geçirdikten sonra ileri harekâta karar vermiştir. Zira kuzeyde Bellapais 2 nci Paraşüt Taburu tarafından, güneyde ise Dikoma'lar 1/230'ncü Piyade Taburu tarafından henüz ele geçirilememiştir.¹³¹

¹²⁸ Artuç, a.g.e., s. 237

¹²⁹ Kayseri/Zincirdere, 1 nci Komd. Tug. Arşivi, 2 no'lu Klasör, Evrak No: 41, Ek – C, s. 3

¹³⁰ Kayseri/Zincirdere, 1 nci Komd. Tug. Arşivi, 2 no'lu Klasör, Evrak No: 1, s. 4 – 5

¹³¹ Erdem, a.g.e., s. 36

Dikomalara doğru taarruz etmesi gereken 230 ncu Piyade Alayı 1 nci Taburu, bir türlü hazırlıklarını tamamlayıp taarruzu başlatamamıştı. 22 Temmuz öğleye doğru, durum incelendiğinde Tabur Komutanı ve taburun bir kısım subay astsubayının 8-10 gün önce tabura atandıkları, hemen hemen kimsenin birbirini tanımaması, rütbelerin sökülmüş olması yüzünden kimin kime emir vereceği belli olmaması gibi bir durum vardı.¹³²

2. Komando Tugayı: 22 Temmuz günü 3 ncü Komando Taburu, 2 ncü Komando Taburunun 3 ncü Bölüğü de emrine alarak çıkan kuvvetlerle temas sağlamak amacıyla, Zeytinlik – Girne istikametinde taarruzlarına devam etti. 2 ncü Komando Tabur ise Kırmı havaalanı bölgesine Kolordu İhtiyatı olarak geri alındı; çünkü Kolordu İhtiyatı olan Jandarma Komando Taburu ve 1/230'ncü Piyade Alayı Hava İndirme Tugayı'nın emrinde Dikoma'lar taarruzuna iştirak edecekti. Kolordu ihtiyatsız kalmıştı.

3 ncü Komando Taburunun taarruzları başarı ile gelişerek, çıkan kuvvetlerle Girne batısı ve Girne – Boğaz yolunda birleşme sağlandı. Ancak tanklarla piyade arasında tam bir koordine sağlanmadığından, tanklar Girne'nin içinden geçtikten sonra, şehir yine Rumların kontrolüne geçti. Şehre girmiş olan 3 ncü Komando Taburu unsurları yalnız kaldılar. Bu durum karşısında Boğaz'a gelmeye muvaffak olan tanklardan üç tanesi, Girne içinde bulunan Rumlar üzerinde psikolojik bir etki yaratmak amacıyla, tekrar şehre gönderildi. Tanklar şehrin içinde devriye gezdiler ve 3 ncü Komando Taburu unsurlarının şehrin içinden çıkarak şehre hâkim tepelere yerleşmesine imkân sağladılar.

1 nci Komando Taburu 22 Temmuz gecesi, ilk gece Rum birlikleri tarafından çevrilmesi ve durumun değişmesi nedeniyle uygulayamadığı Karmi ormanlarına taarruz planını icraya başladı. Taarruz başlangıçta süratle gelişti. Keskinsirt'in doğusundaki bu oyun noktası ele geçirildi. Ancak Yanık Tepe'den yapılan tesirli yan ateşi ve arazinin çok sarp olması taarruzu yavaşlattı. Keskinsirt ileri unsurlarla ele geçirilmesine rağmen, Tabur Komutanı fazla şehit verilmesi yüzünden tekrar boyun noktasına çekilmek zorunda kaldı. Bu suretle de Karmi ormanı taarruzu başarıya ulaşamadı. Türk birliklerinin 22 Temmuz günü durumu (Şekil 1.21)'dedir.¹³³

¹³² Bu durum harekât öncesi yapılan 24 saatlik atamalar yüzünden doğmuş bir zafiyettir.

¹³³ Sadrazam, a.g.e., s. 85

3. Çıkarma Birlikleri: 20 Temmuz'da Pladini'ye ilk çıkan birlikleri götüren çıkarma araçlarının Mersin'e dönüşü öğle saatlerini bulmuş ve oluşturulan *Bora Özel Görev Kuvvetinin* çıkarma araçlarına bindirilmesi 4 saatte tamamlanmıştı. Tugay, aynı gün saat 13.30'da Mersin'den hareket etti ve 21 saatlik bir yolculuk sonunda, harekâtın üçüncü günü olan 22 Temmuz saat 10.30'da Pladini Plajına ulaştı.

Bora Özel Görev Kuvveti'nin Ada'ya ayak bastığı saatlerde Başbakan Ecevit, saat 17.00'de başlayacak ateşkes kararını açıklamıştı. Ateşkes sağlandığında harekât planlanan amacına ulaşmış, inen ve çıkan birlikler arasında birleşme sağlanmış, Girne alınmıştı. Türk kuvvetleri Girne ve Lefkoşa arasında bir bölgeye el atmış ve buraya sağlamca yerleşmişti. Kıbrıs ile Türkiye arasında o ana kadar var olmayan deniz ve hava bağlantısı sağlanmıştı.

Ateşkes sağlandığında Türkiye Ada'ya, 300 tank ve 40 bin kişilik askeri kuvvet çıkarmaya muvaffak olmuştu.¹³⁶

Bora Özel Görev Kuvveti Ada'ya çıktığında Pladini plajında tam bir mahşer yaşıyordu. İki gün sonra yeni Türk çıkarma kuvvetlerinin geldiğini gören Rumlar, ellerindeki tüm ağır silahlarla çıkarma araçlarına karşı müthiş bir ateşe başlamıştı. Rumlar, gelen kuvvetlerin Ada'ya çıkmasının, dengeleri Türkler lehine değiştireceğini bildiğinden tüm güçleriyle yükleniyorlardı.

Kıyadaki Çakmak Özel Görev Kuvveti'nin Kıbrıs'taki tek topçusu ve diğer silahları çıkmakta olan Bora Özel Görev Kuvveti'ni korumak için Rumları baskı altında tutuyor; Bora Görev Kuvveti'ni getiren donanma savaş gemileri denizden, jetler havadan Rum mevzilerini bombalıyordu. Bora Tugayı saat 10.30'da başladığı çıkarmayı 5 saat sonra 15.30'da tamamladı. İlk çıkan birlikler, tanklar ve kariyerler desteğinde Girne istikametinde hızla ileriye atıldı.¹³⁷

Artık inisiyatifin tamamen Türklerin eline geçtiği görülüyordu. Çünkü az da olsa takviye alınmış ve toparlanılmıştı. Bugün, Başbakan'ın ateşkesi açıkladığı saatlerde 350 kişilik Kıbrıs Alayı Değiştirme Birliği, başlarında alay komutanlığını devralacak olan Kurmay Albay Eşref Bitlis olduğu halde, helikopterle Ada'ya ulaşmış ve Gönyeli Ovası'na inmişti.¹³⁸

---

¹³⁶ Fahir Armaoğlu, **20. Yüzyıl Siyasi Tarihi (1914 – 1980)**, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, Ankara 1987, s. 803

¹³⁷ Artuç, a.g.e., s.241

¹³⁸ Kıbrıs'taki Türk ve Yunan alaylarının her yıl Temmuz ayında yarısı, anavatanından gönderilen askerlerle değiştirilmekteydi. Türk değiştirme birliği, harekâtın başlamasından günlerce önce bu maksatla İskenderun'da toplanmış hazır beklemekteydi. Harekât başlayınca Mersin batısına, Ovacık'a kaydırılmış,

Artık durum değişmişti. İki gündür üstün düşman kuvvetleri karşısında sıkışıp kalmış olan Türk kuvvetleri, artık rahat bir nefes almıştı. Çıkarmanın ilk günlerinde Türk birlikleri top, tank ve havan eksikliklerini oldukça kuvvetli bir şekilde hissetmişlerdi. Düşmanın tank taarruzları karşısında elde bulunan yetersiz tanksavar silahlarıyla oldukça zor anlar yaşanmış, bazen tüm umutlar sönmeye yüz tutmuştu. Devam eden muharebelerde düşmanın yoğun havan ve topçu ateşleri şehit ve yaralılar vermemize sebep olmuş, buna karşılık elde yeteri kadar topçu ve havan birliği olmadığından düşman baskı altına alınamamıştı. İşte yeni gelenler bu zafiyeti gidereceklerdi. Gelenler toplarıyla, tanklarıyla geliyorlardı.

Bir buçuk saat kadar sonra tankların öncülüğünde Bora'nın uç birlikleri Girne yakınlarına ulaşmış, sonra Bozdağ'a doğru kuzeye dönmüştü. Bora Tugayıyla birlikte Pladini'ye ulaşan ve bir tanka binmeyi başaran Türk gazetecisi Cüneyt Arcayürek, 24 Temmuz 1974 tarihli Hürriyet'te şunları yazıyordu.

“...Makineli tüfek, top ve havan gürültülerine rağmen askerlerimizde ve onlara komuta eden subaylarımızda akıl almaz bir sükûnet yaşanmaktaydı. Telaş yoktu. Olağan bir çalışma düzeninde çalışıyorlardı sanki. Sadece ellerini kaldırıyor, uzakta olan birliklerin komutanlarına bazı işaretler yapıyorlardı. İşareti alan derhal fırlıyor ve bir başka yere sığıyordu...”¹³⁹

Düşman en kuvvetli direnmeyi Ayyorgi ve Girne varoşlarında gösteriyordu. Önce kıyıda kıyıbaşı savunması için görevlendirilen Rum Milli Muhafız Taburu, şimdi, Girne istikametinde batıdan doğuya doğru yapılan taarruzu durdurmaya çalışıyordu. Beklemediği istikametten taarruza uğradığı, her haliyle belliydi.

22 Temmuz akşamı Boğaz'ın boyun noktasına ulaşan birliklerimiz susuzluklarını yeni yeni hissetmeye başlamışlardı. Ancak mutluydular. Birleşmiş Milletlerin Finli askerleri onları hürmetle selamlıyorlardı.¹⁴⁰ Bora Harekâtı başarılımış ve bir zafer daha kazanılmıştı.

Harekât planı ustaca hazırlanmış ve büyük bir başarı ile uygulanmıştır. Komando Tugayı'nın taarruzu, birliklerin hiç tanımadıkları çok çetin bir arazide üstün bir enerji ile bazen göğüs göğüse yapılan mücadeleler sonucu hedefe ulaşmıştır. Paraşüt birlikleri, değil hatasız, rekor seviyede indirilmiştir. Helikopter filoları tehlikeli ve

---

ama ancak şimdi onlara helikopter ayrılabilmiş ve Kıbrıs'a inebilmişlerdi. Bkz. Kıbrıs Barış Harekâtı Sebep ve Sonuçlarının Analizi Ders Notu, Harp Akademileri Yayınları, İstanbul 2004, s. 36

¹³⁹ Hürriyet Gazetesi, 24.07.1974

¹⁴⁰ Serter, a.g.e., s.87

engebeli bir arazide adeta pervaneleri bir birine değercesine arka arkaya hedeflerine inmişlerdir. Helikopterlerin bu şekilde kullanıldığı harekât azdır.

Şurası bir gerçektir ki, Ada'ya çıkan Türk askeri, Kıbrıs'ta Birleşmiş Milletlerin ve toplumlar arası müzakerelerin on bir yılda yapamadığını üç günde yapmıştı. Ada'da meydana gelen bu köklü değişiklik, Rum – Yunan ikilisinin, Kıbrıs'taki hegemonyasını bir şüpheye yer bırakmayacak şekilde sona erdirmiş ve Kıbrıs Türklerine uluslar arası antlaşmalardan doğan siyasi, hukuki ve sosyal haklarını yeniden elde etme olanağı sağlamıştır.

Ateşkes sonunda, tam arzu edilen değilse bile, yeterli bir bölgeye sahip olunmuştu. Çıkan ve inen birleşmiş, Girne- Lefkoşa bölgeleri bütünleşmiş, ; ikinci bir harekât için yeterli bir üs ve zaman kazanılmıştı. Özellikle Lefkoşa-Magosa hattı kuzeyinde kalan ve kolayca hava desteği sağlanabilen sancaklarla Erenköy bölgesi korunabilmiş, fakat Kıbrıs'ın güneyi ile batısında bulunan bütün kanton ve bölgeler dağılmış, kaybolmuştu. Baf köyleri, bölgeyi terk etmeyen sancakların da varlığıyla direnmeye devam ediyordu.

Birinci Barış Harekâtı ile ele geçirilen topraklar üzerinde yaşayan Türkler, güvence altına alınmış; bu bölgedeki Türk halkı Girne kasabasını ele geçirmiş olmakla dışa açılma olanağı bulmuşlardı. Bununla beraber Magosa, Larnaka, Baf kasabalarındaki Türk bölgeleri ve Türk birliklerinin kontrolü altında bulunan köyler hariç, Ada'daki diğer tür köyleri Rum – Yunan birlikleri tarafından işgal edilmişlerdi.

Genel olarak diyebiliriz ki, Yunan Silahlı Kuvvetleri'nin büyük bir kısmı ile Yunan halkı bir Türk-Yunan savaşına istekli görünmüyordu. Çıkacak bir Türk-Yunan savaşının Yunanistan'ı iç karışıklıklara sürüklemeye olasılığı yüksekti.

Tank taşıyıcıları bulunmadığından, tanklar cepheye kendi motor güçleriyle gidiyorlardı. Bu şekilde yapılan intikal tankların muharebe ömürlerini azaltıyor, muharebe imkân ve ömürlerini büyük ölçüde sınırlıyordu.

Bütün bu zafiyetin yanı sıra, seferberliğin ilanını duyan Yunan halkı mağazalara koşmuş ve yiyecek stokuna başlamıştı. Ülkede tam bir karmaşa hüküm sürüyordu. Yunan halkı, sonuçta çok zararlı çıkacaklarını bildiklerinden, Türkiye ile bir harp taraftarı değildi. Ayrıca Yunan Silahlı Kuvvetleri'nde de bir huzursuzluk başlamıştı. Yunanistan'da yeni bir darbe olacağı söylentileri yaygındı. Ülke bir iç harbe sürüklenebilirdi.

Yunanistan'da durum çok kritik bir çizgiye gelmişti. Sonunda askeri cunta sürgündeki eski başbakanlardan Karamanlis'i geri çağırarak sivil bir hükümet kurulması kararı almıştı.¹⁴¹ Cunta artık yıkılmıştı.

---

¹⁴¹ Birand, a.g.e.,s.249